

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОГО ТА
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
МАТЕРІАЛИ**

**для підготовки до державних екзаменів
слухачів заочної форми навчання**

Київ - 2012

**ББКХ
Н156**

Матеріали підготували:

Теорія держави та права	–	начальник кафедри С.Д. Гусарєв
Кримінальне право	–	начальник кафедри А.В. Савченко, заступник начальника кафедри Е.М. Кісілюк, заступник начальника кафедри О.В. Процюк, професор О.В. Микитчик
Кримінальний процес	–	начальник кафедри Л.Д. Удалова, доцент М.П. Климчук
Адміністративне право	–	начальник кафедри О.В. Кузьменко, заступник начальника кафедри І.Д. Пастух, професор М.В. Лошицький
Адміністративна діяльність	–	начальник кафедри С.Ф. Константинов, заступник начальника кафедри С.Г. Братель

За редакцією кандидата юридичних наук, доцента Мозоля А.П.

**Н156 Навчально-методичні матеріали з підготовки до державних
екзаменів / [уклад.: Гусарєв С.Д., Савченко А.В., Удалова Л.Д., Кузьменко О.В.,
Константинов С.Ф. та ін.]; за редакцією кандидата юридичних наук, доцента
Мозоля А.П. – К. : Національна академія внутрішніх справ, 2012. – 158 с.**

ББКХ

**© Національна академія
внутрішніх справ, 2012**

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Головне завдання вищої школи України сьогодні – у період формування суверенної, правової, демократичної, соціальної держави-підвищення рівня якості підготовки спеціалістів. Воно пов'язане із здобуттям випускниками професійних знань, навичок і вмінь та творчим застосуванням їх при вирішенні тих чи інших завдань, які виникають у відповідній повсякденній практичній діяльності. Рівною мірою це стосується й тих вищих навчальних закладів України, які готують фахівців з юридичною освітою, в тому числі й вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України.

Підготовка юристів-спеціалістів відповідних юридичних навчальних закладів забезпечується вивченням слухачами певної системи правових дисциплін, що передбачені навчальним планом. Найбільш важливі з цих дисциплін, в тому числі і "Теорії держави та права", виносяться на державний екзамен.

У вищих юридичних навчальних закладах курс "Теорії держави та права" вивчається з самого початку навчального процесу (основний) та на стадії його завершення, як спецкурс. Без основного курсу неможливо засвоїти спеціальні юридичні дисципліни, а спецкурс допомагає глибше опанувати матеріал окремих тем, що мають практичне значення.

Державний екзамен з "Теорії держави та права" – одна з форм підсумкової перевірки рівня оволодіння випускниками загальнотеоретичних знань про державу та право. Необхідність цих знань, вміння ними користуватись в діяльності юриста-практика є особливо актуальними у сучасний період реформування державно-правової діяльності в нашій країні.

Мета цієї програми допомогти випускникам зорієнтуватися:

- в обсязі та характері знань, які вони повинні будуть виявити під час державного екзамену;
- у критеріях оцінки знань;
- у літературі та нормативному матеріалі, за яким слід готуватися до екзамену;
- у методиці підготовки до екзамену та порядку його проведення.

Запропоновані методичні матеріали є комплексним документом, що відображає основні напрямки та обсяги учбової роботи слухачів заочної форми навчання з курсу теорії держави та права.

Таке комплексне забезпечення навчального курсу методичною документацією та своєчасне користування нею допоможе слухачам зорієнтуватися в загальному обсязі навантаження та спланувати економне використання свого робочого часу.

Слухачі повинні творчо підходити до засвоєння кожної теми. Аналізувати різноманітні підходи до праворозуміння, формувати та обґрунтовувати своє бачення проблем держави та права. При цьому рекомендується звертати увагу на додаткові літературні джерела, як монографічні, так і періодичні видання.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ДИСЦИПЛІНИ

Держава – особлива політико-територіальна організація класового суспільства, що має суверенітет, спеціальний апарат управління і примусу і здатна надавати своїм велінням загальнообов'язкової сили.

Державна влада – здатність одного суб'єкта нав'язувати свою волю іншим суб'єктам у сфері управління справами держави і суспільства шляхом використання можливостей державного апарату.

Державний (державно-правовий) режим – сукупність форм і методів здійснення державної влади, обсяг та рівень реальності прав і свобод громадян та рівень їх участі в управлінні справами держави і суспільства.

Дієздатність – обумовлена нормами права здатність суб'єкта своїми діями набувати і здійснювати суб'єктивні права та юридичні обов'язки.

Галузь права – складова частина системи права, відносно самостійна сукупність його норм, об'єднаних загальністю предмета і метода правового регулювання.

Закон – нормативно-правовий акт, який регулює найважливіші суспільні відносини, приймається колегіальним представницьким органом державної влади (парламентом) або всенародним голосуванням (референдумом) і має вищу силу порівняно з іншими нормативно-правовими актами.

Законність – правовий режим суспільних відносин при якому забезпечується точне і неухильне здійснення законів та інших нормативно-правових актів; створено і функціонує ефективний контроль за неухильною реалізацією правових приписів, а винні у здійсненні правопорушень притягаються до юридичної відповідальності.

Застосування норм права – спрямована на реалізацію норм права і здійснювана у спеціально встановлених формах державно-владна, творчо-організуюча діяльність державних органів і уповноважених державою інших суб'єктів з метою вирішення конкретної справи шляхом видання індивідуальних правових приписів (правозастосовчих актів).

Зміст права – закріплені в нормах права приписи, що встановлюють права і обов'язки певних суб'єктів і правові наслідки невиконання або неналежного їх виконання чи порушення процедури їх реалізації (матеріальний аспект), а також приписи, що визначають процедуру реалізації цих прав і обов'язків (функціональний аспект).

Інститут права – сукупність норм права певної галузі чи підгалузі, що регулює конкретний вид чи сторону однорідних суспільних відносин.

Історичний тип держави і права – обумовлена пануючими у країні на певних етапах її розвитку виробничими відносинами сукупність рис та ознак держави і права, що зумовлюють їх соціальну сутність, тобто спрямованість на задоволення інтересів та потреб тієї або іншої соціальної групи (класу).

Кодекс – закон, у якому об'єднуються й систематизуються правові норми, що регламентують певну сферу суспільних відносин.

Метод правового регулювання – обумовлений особливостями предмету правового регулювання засіб дії права на суспільні відносини.

Механізм правового регулювання – сукупність правових засобів, з допомогою яких поведінка суб'єктів суспільних відносин приводиться у відповідність з правовими приписами.

Нормативно-правовий акт – прийнятий в установленому порядку компетентним суб'єктом офіційний письмовий документ, в якому в односторонньому вольовому порядку встановлюються, змінюються чи скасовуються норми права.

Нормативний припис – положення нормативно-правового акта, яке містить конкретне правило поведінки.

Норма права – обов'язкове, формально визначене правило поведінки загального характеру, що в установленому порядку приймається, змінюється, відміняється та забезпечується відповідними державними органами в межах їх компетенції.

Орган держави – особа чи структурована група осіб, які виступають від імені держави й наділені владно-державними повноваженнями, в тому числі правом застосовувати засоби державного примусу і здійснювати державно-організаторські, розпорядчі, судові та інші функції.

Політична влада – здатність окремих суб'єктів підпорядковувати своїй волі поведінку інших суб'єктів у сфері управління справами суспільства і, таким чином спрямовувати його розвиток у відповідності зі своїми потребами та інтересами.

Право (об'єктивне право) – система сформульованих або санкціонованих державою загальнообов'язкових правил поведінки загального характеру, реалізація яких забезпечується можливістю застосування заходів державного примусу.

Правоутворення – різні форми та способи виникнення і буття права, його упорядкування і розвитку.

Ретроспективна (негативна) юридична відповідальність – закріплений у законі обов'язок правопорушника зазнати з боку держави певних негативних наслідків (санкцій) за скоєне ним правопорушення.

Система права – обумовлена економічним і соціальним устроєм суспільства структура права, що виражає його внутрішню узгодженість та єдність норм права і одночасно їх поділ на галузі та інститути.

Соціальні норми – правила поведінки людей та їх об'єднань, що мають загальний характер і забезпечуються особистими переконаннями та засобами громадського або державного впливу з метою забезпечення порядку і стабільності у суспільстві.

Форма держави – сукупність існуючих у ній форми правління, державного устрою та державного (політичного) режиму.

Юридичні факти – конкретні життєві обставини, з якими норми права пов'язують настання юридичних наслідків у вигляді виникнення, зміни або припинення правових відносин.

ЛІТЕРАТУРА ДО ВСІХ ТЕМ

1. Актуальні проблеми теорії держави та права: Навч. посіб. / Є.В. Білозьоров, Є.О. Гіда, А.М. Завальний та ін. / За заг. ред. Є.О. Гіди. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2010. – 260 с.
2. Бехруз Х. Исламские традиции права / Х. Бехруз. – О., 2006. – 293 с.
3. Бехруз Х. Праворозуміння, розуміння права і правова система / Х. Бехруз // Право України. – 2010. – № 4. – С. 143-148.
4. Васецький В.Ю. Доктрина прав людини в романо-германській правовій системі : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01"Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень"/ В.Ю. Васецький. – К., 2006. – 20 с.
5. Васечко Л. Націоанльне право в умовах глобалізації / Л. Васечко // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 1. – С. 68-70.
6. Волошин Ю.О. Конституційно-правове забезпечення Європейської міждержавної інтеграції: проблеми теорії і практики: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук: спец. 12.00.12"Конституційне право; муніципальне право"/ Ю.О. Волошин. – К., 2010. – 32 с.
7. Гелей С. Політико-правові системи світу / Гелей С., Рутар С., Кендус О. – Л., 2002. – 224 с.
8. Гусарева О.С. Юстиція як складова правових систем сучасних країн світу та України : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01"Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень"/ О.С. Гусарева. – К., 2010. – 16 с.
9. Давид Р. Основные правовые системы современности / Р. Давид, К. Жоффре-Спиноза. – М., 2003. – 399 с.
10. Євграфова Є. Доктрини та концепції у правовій системі України: форми і сфери застосування / Э. Эвграфов // Право України. – № 5. – 2010. – С.77-85.
11. Журавський В.С. Етапи гармонізації законодавства України із європейським законодавством / В.С. Журавський // Держава і право. – 2002. – Вип. 16. – С. 399-401.
12. Корчевна Л. Українське право і романсько-германська традиція / Л. Корчевна // Право України. – 2004. – № 5. – С.19-22.
13. Коталейчук С.П. Теорія держави та права : Навч. посіб. для підготовки до іспитів [для студ. вищ. навч. закладів] / С.П. Коталейчук, П.Я. Пісній. – К. : КНТ, 2011. – 560 с.
14. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові аспекти та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичний аспект) / Л.А. Луць. – К., 2003. – 324 с.

15. Луць Л.А. Методологія порівняльного правознавства / Л.А. Луць // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : Матеріали III регіональної наук. конф. – Львів, 1997. – С.29-34.
16. Оніщенко Н.М. Правова система і держава в Україні / Н.М. Оніщенко. – К., 2002. – 131 с.
17. Основи публічної політики та управління. Навч. посібник / За заг. ред. С.О. Телешуна. – К.: НАДУ, 2011. – 310 с.
18. Панасюк В.В. Право европейское и внутригосударственное: практические аспекты функционирования двух правовых порядков / В.В. Панасюк // Юрист. – 1998. – № 5. – С.55-60.
19. Погорілко В. Правова система України – стан та перспективи розвитку / В. Погорілко, М. Малишко // Право України. – 1998. – № 9-10. – С.10-12.
20. Політико-правова система України [Текст]. Вип. II / Ред. В.В. Болгов и др.: Медіа центр : Новий світ, 2004. – 303 с.
21. Порівняльне правознавство: Підручник /С.П. Погребняк, Д.В. Лук'янов, І.О. Биля Сабадаш та ін. /За заг ред. О.В. Петришина. – Х.: Право, 2012. – 272 с.
22. Ралько В.В. Трансформація правових систем: основные научные подходы и перспективы процесса / В.В. Ралько // Государство и право. – № 1. – 2010. – С.111-115.
23. Сіроштан Ю. Характеристика адміністративної діяльності патрульних служб поліції Великобританії, Канади, США та Франції / Ю. Сіроштан // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 1. – С. 37-40.
24. Скакун О.Ф. Правова система України на правовій карті світу / О.Ф. Скакун. – Х., 2004. – 96 с.
25. Тихомиров А.Д. Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы: Монография / А.Д. Тихомиров. – К.: Знання, 2005. – 334 с.
26. Ткаченко В.Д. Порівняльне правознавство: Підруч. для студ. юр. спец. вищих навч. закл. / В.Д. Ткаченко. – Х., 2003. – 274 с.
27. Хаустова М.Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01"Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень" / М.Г. Хаустова. – Х., 2005. – 19 с.
28. Чернецька О.В. Правові системи сучасності / О.В. Чернецька. – Ірпінь, 2003. – 102 с.

ПРОГРАМА КУРСУ

Розділ 1. ВСТУП ДО КУРСУ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Тема 1. Предмет, метод і функції теорії держави та права. Система юридичних наук і місце в ній теорії держави та права. Значення вивчення теорії держави та права для підготовки співробітників органів внутрішніх справ

Предмет теорії держави та права і її роль в оволодінні юридичними знаннями. Методологічне значення теорії держави та права.

Загальнонаукові, спеціальнонаукові і приватнонаукові методи дослідження державно-правових явищ. Виникнення і розвиток загальнотеоретичної науки про державу та право /енциклопедія права, філософія права, загальна теорія держави та права/. Загальнотеоретична юридична наука в Україні.

Значення вивчення теорії держави та права для підготовки співробітників органів внутрішніх справ.

Система учбового курсу теорії держави та права.

Розділ II. СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА, ПРАВО

Тема 2. Взаємозв'язок і взаємодія суспільства, держави та права

Поняття суспільства як найбільш значної соціальної системи, його структура. Суспільно-економічні формації, їх види. Соціальні суб'єкти та їх види. Поняття і види соціальних систем. Соціальне регулювання та його засоби.

Поняття держави, її співвідношення з суспільством. Держава і економіка. Держава і політика. Держава і нації. Держава і природа.

Регулювання суспільних відносин: поняття і види.

Поняття права. Право і держава. Право і економіка. Право і політика. Право і особа.

Розділ III. ЗАГАЛЬНЕ ВЧЕННЯ ПРО ДЕРЖАВУ

Тема 3. Поняття, походження і сутність держави

Розуміння держави в історії державно-правової думки.

Поняття держави, її соціальна цінність.

Походження держави. Загальне і особливе в походженні держави. Ознаки, що відрізняють державу від самоуправління в первіснообщинному суспільстві. Розвиток держави, її історичні типи. Ознаки, що відрізняють державу від інших організацій суспільства.

Правова держава та її основні ознаки. Правова держава і громадянське суспільство.

Тема 4. Держава і політична система суспільства. Держава і політична система України

Політична система суспільства, її основні функції та елементи. Політична діяльність як основний системоутворюючий фактор в політичній системі суспільства. Політична система України.

Місце і роль держави в політичній системі. Політична і державна влада. Форми взаємодії держави з іншими суб'єктами політичної системи.

Суверенітет держави і його зв'язок з суверенітетом народу і національним суверенітетом.

Особливості положення держави в політичній системі України.

Тема 5 . Функції держави. Роль органів внутрішніх справ України у здійсненні державних функцій

Поняття функцій держави. Взаємозв'язок і взаємозалежність функцій держави, їх розвиток на різних етапах розвитку держави. Класифікація функцій держави.

Внутрішні функції держави. Економічні функції і особливості їх здійснення в умовах ринкової економіки. Становлення і збагачення функцій соціального обслуговування. Екологічна функція. Розвиток функцій захисту правопорядку, охорони власності, прав і свобод громадян.

Зовнішні функції держави, їх розвиток у сучасному світі.

Основні і неосновні функції. Постійні і тимчасові функції держави.

Форми і методи здійснення функцій держави.

Роль органів внутрішніх справ України в здійсненні державних функцій.

Тема 6. Форми держави

Поняття форми держави. Співвідношення форми держави з її сутністю.

Форма правління. Монархічна та республіканська форма правління. Їх види і основні риси.

Поняття і види форм державного устрою. Унітарна держава, федерація, конфедерація, імперія, їх основні ознаки і особливості. Роль економічних, політичних, національних та інших факторів у виборі форми державного устрою.

Поняття державно-правового режиму. Його співвідношення з формою правління, формою державного устрою. Види державно-правових режимів.

Особливості елементів форм Української держави.

Тема 7. Механізм держави. Місце органів внутрішніх справ в механізмі української держави

Поняття механізму держави. Механізм держави як система державних організацій. Державні організації: поняття, основні ознаки, види.

Поняття державного апарату, його співвідношення з механізмом держави. Принцип розподілу влад і структура державного апарату. Законодавча,

виконавча і судова влади, їх соціальне призначення, основи організації і взаємодії.

Вимоги до державного апарату в умовах демократичної правової держави.

Органи внутрішніх справ у механізмі держави.

Основні напрямки удосконалення організації і діяльності механізму Української держави та органів внутрішніх справ.

Тема 8. Основні сучасні концепції держави

Питання держави в концепції солідаризму. Доктрина держави загального благоденства. Основні ідеї марксистського вчення про державу. Питання держави в програмах сучасних соціалістичних і соціалдемократичних партій. Трактовка держави і її ролі у концепціях плюралістичної і елітарної демократії. Держава в політичній ідеології "нових лівих". Шляхи розвитку сучасної держави в теорії конвергенції. Анархізм, етатизм і держава.

Розділ IV. ЗАГАЛЬНЕ ВЧЕННЯ ПРО ПРАВО

Тема 9. Поняття, походження і сутність права

Розуміння права в історії державно-правової думки.

Поняття права, його соціальна цінність. Право як нормативний регулятор суспільних відносин. Історичні типи права.

Принципи права: загальноправові, міжгалузеві, галузеві, принципи інститутів права, їх характеристика.

Функції права. Спеціально-юридичні функції права. Об'єктивне і суб'єктивне право: поняття, загальна характеристика.

Право і управління. Правові форми діяльності держави. Право і державний примус.

Тема 10. Система права і система законодавства.

Система законодавства України

Поняття системи права, її об'єктивна обумовленість і головні властивості. Системність як особлива властивість права. Норма права, правовий інститут, підгалузь права, галузь права, правовий комплекс як основні структурні елементи системи права; їх характеристика.

Основи і принципи побудови і функціонування системи права. Предмет і метод правового регулювання як основи розподілу права на галузі і інститути права.

Поняття і зміст системи законодавства, її співвідношення з системою права. Система законодавства України.

Систематизація нормативних актів. Кодифікація і інкорпорація. Систематизація нормативних актів Міністерства внутрішніх справ України.

Тема 11. Норми права та інші соціальні норми

Поняття соціальних норм. Види соціальних норм і їх особливості.

Поняття норми права. Норма права як елемент права. Норма права як загальнообов'язковий стандарт поведінки. Норма права і стаття нормативно-правового акту.

Види, структура і ефективність норм права.

Співвідношення і взаємодія норм права з іншими соціальними нормами.

Тема 12. Правоутворення та форми (джерела) права

Поняття правоутворення. Правотворчість як особлива форма соціального управління. Суб'єкти, принципи і стадії правотворчості. Правотворчість і юридична техніка.

Поняття і види форм (джерел) права, їх особливості. Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права. Види нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів внутрішніх справ.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та по колу осіб.

Тема 13. Реалізація норм права. Застосування норм права як особлива форма їх реалізації. Основні форми реалізації норм права в діяльності органів внутрішніх справ

Поняття, форми і методи реалізації норм права. Соціальний і правовий зміст реалізації норм права. Реалізація норм права у сфері професійної діяльності органів внутрішніх справ.

Поняття застосування норм права як особливої форми їх реалізації. Суб'єкт і стадії застосування норм права. Сутність і значення тлумачення норм права. Суб'єкти, види і способи тлумачення норм права. Акти застосування норм права.

Прогалини в законодавстві і шляхи їх усунення. Аналогія права і аналогія закону.

Особливості застосування норм права органами внутрішніх справ. Вимоги правильного застосування норм права органами внутрішніх справ. Акти застосування норм права, що видаються органами внутрішніх справ.

Тема 14. Правові відносини. Особливості правовідносин за участю органів внутрішніх справ

Поняття і основні риси правових відносин. Види правовідносин і критерії їх класифікації. Склад і зміст правовідносин.

Поняття и види суб'єктів правовідносин. Правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність. Органи внутрішніх справ як суб'єкт правовідносин.

Поняття та види суб'єктів правовідносин.

Поняття та види об'єктів правовідносин.

Юридичні факти: поняття і класифікація.

Особливості правовідносин за участю органів внутрішніх справ.

Тема 15. Правова поведінка. Правопорушення і юридична відповідальність

Соціальна поведінка і її види. Нормативна поведінка. Право і поведінка. Правова поведінка: поняття, ознаки, структура. Види і співвідношення з іншими видами соціальної поведінки.

Поняття і ознаки правомірної поведінки.

Правові наслідки правової поведінки. Стимулювання і заохочення правомірної поведінки, засоби її охорони і захисту.

Правопорушення: поняття і ознаки. Види правопорушень.

Юридична відповідальність: поняття, ознаки, види. Підстави притягнення та звільнення від юридичної відповідальності.

Професійна правова поведінка співробітників органів внутрішніх справ.

Тема 16. Державна дисципліна, законність, правопорядок та суспільний порядок. Роль органів внутрішніх справ у їх охороні і зміцненні

Поняття дисципліни і її види. Державна дисципліна: поняття і форми виявлення (трудова, планова, фінансова, виробнича і т.п. дисципліна).

Поняття законності і її зміст. Принципи законності. Нормативно-правова основа законності. Гарантії законності. Законність як конституційний принцип організації і діяльності органів внутрішніх справ.

Суспільний порядок і правопорядок: поняття, зміст і співвідношення.

Роль органів внутрішніх справ у охороні і зміцненні законності і правопорядку.

Тема 17. Правова свідомість, правова культура та правове виховання

Право. Правосвідомість і духовне життя суспільства. Структура правосвідомості. Правова ідеологія і правова психологія, їх співвідношення.

Джерела формування правосвідомості. Правова ідеологія і правова психологія, їх співвідношення.

Джерела формування правосвідомості, роль соціальної практики у цьому процесі. Професійна правосвідомість співробітників органів внутрішніх справ.

Правова культура: поняття і структура. Зв'язок правової культури з правосвідомістю, шляхи формування правової культури. Загальна і професійна правова культура співробітників органів внутрішніх справ.

Поняття, зміст і форми правового виховання. Правове виховання в діяльності працівників органів внутрішніх справ.

Тема 18. Правове регулювання та його механізм

Поняття і форми правового впливу на суспільні відносини.

Правове регулювання: поняття, предмет, метод, межі. Стадії процесу правового регулювання. Типи правового регулювання.

Механізм правового регулювання: поняття, основні елементи, їх зв'язок і взаємодія. Ефективність механізму правового регулювання.

Особливості механізму правового регулювання у сфері діяльності органів внутрішніх справ.

Тема 19. Основні правові системи сучасності

Різноманітність сучасних правових систем: поняття та види. Значення порівняльного правознавства. Романо-германська правова сім'я і її особливості. Структура і джерела англо-саксонського права. Мусульманське право. Інші правові системи.

Тема 20. Основні сучасні концепції права

Загальна характеристика сучасних концепцій права. Юридичний позитивізм. Нормативізм. Соціологічна юриспруденція, її різновиди. Теорія відродженого природного права. Інші концепції права.

Можливості використання сучасних концепцій права в процесі формування права України.

Розділ V. ОСНОВИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Тема 21. Охоронна діяльність держави

Поняття суспільної безпеки. Державна і суспільна безпека, їх види. Соціальна безпека як об'єкт охоронної діяльності. Державні і суспільні форми здійснення правоохоронної діяльності.

Охоронна функція правової системи. Охоронний механізм права: правові засоби і режим.

Поняття правоохоронної діяльності, її основні риси, види. Правоохоронна діяльність як вид (форма) охоронної діяльності, фактор самозбереження правової системи.

Правоохоронна діяльність і механізм правового регулювання. Особливості правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ.

Зміст правоохоронної діяльності (суб'єкти, об'єкти. Цілі, завдання, засоби, методи, функції).

Форми правоохоронної діяльності, їх види і характеристика.

Основні напрямки діяльності органів внутрішніх справ в правоохоронній діяльності.

Тема 22. Процесуальне право і його характеристика

Юридичний процес як елемент процесуального правового механізму. Природа і система процесуального права. Предмет і метод процесуального права. Взаємозв'язок матеріального і процесуального права. Охоронні правовідносини. Юридична природа та система процесуальних галузей права.

Побудова процесу. Норми процесуального права, їх структура та ознаки. Процесуальна діяльність працівників органів внутрішніх справ.

Тема 23. Тлумачення норм права

Поняття, необхідність і цілі тлумачення нормативно-правових актів. Види і способи тлумачення норм права. Акти тлумачення норм права: поняття і класифікація. Тлумачення правових норм в правозастосовчій діяльності. Тлумачення норм права, що здійснюється працівниками органів внутрішніх справ.

Тема 24. Роль органів внутрішніх справ в забезпеченні реалізації прав і свобод особи, виконання нею своїх обов'язків

Людина, особа, громадянин. Поняття і основні елементи правового статусу особи. Діяльність органів внутрішніх справ як елемент системи гарантій здійснення прав, свобод і обов'язків громадян.

Основні напрямки діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню здійснення прав, свобод і обов'язків громадян. Підстави і межі втручання працівників органів внутрішніх справ в процес здійснення громадянами їх прав, свобод і обов'язків.

Система правового регулювання діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню прав, свобод і обов'язків громадян.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

Держава

1. Предмет і методологія теорії держави і права.
2. Функції теорії держави і права.
3. Система юридичних наук і місце в ній теорії держави і права.
4. Значення вивчення ТДП для підготовки фахівців права.
5. Основні теорії походження держави і права.
6. Загальні закономірності виникнення держави і права.
7. Типи держав: формаційний та цивілізаційний підходи.
8. Ознаки держави, що відрізняють її від організації первісного суспільства.
9. Ознаки права, що відрізняють його від соціальних норм первісної общини.
10. Поняття та ознаки держави.
11. Право і держава: аспекти співвідношення.
12. Сутність і соціальне призначення держави.
13. Шляхи виникнення держави (східний, західний).
14. Поняття та класифікація функцій держави.
15. Внутрішні функції держави: поняття та зміст.
16. Зовнішні функції держави: поняття та зміст.
17. Форми і методи здійснення функцій держави.
18. Політична і державна влада: поняття та аспекти співвідношення.

19. Політична система суспільства: поняття, структура, функції.
20. Місце і роль держави в політичній системі.
21. Поняття та елементи форми держави.
22. Поняття та види форми правління.
23. Поняття та види форми державного устрою.
24. Поняття та види державно-правового режиму.
25. Механізм держави: поняття, ознаки та принципи функціонування.
26. Поняття та структура державного апарату.
27. Принципи організації та функціонування апарату держави.
28. Поняття та ознаки органів держави.
29. Види органів держави.
30. Основні напрямки удосконалення державного апарату України.
31. Основні положення концепції правової держави.
32. Громадянське суспільство: поняття, ознаки, структура.
33. Основні ідеї марксистського вчення про державу.
34. Доктрина держави загального добробуту.
35. Основні положення теорії плюралістичної демократії.
36. Теорія еліт та елітарної демократії.
37. Поняття та види державної дисципліни.

Право

38. Сучасні концепції право розуміння.
39. Поняття та ознаки права у його нормативному розумінні.
40. Принципи права, їх види та характеристика.
41. Поняття та види функцій права.
42. Аксиологічне праворозуміння.
43. Правоутворення: поняття та етапи.
44. Поняття і види форм (джерел) права.
45. Поняття, ознаки та види соціальних норм.
46. Поняття та ознаки норми права.
47. Структура норми права.
48. Види норм права.
49. Норма права і стаття нормативно-правового акта.
50. Співвідношення норм права та норм моралі.
51. Право, економіка, політика: взаємозв'язок і взаємодія.
52. Поняття, ознаки та структура системи права.
53. Характеристика елементів системи права.
54. Поняття, ознаки та структура системи законодавства.
55. Співвідношення системи права та системи законодавства.
56. Правотворчість: поняття, функції, принципи.
57. Стадії правотворчого процесу.
58. Поняття та ознаки нормативно-правового акта. Види НПА.
59. Поняття, ознаки та види законів.
60. Підзаконні нормативно-правові акти.

61. Дія нормативно-правових актів у часі.
62. Дія нормативно-правових актів у просторі та по колу осіб.
63. Нормотворча техніка: поняття, елементи, види.
64. Поняття систематизації НПА.
65. Види (форми) систематизації НПА.
66. Поняття та класифікація юридичних колізій. Колізії в законодавстві.
67. Способи зменшення колізій в законодавстві.
68. Поняття та ознаки правовідносин.
69. Види правовідносин.
70. Суб'єкти правовідносин, їх види. Правосуб'єктність.
71. Поняття і види об'єктів правовідносин.
72. Суб'єктивні права та юридичні обов'язки суб'єктів права, їх структура.
73. Поняття та класифікація юридичних фактів.
74. Правова поведінка: поняття, ознаки.
75. Види правової поведінки.
76. Правомірна поведінка: поняття та ознаки.
77. Види правомірної поведінки.
78. Правопорушення: поняття, ознаки та види.
79. Юридичний склад правопорушення.
80. Поняття та ознаки юридичної відповідальності.
81. Підстави юридичної відповідальності.
82. Звільнення від юридичної відповідальності та обставини, що її виключають.
83. Види юридичної відповідальності.
84. Цілі, функції та принципи юридичної відповідальності.
85. Поняття і форми реалізації права.
86. Застосування норм права, як особлива форма їх реалізації.
87. Стадії застосування норм права.
88. Основні вимоги щодо правильного застосування норм права.
89. Поняття та види правозастосовчих актів.
90. Прогалини в законодавстві і шляхи їх усунення.
91. Правові обмеження, стимули та заохочення.
92. Поняття тлумачення норм права.
93. Способи тлумачення норм права.
94. Офіційне і неофіційне тлумачення норм права.
95. Тлумачення норм права за обсягом.
96. Акти тлумачення норм права, їх види.
97. Законність: поняття, принципи та вимоги законності.
98. Гарантії законності: поняття та види.
99. Правопорядок: поняття, ознаки, принципи, зміст, структура.
100. Поняття, структура та види правосвідомості.
101. Правова культура: поняття та характеристика структурних елементів.
102. Правове виховання: поняття, ознаки, система, форми.

103. Правове регулювання та правовий вплив.
104. Предмет, спосіб, метод та тип правового регулювання.
105. Поняття механізму правового регулювання та його структура.
106. Стадії правового регулювання.
107. Поняття та елементи правового статусу особи.
108. Поняття, елементи та критерії класифікації правових систем.
109. Романо-германська правова сім'я.
110. Англо-американська правова сім'я.
111. Сім'я мусульманського права.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Навчальна дисципліна "Кримінальне право" – спеціальна юридична дисципліна, яка передбачена навчальним планом для обов'язкового вивчення, що вивчає законодавство, практику й науку про злочин і покарання в системі юридичних дисциплін та належить до фундаментальних і профільюючих. Вона передбачає вивчення комплексу кримінально-правових інститутів та теоретичних положень та значного масиву як національних, так і міжнародно-правових актів, постанов Пленуму Верховного Суду України.

Кримінальне право структурно поділяється на дві тісно взаємопов'язані частини – Загальну та Особливу. До Загальної частини входять норми, що визначають завдання, принципи та основні інститути кримінального права. Особлива частина складається з сукупності норм, в яких містяться основні ознаки конкретних діянь, що визнаються злочином, та встановлені певні види й міра покарань за їх вчинення.

Викладання навчальної дисципліни "Кримінальне право України" передбачає досягнення наступної **мети**: засвоєння слухачами законодавчого визначення основних понять кримінального права; ознайомлення з найважливішими інститутами та положеннями Загальної та Особливої частини Кримінального Кодексу України; набуття навичок самостійного комплексного аналізу окремих складів злочинів, а також вміння визначення конкретних елементів відповідних складів злочинів; відпрацювання навичок та умінь правильного застосування отриманих теоретичних та методичних знань під час вирішення конкретних ситуаційних задач; формування у слухачів науково обґрунтованих знань про закон про кримінальну відповідальність та кримінальну відповідальність загалом, а також про тенденції розвитку законодавства України і інших держав, ролі права в реалізації соціально-економічних перетворень в суспільстві, про заходи кримінально-правової боротьби зі злочинністю.

Досягнення названих цілей забезпечується вирішенням наступних навчально-наукових **завдань**: систематизоване освоєння і закріплення у слухачів теоретичних знань про історію, принципи, категорії й положення науки кримінального права; навчання слухачів правильному орієнтуванню в діючому кримінальному законодавстві, набуття вміння застосовувати норми кримінального права при кваліфікації злочинів; вивчення курсу повинно сприяти вихованню у слухачів поважного ставлення до закону про кримінальну відповідальність як важливого засобу захисту людини, її прав, свобод і законних інтересів, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань; під час вивчення курсу повинні розкриватися зв'язки кримінального права України з іншими галузями права і юридичними навчальними дисциплінами.

Державні екзамени в Національній академії внутрішніх справ є тим відповідальним етапом, що завершує підготовку фахівців вищої кваліфікації.

Складання державних екзаменів вимагає від слухачів врахування певних особливостей цієї останньої стадії навчального процесу в академії. На відміну від інших форм навчання (семестрових екзаменів, заліків, курсових робіт) слухачі не мають вичерпного досвіду з підготовки та складання цих екзаменів.

Досвід прийому державних екзаменів свідчить про наявність таких найбільш поширених та типових недоліків, що стосуються знань і практичних навичок слухачів з курсу кримінального права:

1. У відповідях на екзаменах досить часто залишаються поза увагою важливі зміни і доповнення в чинному кримінальному законодавстві України, що внесені за останній час.

2. В окремих випадках спостерігається недостатнє засвоєння загальнотеоретичних положень окремих інститутів кримінального права, невміння використовувати їх при розв'язанні практичних завдань, які є складовою частиною державного екзамену.

3. У відповідях на питання, пов'язаних з Особливою частиною кримінального права, слід зазначити такі недоліки: поверхневий юридичний аналіз складів злочинів, без вказівок на їх конкретні і спеціальні ознаки, неспроможність чіткого розмежування суміжних складів злочинів (наприклад, крадіжки від грабежу, грабежу від розбою, розбою від вимагання).

4. Наявність певних труднощів при характеристиці злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, в сфері службової діяльності та проти правосуддя .

5. Глибокого обґрунтування слухачами кваліфікуючих ознак та їх змісту в складах злочинів проти життя та здоров'я особи, власності, у сфері господарської діяльності, у сфері службової діяльності та деяких інших.

6. Недостатнє використання слухачами відповідних положень керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, навчально-методичної та монографічної літератури з кримінального права.

Таким чином, щоб запобігти перерахованим недолікам і не допустити інших, треба обов'язково дотримуватись таких положень :

1. Правильна побудова і повнота відповіді щодо питань із Загальної частини кримінального права потребує, насамперед, користуючись навчальною програмою, визначити місце питання у системі Загальної частини кримінального права, тобто встановити, до якої теми воно відноситься. Потім необхідно сформулювати саме положення, вказавши, чи визначене воно в законі (наприклад, поняття співучасті у злочині – ст.26 КК України), чи дається в керівних роз'ясненнях Пленуму Верховного Суду України або сформульовано теорією кримінального права. Після цього необхідно розкрити зміст, ознаки та значення поняття чи положення.

2. При відповіді на питання Особливої частини пропонується дотримуватися такої послідовності:

– визначити суспільну небезпеку розглядуваного злочину, його місце в системі Особливої частини;

- дати визначення злочину, що характеризується (крадіжка, шахрайство, одержання хабара та ін.);
- визначити об'єкт складу злочину, а також предмет, якщо останній має місце;
- охарактеризувати об'єктивну сторону та розкрити зміст ознак, що її характеризують; з'ясувати конструкцію складу злочину, встановити момент закінчення злочину;
- охарактеризувати суб'єктивну сторону (форма і вид вини, мотив, мета);
- визначити суб'єкт (вік, осудність, наявність ознак спеціального суб'єкта);
- проаналізувати кваліфікуючі ознаки, якщо вони є;
- показати відмінність складу злочину, що аналізується, від суміжних (наприклад, крадіжки від грабежу).

При характеристиці складу злочину необхідно посперитися на постанови Пленуму Верховного Суду України з цього питання, наводити приклади кваліфікації злочинів із слідчої та судової практики.

3. При вирішенні задачі необхідно не лише кваліфікувати діяння, але і дати нормативне обґрунтування запропонованої кваліфікації, а також повний юридичний аналіз розглянутого злочину за схемою: об'єкт злочину, об'єктивна сторона, матеріальний чи формальний склад, суб'єктивна сторона і суб'єкт. Якщо є кваліфікуючі ознаки, їх потрібно назвати та розкрити зміст.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ДИСЦИПЛІНИ

Кримінальне право як галузь законодавства – це сукупність кримінально-правових норм, сформульованих і прийнятих парламентом (Верховною Радою України) як законів, які визначають підстави та принципи кримінальної відповідальності, а також те, які суспільно небезпечні діяння є злочинними і які покарання слід застосовувати до осіб, що їх вчинили.

Предмет кримінального права як галузі права – кримінально-правові відносини, що виникають у результаті вчинення злочину та застосування відповідного покарання за його вчинення.

Кримінальна відповідальність – це передбачене КК обмеження прав та свобод особи, яка вчинила злочин, що індивідуалізуються в обвинувальному вирокі суду і здійснюються спеціальними органами виконавчої влади держави.

Злочин – це передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Склад злочину – це сукупність установлених кримінальним законом та іншими нормативними актами юридичних ознак (об'єктивних і суб'єктивних), які визначають суспільно небезпечне діяння як злочин.

Злочином з формальним складом є злочин, який не має суспільно небезпечних наслідків, а тому вважається закінченим від моменту вчинення зазначеного у законі діяння.

Злочином з матеріальним складом є злочин, закінчення якого

пов'язується з настанням суспільно небезпечних наслідків.

Злочином з усіченим складом є злочин, у якому момент закінчення злочину за законом переноситься на стадію готування чи на стадію замаху.

Кваліфікація злочину є процес встановлення відповідності (тотожності) між юридично значущими ознаками злочину (фактичний склад злочину) і ознаками злочину, передбаченими КК (юридичний склад злочину), та формулювання висновку про наявність чи відсутність такої відповідності (тотожності).

Об'єктом злочину є суспільні відносини, які перебувають під охороною кримінального закону, на які посягає злочин, яким заподіюється шкода або які ставляться під загрозу заподіяння суспільно небезпечної шкоди.

Об'єктивна сторона складу злочину – це зовнішній бік злочину, що характеризується суспільно небезпечним діянням, суспільно небезпечними наслідками, причиновим зв'язком між суспільно небезпечним діянням і суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обставинами, способом, а також засобами та знаряддями вчинення злочину.

Суб'єктом злочину є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці, з якого відповідно до Кримінального кодексу може наставати кримінальна відповідальність.

Суб'єктивна сторона – це ознаки, що характеризують злочин із внутрішнього боку.

Вина – це психічне ставлення осудної особи до скоєного нею суспільно небезпечного діяння, а в злочинах із матеріальним складом – і до його наслідків у формі умислу чи необережності.

Прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки та бажала їх настання.

Непрямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала його суспільно небезпечні наслідки й хоча не бажала, та свідомо припускала їх настання.

Необережність є злочинною самовпевненістю, якщо особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, та легковажно розраховувала на їх відвернення.

Необережність є злочинною недбалістю, якщо особа не передбачала можливості настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, хоча повинна була й могла їх передбачити.

Готування до злочину – це підшукування чи пристосування засобів або знарядь, підшукування співучасників чи змова для вчинення злочину, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення злочину.

Замахом на злочин є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії чи бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення злочину, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, якщо при цьому

злочин не було доведено до кінця з причин, що не залежали від волі цієї особи.

Співучасть у злочині є умисна спільна участь декількох суб'єктів злочину у вчиненні умисного злочину.

Сукупністю злочинів визнається вчинення особою двох або більшої кількості злочинів, передбачених різними статтями чи різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден з яких її не було засуджено.

Повторністю злочинів визнається вчинення двох або більшої кількості злочинів, передбачених тією ж статтею чи частиною статті Особливої частини КК, а також скоєння двох або більшої кількості злочинів, передбачених різними статтями КК, визнається повторним лише у випадках, передбачених Особливою частиною КК.

Рецидивом злочинів визнається вчинення нового умисного злочину особою, що має судимість за умисний злочин.

Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав та свобод засудженого.

Вбивство – винне протиправне заподіяння смерті іншій людині.

Тілесне ушкодження – це протиправне і винне порушення анатомічної цілості тканин, органів потерпілого та їх функцій, що виникає як наслідок дії одного чи кількох зовнішніх ушкоджуючих факторів.

Тяжке тілесне ушкодженням – тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння чи таке, що спричинило втрату будь-якого органа або його функцій, психічну хворобу, інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, переривання вагітності, непоправне знівечення обличчя.

Заручник – людина, яка захоплена суб'єктом злочину та (або) перебуває під його контролем і життя, здоров'я чи особиста свобода якої є своєрідними гарантіями виконання певних вимог, що висунуті чи можуть бути висунуті до третіх осіб.

Згвалтування – статеві зносини, які поєднуються із застосуванням фізичного насильства, погрозою його застосування (воля потерпілої особи пригнічується) або з використанням безпорадного стану потерпілої особи (воля потерпілої особи ігнорується).

Крадіжка – таємне викрадення чужого майна.

Грабіж – відкрите викрадення чужого майна.

Розбій – напад з метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства.

Вимагання – вимога передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення

відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці.

Шахрайство – заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Незаконна порубка лісу – незаконна порубка дерев і чагарників у лісах, захисних та інших лісових насадженнях, що заподіяло істотну шкоду або вчиненні таких дій у заповідниках або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду або в інших особливо охоронюваних лісах.

Незаконне полювання – порушення правил полювання, якщо воно заподіяло істотну шкоду або незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи полювання на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України.

Бандитизм – організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі.

Фінансування тероризму – дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення окремого терориста чи терористичної групи (організації), організації, підготовки або вчинення терористичного акту, втягнення у вчинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, сприяння вчиненню терористичного акту, створення терористичної групи (організації).

Незаконне заволодіння транспортним засобом – вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їх волі.

Хуліганство – грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом.

Жорстоке поводження з тваринами – знущання над тваринами, що відносяться до хребетних, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування зазначених тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів – їх переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

Неправомірна вигода у значному розмірі – це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, на суму, що перевищує сто неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Найманство – вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання найманців з метою використання у збройних конфліктах інших держав або насильницьких діях, спрямованих на повалення державної влади

чи порушення територіальної цілісності, а також використання найманців у військових

ЛІТЕРАТУРА ДО ВСІХ ТЕМ

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (офіційний текст) Електронний ресурс. – Режим доступу до конституції: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>.
2. Кримінальний кодекс України 2001 року: станом на 1 лютого 2011 року (офіційний текст) Електронний ресурс. – Режим доступу до кодексу :<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>.
3. Гавриш С.Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні (проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства): Монографія / Гавриш С.Б. – К., 2002. – 636 с.
4. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів: Навч. посіб. / М.Й. Коржанський. – Видання 3-є, доп. і пероб. – К.: Атіка, 2007. – 592 с.
5. Коржанський М.Й. Об'єкт і предмет злочину: Монографія / Коржанський М.Й. – Д.: Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ; Ліра ЛТД, 2005. – 252 с.
6. Кримінальне право України. (Загальна частина): Підручник / Бабенко А.М., Вапсва Ю.А., Гришук В.К. та ін. / За заг. ред. О.О. Бандурки. – Х.: Вид-во ХНУВС, 2011. – 378 с.
7. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / За заг. ред. С.Л. Стрельцова. – Х.: Одиссей, 2009. – 496 с.
8. Кримінальне право України. Загальна частина: Практикум : Навч. посіб. / Козаченко І.П., Костенко О.М., Матвійчук В.К. та ін. / За заг. ред. В.К. Матвійчука. – К.: КНТ, 2006. – 432 с.
9. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін. / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – 5-е вид., переробл. та допов. – К.: Атіка, 2009. – 408 с.
10. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін. / За ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – 3-є вид., переробл. та допов. – К.: Атіка, 2009. – 744 с.
11. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. / За ред. В.В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-е вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 456 с.
12. Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. / За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-е вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 608 с.

13. Кримінальне право України: курс тестових завдань: Навч. посіб. / Джужа О.М., Кузнецов В.В., Осадчий В.І., Пflugатир В.С. та ін. / За заг. ред. Коваленка В.В., К.: КНТ, 2012. – 368 с.
14. Кваліфікація злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: Навч. посібник / В.В. Коваленко, О.М. Джужа та ін. – К.: Атіка, 2011. – 648 с.
15. Кримінальне право України. (Особлива частина): Підручник / А.В. Байлов, О.А. Васильєв, О.О. Житній та ін. / За заг. ред. О.М. Литвинова. – Х.: Вид-во ХНУВС, 2011. – 572 с.
16. Кримінальний кодекс України: постатейні матеріали та навчально-практичні завдання / І.П. Баглай, І.Г. Богатирьов, О.І. Богатирьова, К.Т. Кравченко, О.М. Литвинова, А.В. Савченко, Ю.Л. Сенін, О.І. Соболь / За заг. ред. І.Г. Богатирьова. – К.: Атіка, 2011. – 640 с.
17. Кузнецов В.В. Злочини проти громадського порядку та моральності: Практ. посіб. / Кузнецов В.В. – К.: Вид. Паливода А.В., 2007. – 160 с.
18. Кузнецов В.В. Теорія кваліфікації злочинів: Підручник / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко: 3-є вид., перероб. / За заг. ред. Шакуна В.І. – К.: КНТ, 2011. – 320 с.
19. Кузнецов В.В. Кримінальне право України: Посіб. для підготов. до іспитів / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко / За заг. ред. О.М. Джужки. – 4-е вид., доповн. та перероб. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2009. – 304 с.
20. Кузнецов В.О. Кримінальне право України (повний курс у схемах і таблицях) : Навч. посіб. / Кузнецов В.О., Гіжевський В.К. – К.: Кондор, 2005. – 459 с.
21. Кузнецов В.В., Сийплові М.В. Кримінальна відповідальність за притягнення як обвинуваченого завідомо невинуватої особи : Монографія / В.В. Кузнецов, М.В. Сийплові. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 284 с.
22. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України) / Лихова С.Я. / Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2006. – 573 с.
23. Михайленко П.П. Кримінальне право України: Навч. видання / Михайленко П.П., Кузнецов В.В., Михайленко В.П., Опалінський Ю.В. – К., 2006. – 440 с.
24. Науковий коментар Кримінального кодексу України / Проф. Коржанський М.Й. – К.: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. – 656 с.
25. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України: У 2 т. – Т. 1 / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 3-є вид., перероб. та доп. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 964 с.
26. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України: У 2-х т. – Т.2 / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 3-є вид., перероб. та доп. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 624 с.

27. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 5-е вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2010. – 1234 с.
28. Савченко А.В. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / Савченко А.В., Кузнецов В.В., Штанько О.Ф. – 2-е вид. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 636 с.
29. Савченко А.В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження: Монографія / Савченко А.В. – К.: КНТ, 2007. – 596 с.
30. Сміх В.В. Кримінальна відповідальність за порушення права особи на правову допомогу : Монографія / В.В. Сміх / За заг.ред. Мельника М.І. – К., Атіка-Н, 2012. – 200 с.
31. Строган А.Ю. Склад злочину як підстава кримінальної відповідальності : Навч. посіб. / Строган А.Ю. – К.: Атіка, 2007. – 424 с.
32. Судово-практичний коментар до Кримінального кодексу України /Упор. та автор передмови М.І. Хавронюк. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 550 с.
33. Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий. Издание седьмое, переработанное и дополненное / Алиева Е.Н., Бабий А.П., Кучанская Л.С. и др. / Отв. ред. Е.Л. Стрельцов. – Х.: ООО "Одиссей", 2010. – 904 с.
34. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони : Монографія / Фесенко Є.В. – К. : Атіка, 2004. – 280 с.
35. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми: Монографія / Фріс П.Л. – К.: Атіка, 2005. – 332 с.
36. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підруч. для студ. вищ. навч. заклад. / Фріс П.Л. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Атіка, 2009. – 512 с.
37. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Особлива частина: Підруч. для студ. вищ. навч. заклад. / Фріс П.Л. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Атіка, 2009. – 511 с.
38. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / Хавронюк М.І. – К. : Істина, 2004. – 504 с.
39. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08 / Хавронюк М.І. – К., 2007. – 557 с.
40. Ярмыш Н.Н. Теоретические проблемы причинно-следственной связи в уголовном праве (философско-правовой анализ): Монографія / Н.Н. Ярмыш / Под науч. ред. Сташис В.В. – Харьков, 2003. – 512 с.

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

Тема 1. Поняття, предмет, завдання і система кримінального права.

Наука кримінального права

Поняття кримінального права як самостійної галузі права і як науки – галузі правознавства (юриспруденції).

Кримінальне право як галузь права. Ознаки кримінального права. Соціальна обумовленість кримінального права. Співвідношення кримінального права і кримінальної політики.

Кримінальне право як засіб охорони соціальних цінностей і встановленого в суспільстві правопорядку. Завдання кримінального права, його роль в побудові демократичного суспільства.

Принципи кримінального права України: загальні та галузеві.

Кримінальне право в системі права України. Кримінальне право і суміжні галузі права (кримінально-процесуальне право, кримінально-виконавче право, адміністративне право).

Система кримінального права. Загальна і Особлива частини. Поняття і система Загальної частини.

Наука кримінального права. Розвиток науки кримінального права. Наступність у науці кримінального права. Розробка наукою основних інститутів кримінального права. Соціологія кримінального права як складова частина кримінально-правової норми. Вплив науки кримінального права на законодавчу і правозастосовчу діяльність, на формування юридичного мислення і правової свідомості населення.

Предмет і завдання науки кримінального права. Зв'язок науки кримінального права із суміжними науками (кримінологією, юридичною статистикою, судовою медициною, психіатрією та ін.). Методи науки кримінального права. Система курсу кримінального права. Вступ до вивчення кримінального права. Закон про кримінальну відповідальність.

Вчення про злочин; вчення про покарання; кримінальне право зарубіжних держав; критичний підхід до використання літератури, яка видана до проголошення незалежності України.

Тема 2. Закон про кримінальну відповідальність

Поняття закону про кримінальну відповідальність, його ознаки і значення. Закон про кримінальну відповідальність як єдине джерело кримінального права. Загально-превентивна роль закону про кримінальну відповідальність. Точне виконання закону про кримінальну відповідальність – необхідна умова зміцнення правопорядку і законності. Види законів про кримінальну відповідальність (Кодекс, окремі кримінальні закони, закони тимчасової дії та ін.).

Структура (будова) Кримінального кодексу України. Загальна і Особлива частини КК, їх єдність і взаємозв'язок. Структура статей Особливої частини

КК; диспозиції і санкції. Види диспозицій і санкцій. Кримінально-правові норми. Види кримінально-правових норм: визначальні (дефінітивні), роз'яснювальні, заохочувальні і забороняючі (норми-заборони).

Тлумачення закону про кримінальну відповідальність: поняття і значення. Види тлумачення за суб'єктом: автентичне (легальне); судове; доктринальне; засоби тлумачення: граматичне, логічно-систематичне, історичне та ін. результати (обсяг) тлумачення: буквальне, обмежене і розширене.

Роль Верховного суду України в тлумаченні законів про кримінальну відповідальність, так званий прецедент тлумачення законів. Аналогія в кримінальному праві.

Конституційні положення щодо дії закону про кримінальну відповідальність в часі і просторі.

Чинність законів про кримінальну відповідальність в часі. Вступ закону про кримінальну відповідальність в силу. Обов'язкове опублікування закону про кримінальну відповідальність як необхідна умова його застосування.

Поняття часу вчинення злочину. Припинення чинності закону про кримінальну відповідальність. Обставини, внаслідок яких закон втрачає силу. Зупинення чинності законів про кримінальну відповідальність.

Зворотна сила закону про кримінальну відповідальність. Поняття більш м'якого (більш суворого) закону про кримінальну відповідальність. Чинність проміжного закону про кримінальну відповідальність. Межі зворотної сили закону про кримінальну відповідальність.

Принципи чинності закону про кримінальну відповідальність в просторі, які закріплені в КК України: територіальний, громадянства і універсальний. Зміст територіального принципу чинності закону про кримінальну відповідальність. Поняття території України. Поняття місця вчинення злочину. Вилучення з-під юрисдикції українських судів осіб, які вчинили злочин на території України, але користуються дипломатичним імунітетом.

Зміст принципу громадянства. Вирішення питання про відповідальність громадян України, які вчинили злочин за кордоном. Правові наслідки засудження особи за межами України.

Зміст універсального принципу дії закону про кримінальну відповідальність. Особливості відповідальності іноземних громадян і осіб без громадянства. Видача злочинців.

Тема 3. Кримінальна відповідальність та її підстави

Кримінальна відповідальність як вид юридичної відповідальності. Поняття кримінальної відповідальності. Питання про кримінальну відповідальність у науці кримінального права. Кримінально-правові відносини: їх суб'єкт та зміст. Кримінальні відносини і кримінальна відповідальність. Виникнення і припинення кримінальної відповідальності.

Кримінальна відповідальність і кримінальне покарання. філософське обґрунтування кримінальної відповідальності особи, яка вчинила злочин.

Питання про свободу волі в кримінальному праві.

Юридичні підстави кримінальної відповідальності.

Питання про юридичні підстави кримінальної відповідальності в науці і законодавстві. Дискусійні питання відносно змісту та реалізації кримінальної відповідальності.

Тема 4. Злочин і його види

Соціальна природа злочину. Залежність поняття злочину від соціально-економічних відносин, існуючих у суспільстві на тому чи іншому етапі розвитку. Історично мінливий характер поняття злочину. Криміналізація і декриміналізація суспільне небезпечних діянь.

Визначення поняття злочину: 1) формальне; 2) матеріальне; 3) формально-матеріальне, їх суть. Поняття злочину в чинному КК України.

Ознаки злочину. Суспільна небезпека як матеріальна ознака злочину. Значення суспільної небезпеки. Протиправність як формальна ознака злочину. Неприпустимість застосування статей Особливої частини КК за аналогією. Співвідношення суспільної небезпеки і протиправності.

Винність як ознака злочину; зміст, значення.

Караність як невід'ємна ознака злочину. Співвідношення караності як ознаки злочину і фактичного призначення покарання за злочин. Органічна єдність ознак злочину.

Значення ч. 2 ст. 11 КК для поняття злочину.

Проблема вдосконалення поняття злочину в кримінальному праві.

Місце злочину в системі правопорушень. Критерії відмежування злочинів від інших правопорушень. Питання про відмежування злочинів та інших правопорушень у науці кримінального права.

Класифікація злочинів залежно від ступеня тяжкості. Критерії класифікації. Злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі і особливо тяжкі. Значення законодавчої класифікації злочинів (ст. 12 КК).

Тема 5 . Склад злочину

Поняття складу злочину і його значення. Вичерпний перелік складів злочинів у чинному законодавстві. Співвідношення понять злочину і складу злочину.

Елементи складу злочину, їх зміст, органічна єдність. Об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона як елементи складу злочину, їх ознаки. Обов'язкові і факультативні ознаки складу злочину, значення такого ділення ознак складу злочину: 1) як конститутивних ознак; 2) як кваліфікуючих ознак; 3) як обставин, що обтяжують відповідальність при призначенні покарання.

Види складів злочину залежно від їх тяжкості: прості, кваліфіковані, особливо кваліфіковані, привілейовані.

Склад злочину і кваліфікація злочину. Поняття кваліфікації злочину і її значення.

Тема 6. Об'єкт і предмет злочину

Поняття об'єкта злочину. Значення об'єкта злочину в структурі елементів його складу для характеристики суспільної небезпеки злочину і його кваліфікації.

Суспільні відносини як об'єкт злочину. Об'єкт злочину і об'єкту кримінально-правової охорони. Структура суспільних відносин: суб'єкти, соціальний зв'язок між ними, предмет суспільних відносин

Класифікація (види) об'єктів злочину. Загальний об'єкт злочину. Родовий (спеціальний, груповий) об'єкт злочину. Безпосередній (конкретний) об'єкт злочину, їх значення.

Основний (головний) і додатковий безпосередні об'єкти.

Поняття предмету злочину та його місце в структурі складу злочину. Відмінність предмета злочину від об'єкта злочину.

Поняття потерпілого від злочину та його кримінально-правове значення. Проблеми подальшого розвитку вчення про об'єкт злочину.

Тема 7. Об'єктивна сторона злочину

Поняття об'єктивної сторони злочину. Ознаки складу злочину, які характеризують об'єктивну сторону: обов'язкові та факультативні. Значення об'єктивної сторони для оцінки суспільної небезпеки, кваліфікації злочину, а також відокремлення одного складу злочину від іншого.

Суспільне небезпечна дія чи бездіяльність (діяння) як зовнішні акти поведінки людей, які вчинюються в реальній дійсності.

Поняття та ознаки дії в кримінальному праві. Поняття та ознаки бездіяльності. Умови кримінальної відповідальності за злочинну бездіяльність. Обов'язок діяти зазначеним чином та наявність можливості виконати обов'язок, який покладено на особу.

Поняття нездоланної сили, фізичного і психічного примусу та їх значення для вирішення питання про кримінальну відповідальність за суспільне небезпечне діяння (дію чи бездіяльність).

Суспільне небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони злочину; поняття суспільно небезпечних наслідків, їх види та значення в кримінальному праві. Злочини з матеріальними та формальними складами: значення такого поділення.

Причинний зв'язок в кримінальному праві та його значення. Вирішення питання про причинний зв'язок між дією чи бездіяльністю і суспільне небезпечним наслідком у науці кримінального права. Об'єктивний характер причинного зв'язку. Вимоги, що пред'являються до співвідношення діяння та наслідків для встановлення між ними причинного зв'язку.

Поділ причинного зв'язку на необхідний і випадковий, безпосередній і опосередкований причинний зв'язок та ін.

Встановлення причинного зв'язку при наявності так званих особливих умов з боку потерпілого. Особливості причинного зв'язку при злочинній

бездіяльності.

Спосіб, засоби, обставини, місце, час вчинення злочину як факультативні ознаки, що характеризують об'єктивну сторону злочину; їх значення. Спосіб, засоби, обставини, місце, час вчинення злочину як конститутивні (конструктивні) ознаки конкретного складу злочину; як кваліфікуючі ознаки; як обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність при призначенні покарання.

Тема 8. Суб'єкт злочину

Поняття суб'єкта злочину в кримінальному праві. Обов'язкові та факультативні ознаки суб'єкта злочину. Загальний і спеціальний суб'єкт злочину в кримінальному праві. Ознаки та види спеціального суб'єкта, його значення для кваліфікації злочину.

Суб'єкт злочину та особа злочинця.

Проблема визнання юридичних осіб суб'єктами окремих злочинів.

Загальний та знижений вік кримінальної відповідальності. Особливості визначення віку кримінальної відповідальності за відсутністю офіційних даних, що його підтверджують. Критерії встановлення в законі зниженого віку кримінальної відповідальності

Злочини, за вчинення яких в кримінальному законі встановлено знижений вік відповідальності.

Осудність як обов'язкова ознака суб'єкта злочину. Поняття осудності та її значення, формула неосудності і її види. Формула неосудності за чинним КК України.

Поняття неосудності за кримінальним правом. Критерії неосудності: медичний (біологічний) і юридичний (психологічний). Ознаки медичного критерію неосудності: хронічна душевна хвороба, тимчасовий розлад душевної діяльності, слабоумство, інший хворобливий стан (розлад психіки). Значення медичного критерію для визнання особи неосудною.

Ознаки юридичного критерію неосудності. Характеристика інтелектуальної та вольової ознак юридичного критерію неосудності та їх співвідношення. Значення юридичного критерію неосудності, Співвідношення юридичного та медичного критеріїв неосудності. Наслідки визнання особи неосудною.

Кримінальна відповідальність обмежено осудних осіб (ст. 20 КК).

Застосування примусових заходів медичного характеру до неосудних осіб, що скоїли суспільно-небезпечне діяння.

Обмежена осудність як підстава застосування примусових заходів медичного характеру.

Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у стані сп'яніння внаслідок вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших одурманюючих речовин.

Тема 9. Суб'єктивна сторона злочину

Поняття суб'єктивної сторони злочину та її значення. Ознаки суб'єктивної сторони: обов'язкові і факультативні. Поняття вини і її значення. Неприпустимість об'єктивного ставлення.

Форми вини в кримінальному праві, їх значення для кваліфікації злочину і призначення покарання.

Умисел і його види. Поняття прямого і непрямого умислу, їх інтелектуальні і вольові моменти (ознаки).

Відміна непрямого умислу від прямого.

Умисел в злочинах з формальним складом. Спеціальні види умислу, їх характеристика і значення.

Мотив і мета як факультативні ознаки суб'єктивної сторони складу злочину. Значення мотиву і мети: 1) як конститутивних ознак складу злочину; 2) як кваліфікуючих ознак; 3) як обставин, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність при призначенні покарання.

Необережність і її види. Значення боротьби з необережними злочинами.

Злочинна самовпевненість та її інтелектуальний і вольовий моменти (ознаки). Відмежування від непрямого умислу. Злочинна недбалість та її об'єктивний і суб'єктивний критерії, їх значення.

Випадок (казус) як невинне заподіяння суспільне небезпечних наслідків, його відміна від злочинної недбалості.

Подвійна, складна (змішана) форма вини і її значення для кваліфікації злочину.

Поняття та види помилок в кримінальному праві. Юридична помилка, її види і вплив на кримінальну відповідальність, фактична помилка, її види і вплив на вирішення питання про кримінальну відповідальність. Випадки, які приєднуються до помилок, і помилка щодо особи; відхилення дії чи удару.

Тема 10. Стадії вчинення злочину

Поняття і види стадій вчинення злочину за чинним законодавством.

Готування до злочину, його поняття, об'єктивні і суб'єктивні ознаки. Види готування.

Відмежування готування до злочину від виявлення наміру. Відповідальність за готування до злочину за КК України.

Замах на злочин, його поняття, об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Види замаху на злочин: закінчений та незакінчений; замах на непридатний об'єкт та замах непридатними засобами. Значення такого поділу. Відмежування замаху від готування до злочину.

Поняття закінченого злочину. Момент закінчення злочинів в залежності від особливостей конструкції складу злочину.

Підстави кримінальної відповідальності за готування та замах на злочин. Кваліфікація готування та замаху на злочин. Обставини, які належить враховувати при призначенні покарання за готування та замах на злочин.

Добровільна відмова при незакінченому злочині, її поняття та ознаки.

Стадії вчинення злочину, на яких можлива добровільна відмова.

Питання про добровільну відмову на стадії закінченого замаху на злочин.

Підстави усунення кримінальної відповідальності за добровільну відмову від доведення злочину до кінця.

Наслідки добровільної відмови від доведення злочину до кінця та їх значення.

Діяльне каєття в здійсненні злочину. Відмінність діяльного розкаяння від добровільної відмови від доведення злочину до кінця.

Тема 11. Співучасть у злочині

Поняття і значення співучасті в злочині, її об'єктивні та суб'єктивні ознаки.

Спільна участь осіб в виконанні злочину. Зміст цієї ознаки.

Суб'єктивні ознаки співучасті. Спільність умислу співучасників.

Особливості інтелектуального моменту умислу співучасників. Питання про можливість одностороннього суб'єктивного зв'язку між співучасниками. Вольовий момент умислу співучасників. Питання про можливість співучасті в злочинах, які вчинені з необережності. Відмежування співучасті від "необережного спричинення".

Значення мотиву та мети при вчиненні злочину в співучасті.

Види співучасників та їх визначення в КК.

Виконавець та співвиконавець злочину.

Організатор злочину.

Підбурювач до злочину. Способи підбурювання. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки підбурювання.

Пособник злочину. Види пособництва. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки пособництва. Відмежування: пособництва від підбурювання.

Причетність до злочину. Види причетності: переховування, недонесення, потурання (ч. 6, 7 ст. 27 КК). Відповідальність за причетність до злочину.

Форми співучасті. Вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою та злочинною організацією.

Підстави та межі відповідальності співучасників. Залежність відповідальності співучасників від дій виконавця.

Відповідальність та кваліфікація дій співучасників при різні формах співучасті. Кримінальна відповідальність організаторів та учасників організованої групи і злочинної організації.

Призначення покарання співучасникам.

Спеціальні питання відповідальності співучасників. Посереднє виконавство (виконання). Співучасть в злочині із спеціальним суб'єктом. Провокація злочину.

Екセス виконавця. Види ексесу виконавця. Кваліфікація дій співучасників при ексесі. Невдале підбурювання та пособництво.

Добровільна відмова співучасників.

Добровільна відмова виконавця. Відповідальність інших співучасників при добровільній відмові виконавця.

Особливості добровільної відмови підбурювача та пособника.

Тема 12. Множинність злочинів

Поняття множинності злочинів. Соціальна та юридична характеристика множинності злочинів та її значення.

Одиничний злочин як структурний елементи множинності злочинів. Види одиничних злочинів: прості та ускладнені одиничні злочини (триваючі, продовжувані та складні (складові) злочини).

Види множини злочинів.

Повторність злочинів та її ознаки.

Види повторності: повторність злочинів, яка не пов'язана з засудженням (фактична повторність) та повторність злочинів, яка пов'язана з засудженням (рецидив). Види фактичної повторності: повторність тотожних, однорідних та різнорідних злочинів.

Неодноразовість, систематичність та вчинення злочину у вигляді промислу як види повторності тотожних злочинів. Повторність та реальна сукупність злочинів. Значення повторності для кваліфікації злочину та призначення покарання.

Сукупність злочинів та її ознаки.

Види сукупності злочинів: ідеальна та реальна сукупність.

Відмежування ідеальної сукупності від одиничного злочину. Відмежування сукупності злочинів від конкуренції норм. Кваліфікація злочинів при ідеальній та реальній сукупності. Значення сукупності злочинів для кваліфікації злочину та призначення покарання.

Рецидив злочину, його ознаки. Види рецидиву: загальний та спеціальний, простий та складний (багаторазовий); пенітенціарний. Значення рецидиву для кваліфікації злочину і для призначення покарання.

Тема 13. Обставини, що виключають злочинність діяння

Поняття і види обставин, що виключають злочинність діяння. Обставини, які передбачені КК та іншими законодавчими актами (Законом України "Про міліцію" та ін.).

Поняття необхідної оборони. Правова оцінка заподіяння (завдання) шкоди при так званій "передчасній" і "запізнілій" обороні. Оцінка використання зброї та інших пристосувань, які вживаються для захисту від посягання.

Завдання шкоди при необхідній обороні тому, хто посягає. Мета необхідної оборони - захист від суспільне небезпечних посягань. Співрозмірність необхідної оборони.

Врахування суб'єктивного ставлення особи, що захищається, до заподіяння шкоди. Оцінка стану сильного душевного хвилювання, викликаного суспільно-небезпечним нападом.

Перевищення меж (ексцес) необхідної оборони. Його поняття і ознаки.

Відповідальність за ексцес оборони. Уявна оборона. Диференціація відповідальності при уявній обороні.

Підстави і ознаки затримання злочинця. Вимушений характер завдання шкоди злочинцю при його затриманні. Відповідність завдання шкоди при затриманні небезпеці вчиненого посягання і обставинам затримання злочинця. Врахування суб'єктивного ставлення затриманої особи до шкоди, яка була завдана.

Відповідальність за заподіяння шкоди, яка не була необхідною для затримання злочинця.

Підстави і ознаки крайньої необхідності. Загрожуюча небезпека і неможливість її усунення інакше як шляхом завдання шкоди - підстави крайньої необхідності.

Джерела безпеки. Завдання шкоди інтересам так званих "третіх осіб".

Вимушеність завдання шкоди в стані крайньої необхідності.

Об'єктивні ознаки крайньої необхідності. Характер дій в стані крайньої необхідності. Своєчасність крайньої необхідності. Межі завдання шкоди в стані крайньої необхідності.

Врахування суб'єктивного ставлення особи до шкоди, яка заподіюється в стані крайньої необхідності. Відповідальність за заподіяння шкоди більш значної, ніж відвернута при крайній необхідності.

Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони і затримання злочинця.

Фізичний або психічний примус. Поняття та зміст цих обставин. Умови, за яких є наявною та за яких виключається злочинність діяння, скоєного внаслідок фізичного або психічного примусу.

Виконання наказу або розпорядження. Поняття, зміст та правове значення цих обставин. Умови, які виключають злочинність діяння внаслідок виконання наказу чи розпорядження. Кримінальна відповідальність за вчинення умисного злочину під час виконання явно незаконного наказу або розпорядження.

Діяння, пов'язане з ризиком. Поняття виправданого ризику та його зміст. Умови, при наявності яких ризик є виправданим. Відповідальність за невинуватий ризик.

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності. Умови звільнення від відповідальності за вимушене заподіяння шкоди та умови. Кримінальна відповідальність за вчинення умисного особливо тяжкого злочину та тяжкого злочину під час виконання спеціального завдання.

Тема 14. Звільнення від кримінальної відповідальності

Поняття і значення звільнення від кримінальної відповідальності. Правові підстави та порядок такого звільнення.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каттям.

Поняття, умови, правові наслідки.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим. Умови такого звільнення.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Умови та строки поручительства.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки.

Звільнення від кримінальної відповідальності внаслідок закінчення строків давності, розміри цих строків та їх обчислення. Перерва та припинення перебігу строків давності. Застосування строків давності у справах про злочини, за які може бути призначене довічне позбавлення волі, а також про злочини проти миру та безпеки людства.

Тема 15. Покарання та його види

Поняття та ознаки покарання за кримінальним правом. Відмінність від інших заходів державно-правового та громадського впливу.

Кара як ознака покарання.

Елементи кари. Соціальна природа покарання. Мета покарання.

Питання про мету покарання в історії кримінального законодавства України та в науці кримінального права.

Виправлення засуджених як мета покарання. Загальне та спеціальне попередження.

Питання про відновлення соціальної справедливості як мету покарання.

Система та види покарань.

Поняття, ознаки та значення системи покарань за кримінальним правом. Система покарань в історії кримінального права та за чинним кримінальним законодавством України. Проблеми удосконалення системи покарань.

Класифікація (види) покарань. Основні та додаткові покарання; безстрокові, строкові, та непов'язані з встановленням строків: загальні та спеціальні. Покарання, які пов'язані з виправно-трудоим впливом на засудженого.

Характеристика окремих видів покарань за чинним кримінальним законодавством України.

Штраф як вид покарання. Поняття штрафу, його розміри та порядок призначення як основного та додаткового покарання. Заміна штрафу іншими видами покарань. Наслідки злісного ухилення від сплати штрафу.

Позбавлення військових, спеціальних звань, рангу або кваліфікаційного класу за кримінальним правом. Підстави та порядок призначення додаткового покарання у вигляді позбавлення військового та спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу.

Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид покарання. Підстави, порядок та строки призначення цього виду покарання. Порядок призначення позбавлення права займати певні посади або

займатися певною діяльністю як додаткового покарання. Обчислення строків виконання цього виду покарання за умов приєднання його як додаткової міри до різних видів основних покарань. Наслідки ухилення від виконання цього виду покарання.

Громадські роботи. Поняття та зміст громадських робіт. Строки і порядок їх застосування. Наслідки злісного ухилення від відбуття громадських робіт. Особи, яким цей вид покарання не може бути призначений.

Виправні роботи без позбавлення волі як вид покарання. Зміст цього виду покарання, його строки та види. Підстави та порядок зарахування до трудового стажу засудженого строку відбутих ним виправних робіт. Умови заміни виправних робіт без позбавлення волі іншими видами покарань. Наслідки ухилення засудженого від відбування виправних робіт.

Службове обмеження для військовослужбовців. Умови та підстави застосування та скасування. Грошове стягнення як компонент даного виду покарання та його розміри. Вплив службового обмеження на підвищення у посаді, військовому званні та на строк вислуги років для присвоєння чергового військового звання.

Конфіскація майна як вид покарання. Ст. 41 Конституції України про конфіскацію майна. Поняття, сутність конфіскації майна, її види. Підстави та порядок призначення конфіскації майна. Майно, яке не підлягає конфіскації. Відмінність конфіскації майна як виду покарання від спеціальної конфіскації. Задоволення майнових претензій за рахунок конфіскованого майна.

Арешт як кримінальне покарання. Поняття і зміст арешту, строки і порядок його застосування. Особи, до яких арешт як вид кримінального покарання не може бути призначений.

Обмеження волі. Поняття, зміст і умови застосування обмеження волі. Строки і порядок застосування обмеження волі. Наслідки злісного ухилення від відбування покарання у вигляді обмеження волі. Особи, яким цей вид покарання не може бути призначений.

Направлення військовослужбовців, які вчинили злочин, в дисциплінарний батальйон. Підстави, порядок та строки призначення цих видів покарань. Особи, які не можуть бути направлені до дисциплінарного батальйону.

Позбавлення волі в історії кримінального права і за чинним кримінальним законодавством України. Поняття, види та строки позбавлення волі. Проблема тривалих та коротких строків позбавлення волі.

Довічне позбавлення волі. Поняття та зміст довічного позбавлення волі. Категорія осіб, до яких не може бути призначене це покарання.

Тема 16. Призначення покарання

Загальні начала призначення покарання за кримінальним правом України.

Призначення покарання в межах, встановлених статтею (санкцією статті) закону, яка передбачає відповідальність за вчинений злочин. Значення положень Загальної частини кримінального законодавства для призначення

покарання. Урахування при призначенні покарання характеру та ступеню суспільної небезпеки вчиненого злочину, особи винного і обставин справи, що пом'якшують та обтяжують відповідальність.

Роль правосвідомості при призначенні покарання та значення індивідуалізації покарання для досягнення його цілей.

Загальна характеристика та значення для призначення покарання обставин, що пом'якшують відповідальність. Види пом'якшуючих та обтяжуючих відповідальність обставин. Їх характеристика та класифікація. Межі урахування судом при призначенні покарання обставин, що пом'якшують та обтяжують відповідальність. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання згідно ст. 69-1 КК України. Призначення покарання за незакінчений злочин. Врахування обставин, в силу яких злочин не було доведено до кінця.

Призначення покарання за злочин, скоєний у співучасті. Вплив характеру та ступеня фактичної участі особи у скоєнні злочину на вид та строки покарання.

Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Підстави та порядок призначення судом більш м'якого покарання, ніж передбачено законом. Призначення покарання нижче від найнижчої межі, передбаченої законом за даний злочин. Перехід до іншого, більш м'якого виду покарання. Особливості застосування норми про призначення більш м'якого покарання до додаткових покарань.

Призначення покарання при вчиненні кількох злочинів – за сукупністю злочинів.

Правила призначення покарання за сукупністю злочинів. Призначення покарання за окремі злочини, які входять в сукупність злочинів. Призначення остаточного (загального) покарання за сукупністю шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим. Призначення остаточного покарання за сукупністю шляхом повного чи часткового складання.

Межі призначення покарання за сукупністю злочинів, якщо хоча б один з них є умисним тяжким або особливо тяжким, або якщо хоча б за один із вчинених злочинів призначено довічне позбавлення волі. Порядок призначення, за сукупністю злочинів додаткових покарань. Особливості призначення за сукупністю злочинів різнорідних (різновидних) основних та додаткових покарань.

Призначення покарання за сукупністю злочинів за ч. 4 ст. 70 КК України.

Призначення покарання за кількома вироками – за сукупністю вироків. Правила призначення покарання за сукупністю вироків. Межі застосування повного чи часткового складання покарань за сукупністю вироків, коли хоча б один злочин є особливо тяжким, а також коли має місце покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

Порядок призначення за сукупністю вироків додаткових покарань. Можливість використання поглинання покарань за сукупністю вироків. Особливості (порядок) призначення різнорідних (різновидних) основних та

додаткових покарань за сукупністю вироків.

Порядок призначення покарань при одночасному збігу сукупності злочинів та сукупності вироків. Відмінність правил призначення покарання за сукупністю злочинів та сукупністю вироків.

Зарахування попереднього ув'язнення до строку покарання призначеного судом. Зарахування попереднього ув'язнення при призначенні видів покарання.

Тема 17. Звільнення від покарання та його відбування

Поняття та види звільнення від покарання та його відбування. Звільнення від покарання особи, яка перестала бути суспільне небезпечною (ч.4 ст.74 КК).

Звільнення від відбування покарання за діяння, караність яких усунута законом (ч. 2 ст. 74 КК).

Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Поняття, юридична природа та види. Испитовий строк, його тривалість та значення. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням. Застосування додаткових покарань у разі звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.

Давність виконання обвинувального вироку. Строки давності та їх обчислення. Зупинка перебігу давності, обчислення строків давності при зупиненні. Перерва давності. Обчислення строків при перерв давності. Питання про застосування давності до осіб, які засуджені до довічного ув'язнення. Незастосування давності до осіб, які винні у вчиненні злочинів проти миру та безпеки людства..

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання: поняття та значення. Підстави та умови умовно-дострокового звільнення. Види покарань, при відбуванні яких можливе умовно-дострокове звільнення. Роль громадськості в нагляді за умовно-достроково звільненими. Правові наслідки умовно-дострокового звільнення.

Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким: поняття і значення. Умови, підстави та порядок такої заміни. Участь громадськості в нагляді за особами, яким призначене покарання замінено більш м'яким видом.

Правові наслідки заміни покарання. Відміна заміни покарання від умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Категорії засуджених, до яких не застосовується умовно-дострокове звільнення від покарання та заміна покарання більш м'яким.

Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Звільнення від відбування покарання за хворобою.

Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта

про помилування.

Тема 18. Судимість. Погашення і зняття судимості

Поняття та кримінально-правове значення судимості.

Погашення та зняття судимості як форми припинення стану судимості та умови його застосування. Обчислення строків погашення судимості.

Зняття судимості. Відміна зняття судимості від погашення судимості.

Тема 19. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування

Поняття примусових заходів медичного характеру. Підстави та мета їх застосування. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру.

Види примусових заходів медичного характеру та критерії їх призначення. Продовження, заміна або припинення примусових заходів медичного характеру. Зарахування часу застосування примусових заходів медичного характеру до строку покарання.

Примусове лікування осіб, які вчинили злочини та мають хворобу, що становить небезпеку для життя інших осіб.

Тема 20. Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх як прояв гуманізму кримінального законодавства України.

Особливості призначення покарання неповнолітнім.

Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх.

Призначення позбавлення волі неповнолітнім: строки позбавлення волі.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Підстави такого звільнення.

Заміна кримінального покарання примусовими заходами виховного характеру. Підстави заміни. Види примусових заходів виховного характеру.

Звільнення від кримінальної відповідальності і покарання у зв'язку із закінченням строків давності. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Погашення та зняття судимості.

Тема 21. Основні положення Загальної частини кримінального законодавства зарубіжних країн

Загальна характеристика кримінального законодавства країн, які входять до СНД. Кримінальне законодавство розвинутих зарубіжних країн: Англії, США, Німеччини, Японії. Англо-американська і континентальна (франко-німецька) системи кримінального права. Реформи кримінального законодавства, які здійснюються в останні десятиліття у деяких зарубіжних розвинутих державах.

Основні інститути Загальної частини кримінального права зарубіжних країн.

Поняття злочину. Класифікація злочинів. Вина та її форми. Неосудність. Замах на злочин. Співучасть. Обставини, які усувають злочинність діяння. Система кримінальних покарань. Заходи безпеки. Умовне засудження. Звільнення від покарання.

Наука кримінального права. Виникнення та основні етапи розвитку науки кримінального права. Глосатори (італійська школа), середньовічні доктрини кримінального права (Німеччина, Італія, Франція, Голландія). Просвітницько-гуманістичний напрям в науці кримінального права (Монтеск'є, Бекарія, Воль та ін.). Класична школа кримінального права: її виникнення, сутність, етапи розвитку. Французький, німецький та російський напрями класичної школи кримінального права (Рост, Фейербах, Грольман, Таганцев, Сергеевський). Значення класичної школи кримінального права, її вплив на кримінальне законодавство та на правозастосування.

Виникнення антропологічної школи кримінального права та її подальша еволюція. Основні погляди антропологів (Ломброзо, Фері, Гарофло) та їх вплив на науку кримінального права.

Виникнення соціологічної школи кримінального права та її подальша еволюція. Поширення поглядів цієї школи в Європі, Росії, Латинській Америці. Основні погляди соціологів (Ліст, Ван-Гамель, Принс, Тард, Фойницький, Чубинський та ін.). Вплив соціологічної школи на кримінальне законодавство в кінці XIX та XX століть.

Міжнародна спілка криміналістів та її з'їзди (1889-1915 р.р.). Формування змішаних (інтегрованих) напрямків в науці кримінального права.

Розвиток науки кримінального права у другій половині XX століття. Новий соціальний захист. Фінальна теорія кримінального права. Нормативізм. Неоантропологія. Оцінка цих напрямків.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 1. Поняття, система і значення Особливої частини кримінального права. Наукові основи кваліфікації злочинів

Поняття Особливої частини кримінального права та її значення. Співвідношення Загальної і Особливої частин кримінального права.

Система Особливої частини кримінального законодавства України. Критерії систематизації. Особливості систем Особливої частини кримінального законодавства інших країн.

Роль науки кримінального права в розкритті змісту норм Особливої частини кримінального права, вирішенні питань правильної кваліфікації.

Значення вивчення судової практики і її узагальнень з окремих категорій кримінальних справ для правильного розуміння й застосування кримінально-правових норм Особливої частини. Джерела судової практики.

Поняття кваліфікації злочинів. Правові основи кваліфікації злочинів. Склад злочину – правова модель і юридична підстава кваліфікації злочинів. Формула кваліфікації та формулювання звинувачення.

Кваліфікація злочину і склад злочину. Значення об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта й суб'єктивної сторони складу злочину для кваліфікації.

Значення правильної кваліфікації злочинів для здійснення правосуддя. Правильна кваліфікація як необхідна умова дотримання законності, прав і свобод громадян.

Тема 2. Злочини проти основ національної безпеки України

Поняття, загальна характеристика і види злочинів проти основ національної безпеки України.

Злочини проти внутрішньої безпеки України

Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади. Дії, вчинені з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, а також змова про вчинення таких дій. Публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій. Зміст мети при вчиненні цих дій. Кваліфікуючі ознаки.

Посягання на територіальну цілісність і недоторканість України. Територія та державний кордон України. Дії, спрямовані на зміну меж території або державного кордону України. Публічні заклики до вчинення дій, спрямованих на зміну території або державного кордону України, або розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій. Момент закінчення злочину. Зміст мети при вчиненні цих дій. Кваліфікуючі ознаки.

Посягання на життя державного чи громадського діяча. Поняття посягання. Потерпілий від цього злочину. Момент закінчення злочину. Мотиви даного злочину. Суб'єкт злочину.

Диверсія. Поняття диверсії. Види диверсійних дій. Особливості конструкції складу диверсії. Зміст мети як ознаки суб'єктивної сторони диверсії.

Злочини проти зовнішньої безпеки України

Державна зрада. Поняття державної зради. Форми державної зради. Суб'єктивна сторона злочину. Суб'єкт державної зради. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду.

Шпигунство. Поняття шпигунства. Шпигунство, предметом якого є відомості, що становлять державну таємницю. Поняття державної таємниці. Суб'єкт шпигунства. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за шпигунство.

Тема 3. Злочини проти життя та здоров'я особи

Злочини проти життя особи

Загальна характеристика і види. Життя як об'єкт кримінально-правової

охорони.

Конституція України про охорону життя та здоров'я особи.

Поняття вбивства та його види. Ознаки вбивства. Безпосередній об'єкт вбивства. Момент початку та припинення життя.

Умисне вбивство без обтяжуючих та пом'якшуючих обставин. Характеристика об'єктивних та суб'єктивних ознак цього злочину. Характерні ознаки такого вбивства.

Умисне вбивство за обтяжуючих обставин. Конструкція складу цього злочину. Класифікація обставин, що обтяжують умисне вбивство, та їх зміст.

Умисне вбивство за пом'якшуючих обставин і його види.

Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання. Конструкція складу цього злочину. Протизаконне насильство, систематичне знущання, тяжка образа. Стан сильного душевного хвилювання та раптовість виникнення такого стану. Особливості змісту умислу в цьому злочині.

Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини. Конструкція складу цього злочину. Потерпілий та час вчинення злочину. Суб'єкт злочину. Відповідальність співучасників.

Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. Конструкція складу цього злочину. Поняття перевищення меж необхідної оборони та перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. Психічне ставлення суб'єкта до смерті потерпілого.

Вбивство через необережність. Характеристика об'єктивних та суб'єктивних ознак цього злочину. Відмежування цього виду вбивства від інших злочинів, поєднаних із заподіянням смерті потерпілому. Кваліфікуюча ознака такого вбивства.

Доведення до самогубства. Жорстоке поводження, шантаж, примус до протиправних дій або систематичне приниження людської гідності як ознаки об'єктивної сторони. Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки цього злочину.

Злочини проти здоров'я особи

Здоров'я людини як безпосередній об'єкт посягання.

Поняття й види тілесних ушкоджень. Ступінь тяжкості тілесних ушкоджень. Критерії для визначення тяжкості тілесних ушкоджень.

Умисне тяжке тілесне ушкодження. Поняття тяжкого тілесного ушкодження і його види. Зміст ознак тяжкого тілесного ушкодження. Кваліфікуючі ознаки цього злочину. Відмінність тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого від умисного вбивства та вбивства через необережність.

Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження. Поняття середньої тяжкості тілесного ушкодження і його ознаки. Кваліфікуючі ознаки цього злочину.

Умисне тяжке тілесне ушкодження за пом'якшуючих обставин.

Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання. Протизаконне насильство та тяжка образа. Стан сильного душевного хвилювання й раптовість виникнення такого стану.

Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. Поняття перевищення меж необхідної оборони та перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця. Психічне ставлення суб'єкта до заподіяння тяжких тілесних ушкоджень.

Умисне легке тілесне ушкодження. Поняття легкого тілесного ушкодження, його види та ознаки.

Побої і мордування. Їх відмінність від тілесних ушкоджень. Кваліфікуючі ознаки цього злочину.

Катування. Поняття катування. Мета вчинення злочину. Кваліфікуючі ознаки цього злочину.

Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження. Характеристика об'єктивних та суб'єктивних ознак цього злочину.

Погроза вбивством. Реальність погрози як умова відповідальності за цей злочин. Кваліфікуюча ознака цього злочину.

Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Диференціація відповідальності за вчинення цього злочину. Кваліфікуючі ознаки та особливо кваліфікуючі ознаки злочину.

Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Предмет цього злочину. Суб'єкт злочину.

Зараження венеричною хворобою. Поняття венеричної хвороби. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину.

Незаконне проведення абортів. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Незаконна лікувальна діяльність. Конструкція складу злочину. Суб'єкт злочину.

Порушення прав пацієнта. Конструкція складу злочину. Суб'єкт злочину.

Незаконне проведення дослідів над людиною. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини. Конструкція складу злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину.

Насильницьке донорство. Насильство та обман. Суб'єкт злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину.

Незаконне розголошення лікарської таємниці. Наслідки злочину. Суб'єкт злочину. Особливості суб'єктивної сторони.

Злочини, що ставлять в небезпеку життя чи здоров'я особи

Ненадання допомоги хворому медичним працівником. Зміст завідомості.

Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником. Наслідки злочину. Суб'єкт злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Кваліфікуюча ознака злочину.

Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей. Момент закінчення злочину. Суб'єкт злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Залишення в небезпеці. Момент закінчення злочину. Свідомість як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Особливості суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Відмінність цього злочину від залишення в небезпеці.

Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби. Суб'єктивні ознаки злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Тема 4. Злочини проти волі, честі та гідності особи

Злочини проти волі, честі та гідності особи, їх загальна характеристика й види. Конституція України про охорону волі, честі та гідності особи.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини. Конструкція складу злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки цього злочину.

Захоплення заручників. Дії, що утворюють об'єктивну сторону цього злочину. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Незаконне поміщення в психіатричний заклад. Завідомість як ознака цього злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Підміна дитини. Мотив як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони цього злочину.

Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини. Дії, що утворюють об'єктивну сторону злочину. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину.

Експлуатація дітей. Потерпілий від злочину. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. Потерпілий від злочину. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Тема 5. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи

Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, їх загальна характеристика та види.

Зґвалтування. Фізичне і психічне насильство як ознака об'єктивної сторони. Поняття безпорадного стану потерпілої особи. Потерпілий від злочину.

Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину.

Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Фізичне і психічне насильство як ознака об'єктивної сторони. Поняття безпорадного стану потерпілої особи. Потерпілий від злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину. Співвідношення цього злочину із згвалтуванням.

Примушування до вступу в статевий зв'язок. Поняття примушування. Потерпілий від злочину. Момент закінчення цього злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості. Поняття статевої зрілості. Потерпілий від злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Розбещення неповнолітніх. Поняття розпусних дій. Потерпілий від злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Тема 6. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини й громадянина

Поняття, загальна характеристика й види злочинів проти виборчих, трудових та інших особистих прав й свобод людини й громадянина. Проблема місця норм, що передбачають відповідальність за посягання на виборчі, трудові та інші особисті права у системі Особливої частини кримінального права.

Злочини у сфері реалізації виборчих та інших політичних прав громадян

Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участі у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача. Поняття перешкоджання і способи його здійснення.

Фальсифікація виборчих документів, документів референдуму чи фальсифікація підсумків голосування, надання неправдивих відомостей до органів Державного реєстру виборців чи фальсифікація відомостей Державного реєстру виборців. Предмет цього злочину.

Порушення таємниці голосування. Характеристика діяння та спосіб його вчинення. Суб'єкт цього злочину.

Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань. Особливості законодавчої структури цього злочину. Види діянь. Суб'єкт злочину (його специфіка для основного та кваліфікованого складів злочину). Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій. Особливості законодавчої структури цього злочину. Характеристика перешкоджання. Зміст вини. Суб'єкт злочину.

Злочини у сфері реалізації особистих прав громадян

Порушення недоторканості житла громадян. Особливості законодавчої

структури цього злочину. Поняття житла чи іншого володіння особи. Види дій. Характеристика інших дій, що порушують недоторканість. Суб'єкт даного злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер. Поняття таємниці листування. Види дій. Обставини, що виключають протиправність таких дій. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Порушення недоторканості приватного життя. Види дій, та способи їх вчинення. Суб'єктивна сторона злочину. Суб'єкт злочину.

Порушення права на отримання освіти. Характеристика незаконної відмови та вимоги. Момент закінчення злочину. Суб'єкт злочину.

Порушення права на безоплатну медичну допомогу. Характеристика дій. Момент закінчення злочину. Суб'єкт злочину.

Злочини проти сім'ї

Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей. Поняття ухилення. Злісність ухилення як обов'язкова ознака об'єктивної сторони. Умови притягнення до відповідальності. Кваліфікуюча ознака цього злочину.

Ухилення від сплати коштів на утримання непрацевдатних батьків. Поняття ухилення та осіб, які відносяться до категорії "непрацевдатні". Злісність ухилення як обов'язкова ознака об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуюча ознака.

Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування. Поняття тяжких наслідків як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Зловживання опікунськими правами. Характеристика діяння. Суб'єктивна сторона. Мотив як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння). Поняття таємниці усиновлення. Об'єктивна сторона злочину. Момент закінчення даного злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння). Поняття незаконної посередницької діяльності або інших незаконних дій щодо усиновлення дитини, передачі її під опіку чи на виховання. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Злочини у сфері реалізації права на працю

Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Поняття законної професійної діяльності. Момент закінчення злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Грубе порушення законодавства про працю. Особливості законодавчої структури даного злочину. Потерпілий від злочину. Види діянь. Характеристика іншого грубого порушення законодавства про працю. Мотив як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони даного злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Грубе порушення угоди про працю. Поняття угоди про працю. Потерпілий

від злочину. Спосіб вчинення даного злочинного діяння. Суб'єкт злочину. Кваліфікуюча ознака.

Примусшення до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку. Види діянь. Суб'єктивна сторона злочину. Суб'єкт злочину.

Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат. Поняття безпідставності невиплати. Зміст вини. Суб'єкт злочину. Кваліфікуюча ознака. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності.

Порушення авторського права й суміжних прав. Предмет злочину. Види дій. Поняття матеріальної шкоди та її розміри. Суб'єктивна сторона злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Порушення прав на об'єкти промислової власності. Предмет злочину. Наслідки злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Злочини проти релігії

Пошкодження релігійних споруд чи культових будинків. Предмет злочину. Види дій. Момент закінчення. Суб'єкт злочину.

Незаконне утримання, осквернення або знищення релігійних святинь. Предмет злочину. Види діянь. Суб'єктивна сторона злочину. Суб'єкт злочину.

Перешкоджання здійсненню релігійного обряду. Характеристика діяння. Момент закінчення даного злочину. Суб'єкт злочину. Випадки правомірного присікання релігійних обрядів.

Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів. Поняття групи та її ознаки. Види діянь. Особливості законодавчої конструкції цього злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуюча ознака злочину.

Тема 7. Злочини проти власності

Поняття, загальна характеристика й види злочинів проти власності. Поняття викрадення.

Корисливі злочини проти власності з ознаками викрадення

Крадіжка. Поняття й ознаки. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Грабіж. Поняття й ознаки. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Розбій. Поняття й ознаки. Особливості складу злочину за конструкцією об'єктивної сторони. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Вимагання. Поняття й ознаки. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Шахрайство. Поняття й ознаки. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні

ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Поняття та ознаки привласнення. Поняття та ознаки розтрата. Поняття й ознаки заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних злочинів.

Корисливі злочини проти власності без ознак викрадення

Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою. Ознаки діяння. Суб'єктивні ознаки. Відмінність від шахрайства.

Привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї. Особливості предмета злочину. Ознаки діяння. Особливості суб'єктивної сторони. Відмінність від розкрадання.

Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного злочинним шляхом. Ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Відмінність від співучасті у розкраданні.

Некорисливі злочини проти власності

Умисне знищення або пошкодження майна. Види діяння. Наслідки. Суб'єктивні ознаки злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Необережне знищення або пошкодження майна. Види діяння. Наслідки. Суб'єктивні ознаки злочину.

Порушення обов'язків щодо охорони майна. Види діяння. Момент закінчення злочину. Наслідки. Суб'єктивні ознаки злочину.

Погроза знищення майна. Види діяння. Особливості способу. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки злочину.

Тема 8. Злочини у сфері господарської діяльності

Поняття, загальна характеристика й види господарських злочинів

Злочини, що порушують встановлений порядок заняття господарською діяльністю

Поняття зайняття гральним бізнесом. Ознаки об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. Предмет злочину. Види діянь. Кваліфікуючі ознаки.

Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом. Предмет злочину. Об'єктивна сторона. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття фіктивного підприємництва. Ознаки об'єктивної сторони. Наслідки злочину. Суб'єктивна сторона.

Поняття доведення до банкрутства. Ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони.

Шахрайство з фінансовими ресурсами. Предмет злочину. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Наслідки злочину.

Злочини у сфері промислового виробництва

Поняття умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Визначення розміру спричиненої шкоди.

Поняття незаконного використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару. Предмет злочину. Ознаки суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Злочини у сфері фінансової діяльності

Поняття незаконних дій з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Наслідки злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Предмет злочину. Об'єктивна сторона. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Предмет злочину. Об'єктивна сторона. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Злочини у сфері економічних інтересів держави

Поняття виготовлення, зберігання, придбання, переведення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї. Ознаки суб'єктивної сторони. Наслідки злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття контрабанди. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Визначення розміру заподіяної шкоди.

Поняття умисного порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму. Ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття нецільового використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки. Визначення розміру спричиненої шкоди.

Поняття видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону. Ознаки суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття незаконного виготовлення, підроблення, використання або збуту незаконно виготовлених, одержаних чи підроблених марок акцизного збору чи контрольних марок. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття виготовлення, збуту та використання підроблених недержавних цінних паперів. Предмет злочину. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочину.

Наслідки. Кваліфікуючі ознаки. Визначення розміру матеріальної шкоди.

Поняття підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Поняття порушення порядку ведення реєстру власників іменних цінних паперів. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Поняття приховування інформації про діяльність емітента. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Суб'єктивна сторона злочину.

Поняття незаконного використання інсайдерської інформації. Ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони.

Злочини у сфері приватизації

Поняття незаконної приватизації державного, комунального майна. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Умови притягнення до відповідальності. Кваліфікуючі ознаки.

Злочини у сфері вільного здійснення господарської діяльності

Протидія законній господарській діяльності. Поняття протидії. Наслідки. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття незаконного збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Наслідки.

Розголошення комерційної або банківської таємниці. Поняття банківської та комерційної таємниці. Ознаки суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Проблеми вдосконалення кримінального законодавства у сфері господарської діяльності. Значення правильної кваліфікації господарських злочинів у діяльності ОВС.

Тема 9. Злочини проти довкілля

Поняття, загальна характеристика й види злочинів проти довкілля.

Злочини проти встановленого порядку екологічної безпеки

Порушення правил екологічної безпеки. Особливості законодавчої конструкції, складу цього злочину. Види діянь суб'єкта злочину.

Проектування чи експлуатація споруд без систем захисту довкілля. Види діянь. Наслідки цього злочину. Момент закінчення злочину. Суб'єкт злочину.

Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення. Характеристика діяння. Поняття дезактиваційних та інших відновлювальних заходів. Наслідки цього злочину. Суб'єкт. Місце, як обов'язкова ознака об'єктивної сторони.

Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення. Особливості законодавчої конструкції. Види діянь.

Злочини проти встановленого порядку раціонального використання водних об'єктів атмосферного повітря

Забруднення атмосферного повітря. Види діянь. Поняття забруднення. Наслідки цього злочину. Відповідальність за утворення загрози настання

наслідків. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Порушення правил охорони вод. Особливості законодавчої конструкції складу цього злочину. Поняття забруднення. Наслідки цього злочину. Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Забруднення моря. Особливості законодавчої конструкції складу цього злочину. Види діянь. Поняття забруднення. Відмежування від складу злочину, передбаченого ст. 242, відповідальності за утворення загрози настання наслідків. Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Злочини проти встановленого порядку використання землі та її надр

Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель. Особливості законодавчої конструкції складу злочину. Види діянь. Наслідки цього злочину. Момент закінчення. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах. Особливості законодавчої конструкції складу злочину. Види діянь. Наслідки цього злочину. Момент закінчення. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Порушення правил охорони або використання надр. Особливості законодавчої конструкції складу злочину. Види діянь. Наслідки цього злочину. Момент закінчення. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Порушення законодавства про континентальний шельф України. Особливості законодавчої конструкції складу цього злочину. Поняття континентального шельфу. Види діянь. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Забруднення або псування земель. Особливості законодавчої конструкції. Наслідки цього злочину. Момент закінчення. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Безгосподарське використання земель. Особливості законодавчої конструкції. Наслідки цього злочину.

Злочини проти встановленого порядку використання рослинного світу

Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. Предмет цього злочину. Особливості законодавчої конструкції цього злочину. Поняття знищення й пошкодження. Спосіб як обов'язкова ознака об'єктивної сторони. Наслідки цього злочину. Момент закінчення. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Незаконна порубка лісу. Предмет цього злочину. Поняття незаконної порубки. Момент закінчення злочину. Місце як обов'язкова ознака об'єктивної сторони. Відмінність незаконної порубки від знищення або пошкодження лісових масивів.

Порушення законодавства про захист рослин. Характеристика дії. Наслідки.

Злочини проти встановленого порядку використання тваринного світу

Незаконне полювання. Особливості законодавчої конструкції. Види незаконного полювання. Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Незаконне заняття рибним, тваринним або іншим водним добувним промислом. Особливості законодавчої конструкції. Наслідки цього злочину. Спосіб як обов'язкова ознака об'єктивної сторони даної норми. Кваліфікуючі ознаки складу злочину.

Проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів. Характеристика діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єкт.

Порушення ветеринарних правил. Поняття епізоотії. Наслідки цього злочину. Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Злочини проти встановленого порядку використання територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду

Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду. Особливості законодавчої конструкції. Види діянь. Поняття об'єктів природно-заповідного фонду. Спосіб як обов'язкова ознака об'єктивної сторони даної норми. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Тема 10. Злочини проти громадської безпеки

Поняття, загальна характеристика й види злочинів проти громадської безпеки.

Злочини проти громадської безпеки, які вчинені з метою залякування населення і органів влади

Терористичний акт. Поняття терористичного акту, його ознаки. Фінансування тероризму. Види дій, що утворюють об'єктивну сторону. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки. Умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Злочини проти громадської безпеки, які вчинені з використанням організованих форм посягань

Створення злочинної організації. Поняття злочинної організації, її ознаки. Види дій. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Сприяння учасникам злочинної організації та укриття їх злочинної діяльності. Поняття й види заздальгідь не обіцяного сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності. Умови притягнення до кримінальної відповідальності. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Бандитизм. Поняття банди та її ознаки. Види діянь. Особливості законодавчої конструкції даного злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікація дій осіб від 14 до 16 років, які брали участь у банді.

Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Поняття неправдивого повідомлення. Момент закінчення злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань. Поняття воєнізованого або збройного формування. Види діянь. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Злочини проти громадської безпеки, які вчинені з порушенням правил поведження із загальнонебезпечними речовинами, матеріалами та предметами

Напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Поняття предмета злочину та його характеристика. Поняття нападу. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Предмет злочину. Види дій та способів їх вчинення. Суб'єктивна сторона, суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Незаконне поведження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами. Предмет злочину та його значення для кваліфікації. Види діянь. Момент закінчення злочину. Умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів. Предмет злочину. Характеристика діяння. Наслідки як обов'язкова ознака об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Незаконне поведження з радіоактивними матеріалами. Предмет злочину. Види діянь. Момент закінчення. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Погроза вчинити викрадення або використати радіоактивні матеріали. Предмет злочину, потерпіла сторона. Характеристика об'єктивної сторони. Зміст вини. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Порушення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами. Предмет злочину. Види діянь. Наслідки злочину. Суб'єктивна сторона. Кваліфікуючі ознаки.

Незаконне ввезення на територію України відходів й вторинної сировини. Предмет злочину. Характеристика ввезення чи транзиту. Суб'єктивна сторона злочину. Суб'єкт злочину.

Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин. Предмет злочину. Інші ознаки даного складу злочину.

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки. Характеристика діяння. Наслідки злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття умисного знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства. Предмет злочину. Характеристика діяння. Наслідки злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки. Майнова шкода.

Тема 11. Злочини проти безпеки виробництва

Поняття, загальна характеристика й види злочинів проти безпеки виробництва.

Злочини, що порушують встановлені умови охорони праці

Порушення вимог законодавства про охорону праці. Особливості законодавчої структури й конструкції складу цього злочину. Основний й додатковий об'єкт злочину. Загальна характеристика правил охорони праці. Кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. Об'єктивні ознаки злочину. Причинний зв'язок між діями й суспільне небезпечними наслідками. Кваліфікуючі ознаки.

Злочини, що становлять підвищену небезпеку виробництва

Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах. Ознаки об'єктивної та суб'єктивної сторони. Наслідки злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки. Поняття ядерної, радіаційної безпеки. Характеристика діяння. Наслідки злочину. Умови притягнення до відповідальності.

Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд. Характеристика діяння. Наслідки злочину. Умови притягнення до відповідальності. Кваліфікуючі ознаки.

Тема 12. Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Злочини проти встановленого порядку водіння транспорту.

Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту. Поняття залізничного, водного й повітряного транспорту. Види діянь. Особливості законодавчої структури і конструкції складу злочину. Відповідальність за створення небезпеки настання наслідків. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами. Поняття транспортного засобу. Види діянь. Причинний зв'язок та наслідки, їх характеристика. Суб'єктивна сторона. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Незаконне заволодіння транспортним засобом. Поняття транспортного засобу. Момент закінчення даного злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Злочини проти встановленого порядку забезпечення функціонування транспорту.

Примусення працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків. Потерпілий від злочину. Поняття примусення та момент закінчення злочину. Суб'єктивна сторона. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі

ознаки.

Випуск в експлуатацію технічно-несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації. Види діянь. Наслідки злочину. Характеристика причинного зв'язку. Завідомість як ознака суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Порушення правил, норм й стандартів, що стосуються забезпечення дорожнього руху. Поняття порушення правил, норм й стандартів. Наслідки. Причинний зв'язок. Суб'єкт злочину.

Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Предмет злочину. Види дій. Момент закінчення. Суб'єкт злочину.

Тема 13. Злочини проти громадського порядку та моральності

Поняття, загальна характеристика й види злочинів проти громадського порядку та моральності.

Злочини проти громадського порядку

Групове порушення громадського порядку. Поняття та ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Масові заворушення. Поняття та ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Хуліганство. Поняття та види. Момент закінчення злочину. Знаряддя хуліганства та їх вплив на кваліфікацію. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Злочини проти моральності

Поняття наруги над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого. Місце вчинення. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних злочинів.

Знищення, руйнування або пошкодження пам'яток – об'єктів культурної спадщини та самовільне проведення пошукових робіт на археологічній пам'ятці. Види діяння. Особливості предмета злочину. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних злочинів.

Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду. Особливості предмета злочину. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних злочинів.

Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію. Особливості предмета злочину. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних злочинів.

Створення або утримання місць розпусти і звідництва. Види дій та момент

закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. Види дій та момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Кримінально-правова характеристика втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Відмінність від суміжних злочинів.

Тема 14. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення

Поняття, характеристика й види злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Поняття контрабанди. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки. Визначення розміру наркотичних засобів.

Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Поняття злочинних дій. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки злочину. Умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Об'єкту злочину. Предмет злочину. Ознаки об'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки. Види розміру.

Поняття незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Види розміру. Умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Поняття посівів або вирощування снотворного маку чи конопель. Види діянь. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Суб'єктивна сторона. Кваліфікуючі ознаки. Встановлення розміру.

Поняття незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів. Види діянь. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Кваліфікуючі ознаки. Умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення

Поняття викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння

ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Види діянь. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Суб'єкт злочину. Наслідки злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття незаконного введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Наслідки. Ознаки суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Суб'єктивна сторона злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття незаконного публічного вживання наркотичних засобів. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Суб'єктивна сторона злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин. Види діянь. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Ознаки суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття незаконного виробництва, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних й сильнодіючих речовин. Види діянь. Ознаки суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Поняття схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів. Види діянь. Об'єкт злочину. Предмет злочину. Ознаки суб'єктивної сторони. Умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Поняття порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки.

Тема 15. Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Злочини проти встановленого порядку зберігання таємниці чи конфіденційної інформації

Розголошення державної таємниці. Предмет злочину. Поняття "державна таємниця". Об'єктивна сторона. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки. Відмінність від державної зради або шпигунства.

Втрата документів, що містять державну таємницю. Предмет злочину та його види. Особливості об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Передавання або збирання відомостей, що становлять конфіденційну інформацію, яка є власністю держави. Предмет злочину. Особливості об'єктивної сторони злочину. Зміст суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки. Відмежування від державної зради або шпигунства.

Злочини проти встановленого порядку перетинання державного кордону, міжнародних польотів та порядку здійснення міжнародних передач товарів

Незаконне переправлення осіб через державний кордон України. Види дій.

Зміст суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил міжнародних польотів. Особливості об'єктивної сторони злочину. Зміст суб'єктивної сторони.

Порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експертному контролю. Предмет злочину. Особливості об'єктивної сторони злочину. Зміст суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки.

Злочини проти встановленого порядку формування Збройних сил України

Ухилення від призову на строкову військову службу. Строкова військова служба – загальний військовий обов'язок. Поняття ухилення. Поважні причини неявки на призовний пункт. Суб'єкт злочину.

Ухилення від призову за мобілізацією. Поняття мобілізації. Суб'єкт злочину.

Ухилення від військового обліку або спеціальних зборів. Поняття військового обліку, навчальних (чи перевірочних) або спеціальних зборів. Особливості об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Тема 16. Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян

Загальна характеристика злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.

Злочини проти встановленого порядку діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських формувань, окремих громадян, пов'язані з незаконним впливом на її суб'єктів чи з перешкодженням їх діяльності

Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовцеві. Потерпілий від цього злочину. Діяльність представника влади чи працівника правоохоронного органу по виконанню службових обов'язків та діяльність члена громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовця з виконання покладених на нього обов'язків щодо охорони громадського порядку. Відмежування опору від злісної непокори. Вина при вчиненні опору. Суб'єкт злочину. Зміст примушення потерпілого при вчиненні опору.

Втручання у діяльність працівника правоохоронного органу. Потерпілий від цього злочину. Види впливу на потерпілого. Зміст вини, мотиву та мети при вчиненні злочину. Суб'єкт втручання. Кваліфікуючі ознаки.

Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Потерпілий від цього злочину. Зміст юридичної конструкції "у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків". Кваліфікуючі ознаки злочину.

Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу. Поняття "працівник правоохоронного органу". Зміст юридичної

конструкції "у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків". Кваліфікуючі ознаки.

Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовця. Поняття "посягання на життя". Відмінність цього злочину від умисного вбивства особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку.

Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника. Потерпілі від злочину. Мета злочину. Відмежування цього злочину від захоплення заручників.

Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок. Потерпілі від цього злочину. Види злочинних діянь. Мета злочину. Відмінність цього злочину від погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу. Кваліфікуючі ознаки.

Умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок. Потерпілий від цього злочину. Мотив і мета злочину. Відмежування цього злочину від умисного знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу та від умисного знищення або пошкодження майна. Кваліфікуючі ознаки.

Злочини проти встановленого порядку використання спеціальних предметів, що використовуються органами влади.

Поняття незаконного придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації. Характеристика об'єктивної сторони. Суб'єктивна сторона злочину.

Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем. Види предметів злочину. Різновиди діянь. Мотиви злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів. Предмет злочину. Види дій. Мотив злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Наруга над державними символами. Предмети злочину. Види діянь. Зміст поняття "публічна наруга".

Умисне пошкодження ліній зв'язку. Предмети злочину. Характеристика об'єктивної сторони. Суб'єктивна сторона злочину.

Злочини проти встановленого порядку діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та об'єднань громадян, не пов'язані з незаконним впливом на її суб'єктів

Захоплення державних або громадських будівель чи споруд. Характеристика об'єктивної сторони злочину. Мета злочину.

Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи. Види діянь. Мета самовільного присвоєння вказаних повноважень або звання посадової особи. Суб'єкт злочину.

Одержання незаконної винагороди працівником державного підприємства, установи чи організації. Особливості законодавчої конструкції злочину. Суб'єкт злочину.

Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Потерпілі від цього злочину. Зміст цивільно-правових зобов'язань. Об'єктивні прояви злочину. Суб'єктивна сторона. Кваліфікуючі ознаки. Самоправство. Поняття самоправства. Момент закінчення злочину.

Самоправство. Особливості об'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Тема 17. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку

Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електров'язку. Предмети злочину. Характеристика об'єктивних проявів злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут. Предмет злочину. Види діянь. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації. Предмет злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї. Предмет злочину. Особливості об'єктивних проявів злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електров'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється. Предмет злочину. Особливості об'єктивних проявів злочину. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електров'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електров'язку

Проблеми вдосконалення законодавства про відповідальність за злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку.

Тема 18. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Поняття, загальна характеристика й види злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Поняття службової особи.

Злочини проти правомірної діяльності державних установ і недержавних формувань незалежно від форм власності і видів діяльності, що вчинюються службовими особами з використанням ними своїх обов'язків (загальні)

Зловживання владою або службовим становищем. Поняття та ознаки діяння. Наслідки. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних злочинів.

Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Поняття та ознаки діяння. Наслідки. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних злочинів.

Перевищення влади або службових повноважень. Поняття та ознаки діяння. Наслідки. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Поняття та ознаки діяння. Наслідки. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Службове підроблення. Предмет злочину. Види діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Службова недбалість. Поняття та види діянь. Наслідки. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Злочини проти авторитету державного апарату, апарату підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності і пов'язані з ними (хабарництво)

Одержання хабара. Поняття та ознаки хабара. Ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Незаконне збагачення. Ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Комерційний підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Підкуп особи, яка надає публічні послуги. Ознаки діяння. Момент

закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Пропозиція або давання хабара. Поняття та ознаки хабара. Ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки. Умови звільнення від відповідальності за пропозицію або давання хабара.

Зловживання впливом. Ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Провокація хабара або комерційного підкупу. Поняття та ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки.

Тема 19. Злочини проти правосуддя

Поняття, загальна характеристика і види злочинів проти правосуддя.

Злочини проти конституційних принципів діяльності органів розслідування, прокуратури і суду

Завідомо незаконне затримання, привід або арешт. Види дій. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Завідомість як ознака злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності. Поняття та ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі ознаки.

Злочини проти інтересів всебічного, повного й неупередженого розслідування і судового розгляду кримінальних справ.

Примушування давати показання. Поняття та види діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки.

Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину. Поняття та види діяння. Момент закінчення злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Відмежування від суміжних злочинів.

Завідомо неправдиве показання. Види дій. Момент закінчення злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків. Види діяння. Момент закінчення злочину. Обставини, що виключають злочинність цього діяння. Час вчинення цього злочину. Суб'єктивні ознаки.

Перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку. Види діяння. Момент закінчення злочину. Потерпілий від цього злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину. Відмінність від суміжних злочинів.

Злочини проти інтересів своєчасного присікання та розкриття злочинів

Розголошення даних досудового слідства або дізнання. Види діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки.

Приховування злочину. Поняття та види діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Обставини, що виключають відповідальність за цей злочин. Відмінність від співучасті у злочині.

Злочини проти інтересів забезпечення неухильного виконання судових рішень

Дії, що дезорганізують установа виконання покарань. Види діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивна сторона. Суб'єкт злочину. Відмінність від суміжних злочинів.

Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти. Поняття та ознаки діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивна сторона. Суб'єкт злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Втеча зі спеціалізованого лікувального закладу. Види діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивна сторона. Суб'єкт злочину.

Порушення правил адміністративного нагляду. Види діяння. Умови звільнення від кримінальної відповідальності. Момент закінчення злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Суб'єкт злочину.

Тема 20. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)

Поняття, загальна характеристика й види військових злочинів. Відмежування військового злочину від дисциплінарного проступку.

Непокора. Об'єктивна сторона. Види діянь. Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Невиконання наказу. Об'єктивна сторона та момент закінчення злочину. Кваліфікуючі ознаки. Відмежування від непокори.

Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків. Види дій та момент закінчення злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Погроза або насильство щодо начальника. Види дій та момент закінчення злочину. Мотив злочину й його вплив на кваліфікацію. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину. Відмежування від суміжних злочинів.

Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості. Об'єктивна сторона та момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину.

Дезертирство. Об'єктивна сторона та момент закінчення злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від самовільного залишення військової частини або місця служби.

Ухилення від військової служби шляхом самоскалічення або іншим способом. Об'єктивна сторона та момент закінчення злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки злочину.

Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових, інших бойових речовин, засобів пересування, військової

та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем. Особливості предмета злочину. Види та способи діяння. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Порушення правил поведіння зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення. Предмет злочину. Види діянь та їх наслідки. Особливості суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від суміжних злочинів.

Порушення правил водіння або експлуатації машин. Поняття машини. Види порушень та їх наслідків. Особливості суб'єктивної сторони.

Порушення правил польотів або підготовки до них. Види порушень та їх наслідки. Особливості суб'єктивної сторони.

Порушення правил кораблеводіння. Види порушень та їх наслідки. Особливості суб'єктивної сторони.

Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання. Види порушень. Момент закінчення злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від дисциплінарного проступку.

Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості. Види діянь та момент закінчення злочину. Особливості суб'єктивної сторони. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі обставини. Відмежування від державної зради.

Злочини проти авторитету і правомірної діяльності військових формувань і правоохоронних органів.

Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем. Поняття та види зловживань. Особливості складу злочину за конструкцією об'єктивної сторони. Мотив і його значення для кваліфікації. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від перевищення влади або службових повноважень.

Перевищення військовою службовою особою влади або службових повноважень. Поняття та види перевищення влади. Наслідки злочину. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність від зловживання владою або службовим становищем.

Залишення гинучого військового корабля. Поняття залишення корабля. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю. Види діянь. Суб'єктивні ознаки. Кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних злочинів.

Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного

Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання ними. Ознаки незаконності діяння та його види. Момент закінчення злочину. Суб'єктивні ознаки.

Тема 21. Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Загальна характеристика кримінального законодавства, що забезпечує захист миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Поняття, загальна характеристика і види злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Злочини проти миру й безпеки людства

Пропаганда війни. Види діянь. Момент закінчення злочину.

Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни. Особливості законодавчої конструкції. Види діянь. Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Геноцид. Поняття геноциду. Види діянь. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Екоцид. Поняття екоциду. Види діянь. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Найманство. Особливості законодавчої конструкції. Поняття найманства. Види діянь. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Піратство. Особливості законодавчої конструкції. Поняття піратства. Види діянь. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Злочини проти встановленого порядку, що забезпечують дотримання міжнародних договорів та конвенцій

Порушення законів та звичаїв війни. Особливості законодавчої конструкції. Види діянь. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Застосування зброї масового знищення. Особливості законодавчої конструкції. Поняття зброї масового знищення. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист.

Особливості законодавчої конструкції. Види діянь. Момент закінчення злочину. Кваліфікуючі ознаки злочину.

Посягання на життя представника іноземної держави. Особливості законодавчої конструкції. Момент закінчення злочину. Мета як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони означеного злочину.

Тема 22. Основні положення Особливої частини кримінального законодавства зарубіжних країн

Загальна характеристика Особливої частини кримінального права зарубіжних країн.

Види злочинів проти життя та здоров'я в кримінальному законодавстві зарубіжних країн.

Види злочинів проти власності в кримінальному законодавстві зарубіжних країн.

Види злочинів у сфері господарської діяльності в кримінальному законодавстві зарубіжних країн.

Види злочинів проти громадської безпеки в кримінальному законодавстві зарубіжних країн.

Кримінальне законодавство Великобританії, ФРН, США, Польської республіки, Білорусі, Республіки Казахстан, Іспанії, Російської Федерації, Туркменістану.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

Загальна частина

1. Поняття, предмет, метод кримінального права України. Конституція України як концептуальне джерело кримінального права.
2. Конституційні положення щодо помилування. Положення про порядок здійснення помилування (затвержене Указом Президента України № 1118/2005 від 19 липня 2005 р.).
3. Конституційні положення щодо амністії. Закон України "Про застосування амністії в Україні" від 1 жовтня 1996 року.
4. Функції кримінального права.
5. Принципи кримінального права.
6. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність: поняття та види.
7. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Указ Президента України № 503/97 від 10 червня 1997 року "Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності".
8. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі. Указ Президента України № 503/97 від 10 червня 1997 року "Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності".
9. Злочин: поняття, ознаки та їх зміст.
10. Малозначність в кримінальному праві.
11. Класифікація злочинів та її практичне значення.
12. Кримінальна відповідальність: поняття та види. Співвідношення понять "кримінальна відповідальність" та "покарання".
13. Підстави кримінальної відповідальності.
14. Склад злочину: поняття, елементи та ознаки. Співвідношення понять "злочин" та "склад злочину".
15. Види складів злочинів.
16. Функції складу злочину.
17. Кваліфікація злочину. Її види. Формула кваліфікації.
18. Об'єкт злочину: поняття, ознаки. Класифікація об'єктів злочину.
19. Суспільно небезпечне діяння як ознака об'єктивної сторони.
20. Суспільно небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони.
21. Причинний зв'язок як ознака об'єктивної сторони.
22. Множинність злочинів: поняття та види. Відмінність множинності злочинів від одиничних злочинів. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 7 "Про практику застосування судами

- кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки".
23. Прості та складні одиничні злочини та їх зміст.
 24. Поняття, ознаки та значення об'єктивної сторони складу злочину.
 25. Осудність як ознака суб'єкта злочину.
 26. Спеціальний суб'єкт злочину та його види. Кваліфікація злочину із загальним та спеціальним суб'єктами.
 27. Поняття, ознаки та значення суб'єктивної сторони складу злочину.
 28. Поняття та види умислу. Різновиди умислу, які вироблені кримінально-правовою теорією та судовою практикою.
 29. Поняття та види помилок у кримінальному праві.
 30. Попередня злочинна діяльність: поняття та види.
 31. Добровільна відмова при незакінченому злочині.
 32. Поняття співучасті та її ознаки.
 33. Види співучасників. Кваліфікація злочину, вчиненого при розподілі ролей.
 34. Форми співучасті. Вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою, злочинною організацією.
 35. Специфічні прояви співучасті.
 36. Поняття та види причетності до злочину. Відмінність причетності до злочину від співучасті в злочині.
 37. Сукупність злочинів. Правові наслідки сукупності злочинів. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 7 "Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки".
 38. Повторність злочинів. Відмінність повторності від рецидиву злочинів. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 7 "Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки".
 39. Поняття, ознаки та види та рецидиву злочинів. Правові наслідки рецидиву злочинів. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 7 "Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки".
 40. Умови правомірності необхідної оборони. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1 "Про судову практику в справах про необхідну оборону".
 41. Умови правомірності затримання особи, що вчинила злочин.
 42. Умови правомірності крайньої необхідності. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони.
 43. Фізичний або психічний примус: місце в системі обставин, що виключають злочинність діяння.
 44. Звільнення від кримінальної відповідальності: поняття та види. Підстави та порядок звільнення особи від кримінальної відповідальності.

- Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 12 "Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності".
45. Поняття та мета покарання. Система покарань та її кримінально-правове значення.
 46. Принципи та загальні засади призначення покарання. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 "Про практику призначення судами кримінального покарання".
 47. Обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.
 48. Судимість: поняття, кримінально-правові наслідки, порядок погашення та зняття. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 16 "Про практику застосування судами України законодавства про погашення і зняття судимості".
 49. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2004 р. № 17 "Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування".
 50. Примусові заходи виховного характеру: поняття та види, порядок застосування. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 травня 2006 р. №2 "Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру".
- Особлива частина**
51. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ст. 109 КК). Конституційні положення щодо основних засад життєдіяльності суспільства, держави й людини в Україні.
 52. Державна зрада (ст. 111 КК). Відмінність від шпигунства. Закон України від 19 червня 2003 р. "Про основи національної безпеки України".
 53. Умисне вбивство (ст. 115 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 "Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи".
 54. Умисне вбивство з обтяжуючими обставинами (ч. 2 ст. 115 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 "Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи".
 55. Умисні вбивства при пом'якшуючих обставинах (ст. 116,117,118 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 "Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи".
 56. Умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК). Відмінність умисного тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого, від умисного вбивства. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 "Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи".

57. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 КК).
58. Залишення в небезпеці (ст. 135 КК). Відмінність від ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані (ст. 136 КК).
59. Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149 КК). Конвенція ООН про боротьбу з торгівлею людьми і експлуатацією проституції третіми особами від 21 березня 1949 р.
60. Згвалтування (ст. 152 КК). Відмінність від насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 5 "Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи".
61. Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача (ст. 157 КК).
62. Крадіжка (ст. 185 КК). Відмінність крадіжки від грабежу. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 "Про судову практику у справах про злочини проти власності".
63. Грабіж (ст. 186 КК). Відмінність грабежу від розбою. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 "Про судову практику у справах про злочини проти власності".
64. Розбій (ст. 187 КК). Відмінність розбою від бандитизму. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 "Про судову практику у справах про злочини проти власності".
65. Вимагання (ст. 189 КК). Відмінність вимагання від розбою. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 "Про судову практику у справах про злочини проти власності".
66. Шахрайство (ст. 190 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 "Про судову практику у справах про злочини проти власності".
67. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 "Про судову практику у справах про злочини проти власності".
68. Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї (ст. 199 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1996 р. № 6 "Про практику розгляду судами кримінальних справ про виготовлення або збут підроблених грошей чи цінних паперів".
69. Контрабанда (ст. 201 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 р. № 8 "Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил". Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 р. № 8 "Про внесення змін та доповнень до постанови Пленуму Верховного Суду України від 3

- червня 2005 року № 8 "Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил".
70. Фіктивне підприємництво (ст. 205 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25 квітня 2003 р. № 3 "Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності".
 71. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15 квітня 2005 р. № 5 "Про практику застосування судами законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом".
 72. Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 8 жовтня 2004 р. № 15 "Про деякі питання застосування законодавства про відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів".
 73. Шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25 квітня 2003 р. № 3 "Про практику застосування судами законодавства про відповідальність за окремі злочини у сфері господарської діяльності".
 74. Порушення правил екологічної безпеки (ст. 236 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 р. № 17 "Про судову практику у справах про злочини та інші порушення проти довкілля".
 75. Незаконне полювання (ст. 248 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 грудня 2004 р. № 17 "Про судову практику у справах про злочини та інші порушення проти довкілля".
 76. Бандитизм (ст. 257 КК). Відмінність цього злочину від створення злочинної організації. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13 "Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями".
 77. Терористичний акт (ст. 258 КК). Закон України "Про боротьбу з тероризмом" від 20 березня 2003 р.
 78. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 3 "Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами".
 79. Порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 7 "Про практику застосування судами України законодавства у справах злочини проти безпеки виробництва".
 80. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 14 "Про

- практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті".
81. Незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 14 "Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті".
 82. Хуліганство (ст. 296 КК). Відмінність від групового порушення громадського порядку та від масових заворушень. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 10 "Про судову практику в справах про хуліганство".
 83. Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2004 р. № 2 "Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність".
 84. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4 "Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів".
 85. Розголошення державної таємниці (ст. 328 КК). Закон України "Про державну таємницю" від 21 січня 1994 р.
 86. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві (ст. 342 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 червня 1992 р. № 8 "Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів".
 87. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу (ст. 343 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 червня 1992 р. № 8 "Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів".
 88. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 червня 1992 р. № 8 "Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів".
 89. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК). Постанова Пленуму

- Верховного Суду України від 26 червня 1992 р. № 8 "Про застосування судами законодавства, що передбачає відповідальність за посягання на життя, здоров'я, гідність та власність суддів і працівників правоохоронних органів".
90. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК). Відмінність від вимагання. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 10 "Про судову практику у справах про злочини проти власності".
 91. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15 "Про судову практику в справах про перевищення влади або службових повноважень".
 92. Перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 р. № 15 "Про судову практику в справах про перевищення влади або службових повноважень".
 93. Одержання хабара (ст. 368 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 5 "Про судову практику у справах про хабарництво".
 94. Пропозиція або давання хабара (ст. 369 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 5 "Про судову практику у справах про хабарництво".
 95. Завідомо незаконні затримання, привід, арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК). Конституційні положення щодо захисту свободи та особистої недоторканності людини.
 96. Примушування давати показання (ст. 373 КК). Конституційні положення щодо забезпечення доведеності вини у вчиненні злочину.
 97. Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393 КК). Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 березня 1993 р. № 2 "Про судову практику в справах про злочини, пов'язані з порушенням режиму відбування покарання в місцях позбавлення волі".
 98. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості (ст. 406 КК).
 99. Дезертирство (ст. 408 КК). Відмінність від самовільного залишення військової частини або місця служби.
 100. Найманство (ст. 447 КК). Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців (ратифікована Україною 14 липня 1993 р.).

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Кримінальний процес – спеціальна юридична дисципліна, яка передбачена навчальним планом для обов'язкового вивчення слухачами Національної академії внутрішніх справ.

Кримінальний процес як навчальна дисципліна базується на основі науки кримінального процесу, кримінально-процесуального права і практики його застосування судами, органами досудового розслідування та прокурорами. Метою викладання кримінального процесу є розкриття його соціальної і правової суті, значення для захисту прав і свобод громадян, їх правового виховання для зміцнення законності та правопорядку, охорони інтересів суспільства.

В результаті вивчення цієї дисципліни слухачі повинні засвоїти теорію кримінального процесу, знати кримінально-процесуальне законодавство і практику його застосування судами, прокурорами, органами дізнання та досудового слідства, уміти правильно тлумачити й застосовувати норми Кримінально-процесуального кодексу України, самостійно поповнювати й поглиблювати свої процесуальні знання, визначати, юридично обґрунтовувати й відстоювати свою позицію, захищати права, свободи і законні інтереси громадян, інтереси суспільства і держави, тобто зробити серйозний крок до того, щоб стати освіченими й компетентними юристами.

Кримінальний процес складається з двох частин: загальної та особливої. В загальній частині розглядаються такі вихідні положення, як поняття, завдання, джерела і принципи кримінального процесу, процесуальне становище учасників кримінально-процесуальної діяльності, теорія доказів, цивільний позов у кримінальному процесі, процесуальні строки та судові витрати. В особливій частині вивчається рух кримінальної справи за всіма стадіями кримінального процесу.

Навчальна дисципліна "Кримінальний процес" знаходиться у тісному зв'язку з іншими юридичними навчальними дисциплінами, насамперед з теорією держави та права, яка забезпечує навчальний курс основними положеннями юридичної науки, а також з конституційним, кримінальним, адміністративним, цивільним і цивільно-процесуальним правом, оскільки в діяльності органів досудового розслідування, прокурора і суду при розгляді й вирішенні кримінальних справ виникають питання, що тісно пов'язані з відшкодуванням завданої злочином шкоди, кваліфікацією злочинів, забезпеченням конституційних прав і свобод людини та громадянина, адміністративною відповідальністю тощо.

При вивченні кримінального процесу слухачам необхідно активно використовувати знання щодо завдань компетенції, структури і повноважень органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду, які були отримані під час вивчення дисципліни "Судові та правоохоронні органи України".

Для засвоєння матеріалу курсу краще використовувати підручники і навчальні посібники, що були видані в Україні протягом останніх років. Припустимим є й використання інших підручників та навчальних посібників з курсу кримінального процесу, які були видані раніше, але потрібно самостійно враховувати зміни та доповнення, що були внесені до чинного кримінально-процесуального законодавства України.

Готуючись до державних екзаменів, слухачам потрібно вивчити такі нормативні акти, як Конституція України, Кримінально-процесуальний кодекс України, Закони України "Про міліцію", "Про прокуратуру", "Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю", "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів", "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві", "Про судоустрій та статус суддів", "Про адвокатуру", "Про попереднє ув'язнення", рішення Конституційного Суду України з питань застосування кримінально-процесуальних норм тощо. Також необхідно знати постанови Пленуму Верховного Суду, постанови Кабінету Міністрів України, накази Генерального прокурора України та МВС України, які містять тлумачення роз'яснення судам, органам досудового розслідування і прокурорам щодо правильного застосування чинних правових норм.

Сучасний етап судово-правової реформи передбачає інтенсивний процес оновлення законодавства України, у тому числі і кримінально-процесуального, що вимагає від слухачів постійної уваги за періодичними виданнями, в яких публікуються Закони України, а також інші нормативно-правові акти ("Голос України", "Урядовий кур'єр", "ВВРУ", "Офіційний вісник України") та аналізуються правові проблеми, пов'язані з їх реалізацією ("Право України", "Юридичний вісник України", "Вісник Верховного Суду України", "Вісник Конституційного Суду України", "Адвокат", "Вісник прокуратури", "Міліція України" тощо).

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ДИСЦИПЛІНИ

Кримінальний процес як специфічний вид діяльності – це врегульована кримінально-процесуальним законом діяльність органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду за участю інших фізичних та юридичних осіб, спрямована на перевірку і вирішення заяв (повідомлень) про злочини, розкриття і розслідування злочинів, викриття осіб, які їх вчинили, здійснення правосуддя у кримінальних справах, а також на вирішення питань, пов'язаних із виконанням судових рішень.

Стадії кримінального процесу – це відносно самостійні етапи кримінально-процесуальної діяльності, які характеризуються безпосередніми завданнями, специфічним колом суб'єктів і процесуальних засобів діяльності, а також підсумковими рішеннями.

Порушення кримінальної справи – це початкова стадія кримінального процесу, в якій компетентні державні органи здійснюють процесуальну

діяльність з прийняття, реєстрації, розгляду, перевірки і вирішення заяв і повідомлень про злочини та приймають одне з таких рішень: 1) про порушення кримінальної справи; 2) про відмову у порушенні кримінальної справи; 3) про направлення заяви та матеріалів її перевірки за належністю.

Досудове розслідування (здійснюється у двох формах: дізнання та досудове слідство) — це стадія кримінального процесу, в якій провадиться комплекс слідчих та інших процесуальних дій, спрямованих на повне, всебічне та об'єктивне встановлення обставин вчиненого злочину, осіб, які його вчинили тощо. Досудове розслідування у формі дізнання закінчується прийняттям одного з таких рішень: 1) про закриття кримінальної справи; 2) про направлення справи для провадження досудового слідства. Досудове розслідування у формі досудового слідства закінчується прийняттям одного з таких рішень: 1) про закриття кримінальної справи; 2) про направлення справи до суду з обвинувальним висновком; 3) про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру; 4) про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів виховного характеру; 5) про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Кримінально-процесуальна форма — це визначений законом порядок провадження у кримінальній справі в цілому, порядок виконання окремих процесуальних дій та порядок прийняття процесуальних рішень.

Функції кримінального процесу — це визначені законом основні напрями кримінально-процесуальної діяльності.

Принципи кримінального процесу — це закріплені у законі вихідні положення, правила, що відображають панівні в державі політичні і правові ідеї щодо завдань і способу здійснення судочинства у кримінальних справах, які визначають спрямованість і побудову кримінального процесу в цілому, форму і зміст його стадій та інститутів.

Суб'єкти кримінального процесу — це державні органи, посадові, юридичні та приватні особи, які ведуть кримінальний процес, або залучаються до нього, вступають між собою у процесуальні правовідносини, набуваючи процесуальних прав і виконуючи процесуальні обов'язки.

Суд (суддя) — це єдиний орган держави, уповноважений здійснювати правосуддя, у тому числі і в кримінальних справах (ст. 15 КПК). Правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі та присяжні.

Прокурор — це суб'єкт кримінального процесу, який бере участь у всіх його стадіях, здійснюючи при цьому нагляд за додержанням законів та підтримання державного обвинувачення в суді.

Слідчий — це посадова особа, на яку покладено обов'язок провадження досудового слідства.

Експерт — це особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями і призначена в порядку, встановленому законом, для проведення експертизи і дачі за її результатами висновку.

Докази у кримінальному процесі — це всякі фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий і суд встановлюють наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи (ч. 1 ст. 65 КПК).

Запобіжні заходи — це частина заходів процесуального примусу, спрямованих на забезпечення належної поведінки підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого шляхом певного обмеження їхніх особистих прав.

Постанова — це процесуальний документ, в якому мотивуються і формулюються рішення особи, яка провадить дізнання, органу дізнання, слідчого, прокурора, судді, прийняті під час провадження в справі;

Протокол — це процесуальний документ, в якому фіксуються відомості про проведення слідчих, судових та інших процесуальних дій, про їхній зміст і наслідки;

Основні положення досудового слідства — це встановлені законом (гл. 11 КПК) і обумовлені принципами кримінального процесу правила, що відображають характерні риси та особливості досудового слідства та визначають найбільш істотні вимоги, що пред'являються до порядку провадження слідчих дій і прийняття процесуальних рішень.

Слідчі дії — це передбачені КПК частина процесуальних дій, що мають пізнавальний характер і здійснюються прокурором, слідчим (особою, яка провадить дізнання) з метою збирання, виявлення, фіксації та перевірки фактичних даних у кримінальній справі.

Зупинення досудового слідства — це тимчасова вимушена перерва у провадженні досудового слідства, зумовлена обставинами, що унеможливають його подальше провадження.

Закінчення досудового розслідування — заключний етап стадії досудового розслідування, в рамках якого підводяться підсумки роботи слідчого, аналізуються всі зібрані в справі докази, завершується провадження процесуальних дій, учасникам процесу надається можливість реалізувати своє право на ознайомлення з матеріалами справи, слідчим приймається підсумкове рішення по справі.

Закриття кримінальної справи — це одна із форм закінчення досудового розслідування (дізнання або досудового слідства), що полягає у прийнятті органом дізнання, слідчим чи прокурором рішення про припинення провадження в кримінальній справі та вирішення інших процесуальних питань (вирішення долі речових доказів; скасування запобіжних та інших примусових заходів щодо обвинуваченого; скасування арешту на майно; роз'яснення

заінтересованим учасником досудового слідства прав, що виникають у них у зв'язку із закриттям справи).

Обвинувальний висновок — це підсумковий процесуальний документ досудового слідства, в якому формулюються та підбиваються підсумки досудового провадження. Після затвердження обвинувального висновку прокурором цей процесуальний документ набирає юридичної сили як обвинувальний акт, що завершує досудове слідство. Тільки після цього може відбутися віддання обвинуваченого до суду, а кримінальна справа разом з обвинувальним висновком — стати предметом судового розгляду.

Підсудність — сукупність юридичних властивостей кримінальної справи, з огляду на які кримінально-процесуальний закон визначає суд першої інстанції, правочинний розглядати справу по суті.

Судовий розгляд — центральна стадія кримінального процесу, в якій суд першої інстанції з участю сторін у судовому засіданні розглядає та вирішує кримінальну справу по суті.

Вирок — це рішення суду першої інстанції про винність або невинність особи. Поряд з цим при визнанні особи винною у вчиненні злочину вироком суду обов'язково вирішуються питання про призначення або непризначення покарання, долю цивільного позову, речових доказів тощо.

Кримінальні справи приватного обвинувачення — це справи, що порушують не інакше як за скаргою потерпілого, якому належить право підтримувати обвинувачення в суді, та які можуть бути закриті за примиренням потерпілого з підсудним.

ЛІТЕРАТУРА ДО ВСІХ ТЕМ

Нормативно-правові акти

1. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р.) // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам – Київ, 1996. – С. 12-17.
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С. 18-24.
3. Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються: Затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 14 квітня 2004 р. – №400.
4. Конституція України від 28.06.1996 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ від 23.07.1996 р., №30. – Ст.141.
5. Концепція реформування кримінальної юстиції України: Затв. Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. №311/2008 // Офіційний вісник України. – 2008. – №27. – Ст. 838.

6. Кримінальний кодекс України: Чинне зак-во зі змінами та допов. на 18 січня 2011 р. / Україна. Закони. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 174 с.
7. Маляренко В.Т. Кримінально – процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар – 6-е вид., перероб. і доп. / В.Т. Маляренко, В.Г. Гончаренко. – К.: Юрисконсульт, Юстініан, – 2010. – 896 с.
8. Кримінально-процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 11 березня 2011 р.: Офіц. текст. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 248 с.
9. Методичні рекомендації щодо здійснення працівниками органів внутрішніх справ провадження за протокольною формою досудової підготовки матеріалів / Міністерство внутрішніх справ України, Управління дізнання. – К., 2008. – 44 с.
10. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С. 36-62.
11. Положення про дипломатичні представництва та консульські установи іноземних держав в Україні. Затв. Указом Президента України від 10 червня 1993 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
12. Порядок отримання дозволу суду на здійснення заходів, які тимчасово обмежують права людини, та використання добутої інформації: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2007 р. №1169 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
13. Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах / Упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: Паливода А.В., 2011. – 456 с.
14. Про адвокатуру: Закон України від 19.12.1992 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1993. – №9. – Ст. 62.
15. Про амністію: Закон України від 12.12.2008 р. // ВВРУ. – 2009. – №15. – Ст.189.
16. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 2001. – №5-6. – Ст.30.
17. Про вдосконалення реагування на повідомлення про злочини, інші правопорушення і події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 4 жовтня 2003 р. – №1155.
18. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – №12. – Ст. 792.
19. Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 7 березня 2002 р. // ВВРУ. – 2002. – № 32. – Ст. 225.

20. Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1994. – №11. – Ст. 50.
21. Про державну контрольну-ревізійну службу в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1993. – №13. – Ст. 110.
22. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 р (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1994. – №11. – Ст. 51.
23. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 01.10.1996 р. // ВВРУ. – 1996. – №48. – Ст. 263.
24. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового слідства з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України на стадіях документування злочинних дій, реалізації оперативних матеріалів, розслідування кримінальної справи та її розгляді в суді: Наказ МВС України від 7 вересня 2005 р. – №777.
25. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового слідства з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України у виявленні, документуванні та розслідуванні злочинів у сфері економіки: Наказ МВС України від 8 вересня 2005 р. – №760.
26. Про затвердження Інструкції з організації діяльності органів досудового слідства в системі МВС України та взаємодії їх з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ України в розкритті та розслідуванні злочинів: Затв. наказом МВС України №160 від 31 березня 2008 р.
27. Про затвердження Інструкції про єдиний облік злочинів: наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, ДПА України, Міністерства оборони України, Державної митної служби країни, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного департаменту України з питань виконання покарань, Державної судової адміністрації України від 25 травня 2010 р. – №21/135/281/240/499/354/367/159/69.
28. Про затвердження Інструкції про порядок і розміри відшкодування витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним науково-дослідним установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 липня 1996 р. №710 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
29. Про затвердження Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і

- повідомлень про злочини, що вчинені або готуються: Затв. наказом МВС України №400 від 14 квітня 2004 р.
30. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Указ Президента України від 06.04.2011 р. №383/2011 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.
 31. Про затвердження Положення про основи організації розкриття злочинів органами внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 24 вересня 2010 р. №456 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
 32. Про затвердження Порядку оплати праці адвокатів з надання громадянам правової допомоги в кримінальних справах за рахунок держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 1999 р. №821 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua>.
 33. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового слідства з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України у виявленні, документуванні та розслідуванні злочинів у сфері економіки: Наказ МВС України від 8 вересня 2005 р. №760.
 34. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. // ВВРУ. – 1996. № 47. – Ст. 256.
 35. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. // ВВРУ. – 1996. – №49. – Ст. 272.
 36. Про концепцію судово-правової реформи в Україні: Постанова Верховної Ради України від 28 квітня 1992 р. // Голос України. – 1992. – 12 серпня.
 37. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // ВВРУ. – 1991. – №4.
 38. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1991. – №4. – Ст. 20.
 39. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1992. – №22. – Ст. 303.
 40. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 р. // ВВРУ. – 1995. – №6. – Ст. 35.
 41. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1993. – №35. – Ст. 358.
 42. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять дізнання та досудове слідство: Наказ Генерального прокурора України від 19 вересня 2005 р. №4 гн. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.
 43. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30.06.1993 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1993. – №35. – Ст. 360.
 44. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду: Закон України // ВВРУ. – 1995. – №1. – Ст. 1.

45. Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1991. – №53. – Ст. 793.
46. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. Першого протоколу та протоколів №2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р. // ВВРУ. – 1997. – №40. – Ст. 263.
47. Про Рахункову палату: Закон України від 11.07.1996 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1996. – №43. – Ст. 212.
48. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
49. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 р. // ВВРУ. – 2002. – №40. – Ст. 290.
50. Про статус народного депутата України: Закон України від 18.10.2001 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 2001. – №51-52. – Ст. 265.
51. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. (із змінами та доповненнями) // ВВРУ. – 1994. – №28. – Ст. 232.
52. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 р. // ВВРУ. – 2010. – №41-45. – Ст. 529.
53. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича про офіційне тлумачення положень ст. 59 Конституції України, ст. 44 Кримінально-процесуального кодексу України, ст. 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16.11.2000 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – №47.
54. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30 вересня 2009 р. // Офіційний вісник України. – 2009. – №79. – Ст. 2694.
55. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України "Про статус народного депутата України" та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканості) від 26.06.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – №17.
56. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положень статті 86 Конституції України, а також частини другої статті 15 і частини першої статті 16 Закону України "Про статус народного депутата України" (справа про запити і звертання народних

- депутатів України до органів дізнання і досудового слідства) від 20.03.2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – №13.
57. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення ст. 150 Кримінально-процесуального кодексу України стосовно тяжкості злочину (справа про врахування тяжкості злочину при застосуванні запобіжного заходу) від 08.07.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – №29.
58. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) від 30.01.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – №6.
59. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканності та імпідменту Президента України) від 10.12.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – №51.
60. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин сьомої, дев'ятої, пункту 2 частини шістнадцятої статті 236-8 Кримінально-процесуального кодексу України від 30 червня 2009 р. // Офіційний вісник України. – 2009. – №52. – Ст. 1800.

Основна література

61. Бернарська В.М. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами в кримінальному судочинстві України: МВС України. Луганський держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ, 2009. – 254 с.
62. Білоусов І.О. Затримання підозрюваного у кримінальному процесі України: монографія / І.О. Білоусов, С.М. Смоков. – Одеса, 2009. – 112 с.
63. Гаюр І.Й. Накладення арешту на вклади, цінності та інше майно обвинуваченого: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / І.Й. Гаюр. – Київ: НАВС, 2011. – 20 с.
64. Гончаров І.Д. Кримінально-процесуальне право України. Досудове слідство: Навч. посіб. / І.Д. Гончаров – К., 2005. – 247 с.
65. Грошевий Ю.М. Докази і доказування у кримінальному процесі: Наук.-практ. посіб. / Ю.М. Грошевий, С.М. Стахівський. – К., 2006. – 270 с.

66. Грошевий Ю.М. Досудове розслідування кримінальних справ: Навч.-практичний посібник / Ю.М. Грошевий, В.В. Вапнярчук, О.В. Капліна, О.Г. Шило. – Харків: Вид-во ФІНН, 2009. – 328 с.
67. Губська О. Проблеми визначення вини у кримінальному процесі та принцип презумпції невинуватості / О. Губська // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №3. – С. 144-146.
68. Гультай М.М. Виявлення і виправлення слідчих та судових помилок у кримінальному процесі України: стадії досудового розслідування, попереднього розгляду справи суддею, судового розгляду та апеляційного провадження: Монографія / М.М. Гультай. – Х.: Кроссроуд, 2008. – 184 с.
69. Джига М.В. Забезпечення правового статусу обвинуваченого у процесі досудового розслідування: проблеми законності та доцільності: Монографія / М.В. Джига. – К., 2005. – 168 с.
70. Степанова Г.М. Дізнання в ОВС: процесуальна діяльність: Навч. посібник у схемах і таблицях / Г.М. Степанова, А.С. Симчук, М.М. Гончар, О.Ю. Хахуцяк, А.В. Самодін. – К.: КНТ, 2010. – 192 с.
71. Азаров Ю.І. Дізнання в органах внутрішніх справ: Навч.-метод. посібник / Ю.І. Азаров, О.В. Бугаков, Н.І. Щегель. – К.: КНУВС, 2007. – 56 с.
72. Доросинська Г. Оскарження до суду постанови про порушення кримінальної справи / Г. Доросинська // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №10. – С. 157-160.
73. Заїка С. Щодо класифікації кримінально-процесуальних строків / С. Заїка // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №10. – С. 151-156.
74. Запотоцький А.П. Документи як процесуальні джерела доказів у кримінальному судочинстві: монографія / А.П. Запотоцький, Д.О. Савицький. – К.: БМК, 2011. – 220 с.
75. Захарова О.С. Деякі питання апеляційного провадження // Адвокат. – 2011. – №4-5. – С. 11-12.
76. Зейкан Я.П. Захист у кримінальній справі: Наук.-практ. коментар: 4-е вид. / Я.П. Зейкан. – К.: КНТ, 2009. – 600 с.
77. Грошевий Ю.М. Зразки кримінально-процесуальних документів: досудове провадження / Ю.М. Грошевий. – Х.: Вапнярчук, 2010. – 568 с.
78. Фатхутдінов В.Г. Зразки основних кримінально-процесуальних документів досудового провадження: Практ. посібник: 2-е вид., допов. та перероб. / В.В. Рожнова, Ю.І. Азаров, В.Г. Фатхутдінов. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2009. – 188 с.
79. Капліна О. Правові стандарти Європейського Суду з прав людини / О. Капліна, В. Маринів // Вісник прокуратури. – 2007. – №8. – С. 65-70.
80. Кирий Л. Правові наслідки процесуального порядку відмови у порушенні кримінальної справи / Л. Кирий // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – №3. – С. 142-145.

81. Коваленко С.Г. Кримінальний процес України: Підручник / С.Г. Коваленко, В.Т. Маляренко. – К., 2008. – 711 с.
82. Ковальчук С.О. Право захисника заявляти клопотання та його реалізація в стадії попереднього розгляду справи суддею / С.О. Ковальчук // Адвокат. – 2007. – №11-12. – С. 39-41.
83. Кримінальний процес України: тестові завдання: Навч. посібник / В.Т. Нор, В.П. Бойко, Н.Р. Бобечко, М.В. Гузела та ін. – К.: Правова єдність, 2010. – 373 с.
84. Кримінально-процесуальне право: Навч. посібник / Ю.І. Азаров, С.О. Заїка, В.Г. Фатхутдінов. – К., 2008. – 295 с.
85. Кузьмічов В.С. Алібі у розкритті злочинів: Навч. посіб. / В.С. Кузьмічов, В.В. Юсупов. – К., 2007. – 261 с.
86. Кучинська О.П. Кримінально-процесуальні документи: досудове та судове провадження: Навч.-практ. посібник / О.П. Кучинська. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 408 с.
87. Левендеренко О.О. Досудове розслідування у справах про злочини неповнолітніх: питання кримінально-процесуального доказування: Монографія / О.О. Левендеренко. – Донецьк, 2007. – 211 с.
88. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право: Курс лекцій / Л.М. Лобойко. – К., 2007. – 456 с.
89. Лук'янчиков Є.Д. Методологічні засади інформаційного забезпечення розслідування злочинів: Монографія / Є.Д. Лук'янчиков. – К., 2005. – 359 с.
90. Маляренко В.Г. Реформування кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: Теорія, історія і практика / В.Г. Маляренко. – К., 2004. – 543 с.
91. Маляренко В.Т. Про публічність і диспозитивність у кримінальному судочинстві України та їх значення / В.Т. Маляренко // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – №7. – С. 2-11.
92. Малярчук Т.В. Понятійний апарат кримінально-процесуального права України: Автореф. дис... на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Т.В. Малярчук. – Київ: НАВС, 2011. – 16 с.
93. Мірошников І.Ю. Судове слідство в апеляційній інстанції: Монографія / І.Ю. Мірошников. – Х., 2007. – 192 с.
94. Молдован А.В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США: Навч. посібник. 2-е вид. / А.В. Молдован. – К.: ЦУЛ, 2010. – 352 с.
95. Молдован В.В. Кримінальний процес України. Процесуальні документи: Навч. посібник / В.В. Молдован, Р.С. Кацавець. – К., 2008. – 375 с.
96. Назаров В.В. Конституційні права людини та їх обмеження у кримінальному процесі України: Монографія / В.В. Назаров. – Х.: Золота миля, 2009. – 400 с.
97. Назаров В.В. Кримінальний процес України: Навч. посіб / В.В. Назаров, Г.М. Омельченко. – К., 2007. – 583 с.

98. Назаров В.В. Кримінальний процес України: Підручник / В.В. Назаров, Г.М. Омеляненко. – К.: Юридична думка, 2008. – 548 с.
99. Нор В.Т. Судові витрати у кримінальному процесі України: Монографія / В.Т. Нор, А.А. Павлишин. – К., 2003. – 176 с.
100. Палюх Л.М. Провадження у справах про застосування примусових заходів виховного характеру: Монографія / Л.М. Палюх. – Львів, 2009. – 196 с.
101. Пивоваров В.В. Взаємодія органів досудового слідства та дізнання при розслідуванні кримінальних справ: Монографія / В.В. Пивоваров, Л.І. Щербина. – Х., 2006. – 174 с.
102. Письменний Д.П. Процесуальна діяльність слідчого щодо запобігання злочинам: Навч. посіб. / Д.П. Письменний, О.Є. Омельченко. – К., 2008. – 216 с.
103. Письменний Д.П. Розслідування злочинів слідчою та слідчо-оперативною групою: правові та організаційні засади: Монографія / Д.П. Письменний, В.М. Федченко. – Дніпропетровськ, 2006. – 204 с.
104. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: Монографія / М.А. Погорецький. – Х.: Арсіс, ЛТД, 2007. – 576 с.
105. Попелюшко В.О. Предмет захисту та його доказування в кримінальній справі: Монографія / В.О. Попелюшко. – К., 2005. – 228 с.
106. Пукач І.Б. Порядок провадження у кримінальних справах щодо обмежено осудних осіб: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / І.Б. Пукач. – Київ: НАВС, 2011. – 17 с.
107. Рожнова В.В. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях: Посібник / В.В. Рожнова, Ю.І. Азаров, С.О. Заїка. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2009. – 260 с.
108. Сізнцова Ю.Ю. Докази у кримінальному процесі: теоретичний аспект та практичне значення в процесі правозастосування: Навч. посібник / Ю.Ю. Сізнцова. – К.: Дакор, 2010. – 128 с.
109. Смирнов М.І. Кримінальний процес України / М.І. Смирнов, І.В. Гловюк. – Одеса, 2008. – 652 с.
110. Стахівський С.М. Проблеми реформування кримінально-процесуального законодавства: Вибрані твори / С.М. Стахівський. – К.: Бізнес Медіа Консалтинг, 2010. – 117 с.
111. Стахівський С.М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів: Науково-практичний посібник. – К.: Атіка, 2009. – 64 с.
112. Судові стадії кримінального процесу України: Робоча навч. прог. для фах. освітньо-кваліфік. рівня "спеціаліст" за спец. "правознавство" / МВС України. КНУВС. ННІПКМ. Кафедра кримінально-процесуальної діяльності. – Київ, 2010. – 32 с.
113. Татаров О.Ю. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами / О.Ю. Татаров – К.: КНУВС МОН України, 2009. – 158 с.

114. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України: Підручник / В.М. Тертишник. – К., 2003. – 1119 с.
115. Удалова Л.Д. Зловживання у сфері кримінального процесу: Монографія / Л.Д. Удалова, О.Ю. Хабло. – К.: Дакор, 2010. – 176 с.
116. Удалова Л.Д. Кримінальний процес України в питаннях і відповідях: Навч. посібник: 2-е вид. / Л.Д. Удалова. – К.: КНТ, 2010. – 160 с.
117. Удалова Л.Д. Порушення та розслідування кримінальної справи щодо депутата місцевої ради: Монографія / Л.Д. Удалова, Г.М. Доросінська. – К.: КНТ, 2011. – 144 с.
118. Удалова Л.Д. Практикум з кримінального процесу: Навч. посібник / Л.Д. Удалова, В.В. Рожнова, О.В. Шпотаківська. – К.: КНТ, 2010. – 360 с.
119. Узагальнення Верховного Суду України судової практики в кримінальних справах / Упоряд. В.В. Рожнова, А.С. Сизоненко, Л.Д. Удалова. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2010. – 180 с.
120. Хавронюк М.І. Конституція України. Коментар основних положень щодо захисту прав і свобод людини та громадянина / М.І. Хавронюк. – К.: Літера, 2008. – 384 с.
121. Шило О. Взяття під варту повинно застосовуватися виключно на підставі обгрунтованих процесуальних рішень / О. Шило, Н. Глинські // Право України. – 2004. – №10. – С. 91-94.
122. Шумило М.Є. Реабілітація в кримінальному процесі / М.Є. Шумило. – Х., 2001. – 320 с.
123. Яновська О.Г. Кримінально-процесуальне право України: Навч.-методичний посібник / О.Г. Яновська. – К., 2003. – 208 с.

Тема 1. Поняття, суть і завдання кримінального процесу

Важливе значення цієї теми полягає в тому, що вона є головною для засвоєння усіх інших тем курсу. У зв'язку з цим, під час підготовки державного екзамену слухачам слід чітко усвідомити поняття кримінального процесу, його сутність, загальне значення і завдання. Необхідно звернути увагу на те, що поняття кримінального процесу в правовій теорії є неоднозначним і по-різному трактується в підручниках, монографіях навчальних посібниках. Засвоєння вказаного поняття передусім потребує чіткого з'ясування елементів, які повинні входити до його змісту. Для цього краще проаналізувати декілька поглядів щодо визначення поняття кримінального процесу і виявити ті елементи, які вважаються більшістю науковців характерними і властивими саме кримінальному процесу. Взагалі термін "процес" має походження від латинської мови "processus" – "рух вперед", тобто сукупність дій, спрямованих для досягнення певної мети. Поняття кримінального процесу має декілька смислових значень (галузь права; правова наука; навчальна дисципліна; кримінально-процесуальна діяльність; При вивченні завдань кримінального судочинства необхідно мати на увазі те, що закріплено у ст. 2 КПК України. Треба знати зміст цієї статті вміти

розкрити, як її загальну сутність, так і визначити, що розуміється під охороною прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб кримінальному судочинстві, у чому полягає швидке і повне розкриття злочину, як характеризуються інші завдання.

Необхідно засвоїти систему кримінального процесу, а також знати що таке стадія кримінального процесу. Стадія – це самостійний етап кримінального судочинства, який має своє специфічне завдання, своє коло суб'єктів, властиву йому кримінально-процесуальну форму, правовідносини та рішення. У кримінальному процесі існує вісім стадій. Слід чітко їх знати та дати їм відповідну характеристику.

При вивченні цієї теми треба засвоїти такі дефініції кримінально-процесуальної науки, як "процесуальні функції", "процесуальні правовідносини", "процесуальна форма", "процесуальні гарантії". Ці поняття мають важливе значення для засвоєння всього курсу кримінального процесу.

Кримінально-процесуальні функції визначають основні напрямки діяльності суб'єктів процесу, їх процесуальний статус, роль і місце в кримінальному процесі. Треба мати на увазі, що зміст і коло процесуальних функцій фахівцями визначаються неоднаково, але необхідно знати основні з них: обвинувачення, захист, розв'язання справи, прокурорський нагляд, розслідування, судовий контроль.

Кримінально-процесуальні правовідносини виникають, розвиваються, змінюються та закінчуються у нерозривному зв'язку з кримінально – процесуальною діяльністю, їх можна характеризувати особливим колом суб'єктів, специфікою прав та обов'язків цих суб'єктів і тим, що вони пов'язані з кримінально-правовими відносинами.

Теоретичне вивчення цієї проблеми слід тісно пов'язувати з аналізом конкретних норм кримінально-процесуального права.

При вивченні питання про кримінально-процесуальну форму необхідно спочатку засвоїти її визначення, щодо якого в науковій літературі є дещо різні погляди (Р.Д. Рахунов, В.М. Шпільов, М.Л. Якуб). Потім розкрити сутність процесуальної форми в кримінальному судочинстві та її значення, обов'язково враховуючи положення ст. 1 КПК України.

Вивчаючи кримінально-процесуальні акти, слід мати на увазі, що вони класифікуються на відповідні групи. Знання класифікації дає змогу засвоїти, які акти є взагалі в кримінальному процесі. Оскільки без процесуальних документів не має і не може бути кримінального судочинства, потрібно знати визначення кримінально-процесуального акта, його правову природу, вимоги яким повинні відповідати кримінально-процесуальні документи, показати їх значення. Знання цього питання потребує відповідного звернення до конкретних кримінально-процесуальних норм.

Процесуальними гарантіями вважаються засоби, які забезпечують захист, а також реалізацію суб'єктами кримінального судочинства прав та законних інтересів, передбачених відповідними законами та кримінально-

процесуальними нормами. До процесуальних гарантій відносяться: дотримання процесуальної форми, принципи кримінального процесу, процесуальні права та обов'язки тощо.

Схема № 1

Зміст і завдання кримінального процесу

Правова регламентація провадження у кримінальних справах	
Діяльність державних органів та інших і суб'єктів кримінального процесу	Правові відносини, які виникають у зв'язку з цією діяльністю

Схема № 2

<i>Завдання кримінального процесу</i>
Охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть у ньому участь, швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний

Схема № 3

Стадії кримінального процесу

Порушення кримінальної справи.
Досудове розслідування (дізнання і досудове слідство)
Попередній розгляд справи суддею
Судовий розгляд
Провадження в апеляційній інстанції
Провадження в касаційній інстанції
Виконання вироку, ухвал і постанов судді (суду)
Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами

Тема 2. Кримінально-процесуальний закон

Готуючись до екзамену, необхідно пам'ятати, що змістом кримінально процесуального закону є кримінально-процесуальні норми, які приймаються законодавчим органом державної влади – Верховною Радою України, є загальними і обов'язковими правилами поведінки для всіх суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, виконання яких забезпечується, в основному, завдяки добровільним діям суб'єктів процесу, а в необхідних випадках засобами державного примусу і загрозою юридичної відповідальності. По-друге, кримінально-процесуальний закон є єдиним джерелом кримінально-процесуального права, яке являє собою сукупність кримінально-процесуальних норм, закріплених у законі.

Зовнішньою формою кримінально-процесуального законодавства є нормативні акти (Кримінально-процесуальний кодекс України, Закон України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві", а також інші закони, які мають безпосереднє значення для кримінального судочинства). Треба мати на увазі, що кримінально-процесуальні норми можуть складати частину змісту так званих комплексних нормативних актів, у яких регламентуються положення кримінально – процесуального характеру, які віднесені до інших галузей права (Закони "Про судоустрій та статус суддів", "Про прокуратуру" тощо). Також до національного законодавства України відносяться чинні міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України (ст. 9 Конституції України).

З усієї сукупності законів необхідно виділяти Конституцію України як Основний закон, що має найвищу юридичну силу і містить норми прямої дії, а це означає, що всі інші закони та підзаконні нормативно-правові акти повинні відповідати її положенням (ст. 8 Конституції України).

Слід пам'ятати, що кримінально-процесуальні норми поділяються на такі, що зобов'язують, уповноважують і забороняють.

Норми, що зобов'язують, категорично диктують суб'єктам кримінально-процесуальної діяльності певну поведінку.

Норми, які уповноважують, наділяють суб'єктів кримінального судочинства відповідними процесуальними правами.

Норми, що забороняють – це норми, які зобов'язують суб'єктів кримінального процесу утримуватися від вчинення певних дій. Забороняючі норми можна розглядати як різновид зобов'язуючих або імперативних норм.

Норми кримінально-процесуального права можуть бути закріплені в одній або в кількох статтях закону, а іноді кілька норм міститься в одній статті закону.

При прийнятті рішень у кримінальному судочинстві поширеним є використання відомчих нормативно-правових актів. Положення, що в них містяться, не вважаються джерелом права. Такі підзаконні нормативні акти, додатково регламентують правила застосування тих чи інших положень кримінально-процесуального закону і сприяють його правильному розумінню, організаційно забезпечують реалізацію положень закону в кримінально – процесуальній практиці. Їх виконавцями виступають органи досудового розслідування та прокуратури.

Важливим є й положення теорії права про те, що норми кримінально-процесуального права, як і майже всі правові норми, за своєю структурою складаються з трьох частин: гіпотези, диспозиції та санкції. Особливістю норм кримінально-процесуального права є те, що їх санкції нерідко містяться не разом з гіпотезою чи диспозицією, а в різних статтях чи формулюються стосовно до кількох або до багатьох однорідних норм.

Розглядаючи ці питання, слід звернути увагу на те, що є можливим і практично необхідним застосування кримінально-процесуального закону за

аналогією. Це зумовлено наявністю в ньому прогалів, хоч кількість їх шляхом постійного вдосконалення кримінально-процесуального законодавства і зменшується, але усунути їх зовсім і створити ідеальний кримінально – процесуальний кодекс, який з вичерпною повнотою регулював би усі процедурні питання, неможливо. Необхідно також знати, що для уникнення порушень принципу законності при застосуванні кримінального аналогії треба додержуватися певних умов.

Чинність кримінально-процесуального закону в часі полягає в тому, що органи досудового розслідування, прокурор і суд застосовують ті норми, які діють на момент провадження у справі.

Чинність кримінально-процесуального закону щодо осіб розповсюджується на громадян України, іноземців (за винятком осіб, що користуються правом дипломатичної недоторканності) та осіб без громадянства.

Тема 3. Принципи кримінального процесу

Вивчаючи цю тему, потрібно мати на увазі, що вона є однією з основних тем навчальної дисципліни кримінальний процес. При засвоєнні питань цієї теми можуть виникнути через великий об'єм інформації, а також дискусійність поглядів науковців на праві принципи кримінального судочинства, визначення їх поняття і системи.

Треба пам'ятати, що з цього питання у науці існують різні погляди:

1. Принципи кримінального процесу – це вихідні та панівні ідеї, які закріплені в законі (М.Л. Якуб, М.М. Михеєнко та ін.).

2. Принципи кримінального судочинства – це керівні ідеї та вихідні засади, які в законі так і не дістали закріплення, але і положень закону.

3. Принципи кримінального процесу – це положення та керівні ідеї, які не дістали обов'язкового законодавчого закріплення (В.М. Савицький, В.Т. Томін та ін.).

Поширеним у теорії вважається перший з наведених поглядів, за яким до принципів слід відносити лише положення, які закріплені в нормах. За ним система кримінально-процесуальних принципів поділяється на дві групи:

1. Конституційні принципи: законність; державна мова судочинства; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; повага до гідності особи, невтручання в особисте та сімейне життя; право людини на свободу та особисту недоторканність; недоторканність житла, листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; забезпечення доведеності вини; забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, підсудному права на захист; презумпція невинуватості; свобода від самовикриття, викриття членів сім'ї та близьких родичів; здійснення правосуддя виключно судами; участь народу в здійсненні правосуддя; незалежність і недоторканність суддів та їх підкорення лише закону; підтримання державного обвинувачення в суді прокурором; змагальність сторін під час судового

розгляду; гласність судового процесу; право на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень; обов'язковість рішень суду.

2. Інші галузеві принципи: публічність; забезпечення всім особам, які беруть участь у справі, права на захист їх законних інтересів; вільна оцінка доказів; безпосередність дослідження доказів; усність процесу тощо.

Потрібно мати на увазі, що за останні роки деякі з принципів розвивалися та вдосконалювалися. Система принципів кримінального процесу продовжує розвиватися і сьогодні з метою практичного втілення вимог міжнародних договорів, Конституції України, Концепції судово-правової реформи в Україні, а тому необхідно особливу увагу приділити вивченню ст.ст. 10, 22, 24, 29-32, 55, 59, 62, 63, 129 Конституції України. Слід запам'ятати, що принципи виражають панівні в державі, політичні та правові ідеї, які стосуються завдань, способу формування і здійснення кримінального судочинства, тобто положення, які визначають головні, найважливіші засади устрою й діяльності суб'єктів кримінального судочинства. Порушення будь-якого з принципів означає незаконність рішення у справі та обов'язково тягне за собою його скасування. Потрібно чітко знати зміст кожного з принципів і розкривати його місце, роль і значення у загальній системі демократичних принципів кримінального судочинства України. Слід пам'ятати, що за обсягом змісту і сферою дії принципи кримінального процесу іноді значно розрізняються, але відмінність ця швидше суто кількісна, а не якісна, тому принципи не можна поділяти на основні й неосновні, головні і другорядні. Тільки реалізація всіх принципів в їх сукупності, в системі, у взаємозв'язку і взаємодії може привести до виконання завдань кримінального судочинства.

Тема 4. Суб'єкти кримінального процесу

Засвоєння такої важливої теми, як "Суб'єкти кримінального процесу", необхідно починати з поняття суб'єктів кримінального процесу і розуміти існуючі в теорії критерії та види їх класифікації, значення розподілу суб'єктів на окремі групи. Після цього буде можливим вивчення й усвідомлення місця кожного учасника процесу і ролі, яку він відіграє у кримінальному судочинстві.

Труднощі у з'ясуванні теоретичних питань цієї теми зумовлені відсутністю визначення поняття суб'єктів кримінального процесу в законодавстві, оскільки глава 3 КПК України лише називає такими осіб, які мають власний інтерес у справі. З цим пов'язано існування декількох різних поглядів як на поняття суб'єктів процесу, так і на визначення критеріїв для класифікації на окремі групи. Найбільш поширеною є позиція процесуалістів (В.Г. Даєв, Р.Д. Рахунов, М.М. Михеєнко та ін.), які вважають, що учасниками кримінального процесу або, як їх ще називають, суб'єктами кримінально-процесуальної діяльності, є всі державні органи, посадові та приватні особи, які ведуть кримінальний процес або залучаються до нього, вступають між

собою в процесуальні правовідносини, набувають процесуальних прав і маючи процесуальні обов'язки.

Важливе значення також має правильне з'ясування повноважень того чи іншого суб'єкта кримінально-процесуальних правовідносин. Потрібно правильно розуміти основні теоретичні положення цієї теми, оскільки це дозволить на практиці ефективно використовувати норми кримінально-процесуального закону, якими регламентовані права і обов'язки учасників процесу.

Необхідно розглянути питання, які пов'язані з поняттям суб'єкта кримінального процесу, а також чітко визначитися зі співвідношенням поняття учасники кримінального процесу", "суб'єкти кримінально-процесуальної діяльності", "суб'єкти кримінально-процесуального права", "учасники судового розгляду, та розкрити їх зміст. Засвоєнню питань теми буде сприяти й аналіз правових норм, що закріплюють повноваження окремих учасників кримінально-процесуальних відносин і забезпечують їх реалізацію. Також необхідно приділити увагу правовим нормам, які стосуються забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства (ст. 52¹ - 52⁵ КПК України).

Схема № 4

Класифікація суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності

Державні органи та посадові особи	Учасники процесу	Інші суб'єкти
Суд (суддя)	підозрюваний, обвинувачений і підсудний, їх захисники і законні представники	свідок, експерт, спеціаліст
Прокурор	потерпілий і його представник	перекладач, понятий
Слідчий, начальник слідчого відділу	цивільний позивач і його представник	секретар судового засідання
Орган дізнання і особа, яка проводить дізнання	цивільний відповідач і його представник	поручитель, заявник

Тема 5. Доказування і докази у кримінальному процесі

Насамперед треба пам'ятати, що ця тема є найважливішою і найскладнішою для засвоєння, оскільки доказування є основним змістом правовідносин, що виникають під час провадження у кримінальних справах.

Необхідно звернути увагу на те, що за своєю гносеологічною суттю доказування в кримінальному процесі є різновидом людського пізнання дійсності, а саме фактів, явищ і подій минулого, що мають кримінально – правове значення. При доказуванні застосовуються (з урахуванням специфіки) всі закони і категорії логіки. За своїм змістом кримінально-процесуальне

доказування поділяється на два види: 1) доказування як дослідження фактичних обставин справи; 2) доказування як логічне і процесуальне обґрунтування певних тверджень, висновків і рішень у справі.

Кримінально-процесуальне доказування регулюється правовими нормами, сукупність яких утворює доказове право, що вивчається теорією доказів.

Питання про докази займають одне із найважливіших місць у системі кримінально-процесуального права і врегульовані в ст. 64-83, які складають главу 5 КПК України.

Окрему увагу бажано приділити з'ясуванню сутності засобів збирання (формування) доказів та їх процесуальних джерел; правилам перевірки і оцінки доказів та їх джерел; висвітленню сутності достовірності, належності допустимості та достатності доказів; особливостям процесу доказування в окремих стадіях кримінального судочинства.

Суттєвим є питання про предмет доказування, під яким розуміється така сукупність передбачених кримінально-процесуальним законом обставин, встановлення яких необхідне для вирішення заяв і повідомлень про злочин, кримінальної справи в цілому або судової справи у стадії виконання вироку, а також для прийняття процесуальних заходів профілактичного характеру.

Межі доказування і суб'єкти доказування – це такі питання, які обов'язково повинні розглядатись при вивченні теми в цілому. Під межами доказування розуміють такий обсяг доказового матеріалу, який забезпечує надійне і достовірне встановлення всіх обставин, які входять до предмету доказування. Обов'язок доказування законом повністю покладено на осіб, які здійснюють провадження у справі. Безперечно, що питання про поняття і класифікацію доказів та їх джерел займає важливе місце при розгляді теми. Потрібно мати дані, відомості про факти, обставини справи, які використовуються як аргументи. Слід знати, що докази класифікуються на прямі та непрямі, первинні та похідні, обвинувальні та виправдувальні, а також за джерелами одержання відомостей про факти.

Характеризуючи джерела доказів, треба виходити з того, що в кримінально-процесуальному кодексі міститься дев'ять видів процесуальних джерел доказів: показання свідка, показання потерпілого, показання підозрюваного, показання обвинуваченого, висновок експерта, речові докази, протоколи слідчих і судових дій, протоколи з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів, інші документи.

Схема № 5

Предмет доказування: Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальній справі (ст. 64 КПК)

Подія злочину (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення злочину).
Винність обвинуваченого у вчиненні злочину і мотиви злочину.
Обставини, що впливають на ступінь тяжкості злочину, а також обставини характеризують особу обвинуваченого, пом'якшують та обтяжують покарання
Характер і розмір шкоди, завданої злочинцем, а також розміри витрат закладу охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочинного діяння.
Причини і умови, які сприяли вчиненню злочину (ст. 23 КПК України).

Схема № 6

Особливості предмету доказування

обставини, які підлягають доказуванню у справах неповнолітніх (ст. 433 КПК)	обставини, які підлягають доказуванню у справах про застосування примусових заходів медичного характеру (ч. 2, ст. 417 КПК)
---	---

Схема № 7

Джерела доказів

показання свідка	показання обвинуваченого	протоколи слідчих і судових дій
показання потерпілого	висновок експерта	Протоколи з відповідними додатками, складені уповноваженими органами, є результатами оперативно – розшукових заходів
показання підозрюваного	речові докази	інші документи

Схема № 8

Умови використання доказів

<i>Належність</i>	<i>Допустимість</i>
- за значенням для встановлення обставин справи;	- за джерелом отримання фактичних даних
- за значенням для встановлення фактичних даних.	- за додержанням порядку закріплення та дослідження доказів
	- за колом органів і посадових осіб уповноважених збирати, перевіряти і оцінювати докази.

Тема 6. Цивільний позов у кримінальному процесі

Завданням кримінального судочинства є охорона прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь. Для всіх цих завдань кримінально-процесуальне законодавство передбачає заходи, серед яких є й такі, що дозволяють відшкодувати матеріальні збитки, завдані злочинами (ст. 28, 29, 125, 126 КПК тощо).

Цивільний позов у кримінальному процесі – це заявлена при провадженні у кримінальній справі вимога особи (фізичної або юридичної), яка зазнала матеріальної або моральної (немайнової) шкоди від злочину, про її відшкодування до обвинуваченого або до осіб, які несуть матеріальну відповідальність за дії обвинуваченого. Передбачена законом можливість спільного розгляду кримінальної справи і цивільного позову обумовлена наявністю єдиного юридичного факту, який є основою притягнення особи до кримінальної і цивільної відповідальності в разі заподіяння матеріальної або моральної (немайнової) шкоди.

Спільний розгляд кримінальної справи з заявленим цивільним позовом сприяє повному, всебічному й об'єктивному дослідженню обставин справи, більш швидкому відшкодуванню заподіяної злочином шкоди, полегшує можливість доказування підстав і розміру цивільного позову, дає значну процесуальну економію, усуваючи дублювання в роботі судів. Також треба мати на увазі, що точне встановлення розміру матеріальної шкоди нерідко має не тільки цивільно-правове, але й кримінально-правове значення.

Не всі цивільно-правові відносини, які виникли у зв'язку з вчиненням злочину, можуть бути встановлені та реалізовані в процесі провадження у кримінальній справі, а тільки ті, які утворюються в результаті безпосереднього завдання шкоди злочином.

Необхідно пам'ятати, що в кримінальній справі неможливо подати позов про відшкодування шкоди, завданої обвинуваченим, але не за наслідками злочинних дій. Цивільний позов повинен бути пов'язаним з пред'явленим особі обвинуваченням.

Підставою для внесення на розгляд цивільного позову в науді цивільного процесу прийнято вважати юридичні факти. Це положення повністю застосовується в кримінальному процесі. Цими фактами прийнято вважати: а) вчинення злочину; б) наявність матеріальної або моральної шкоди, завданої злочином; в) наявність причинного зв'язку між злочином і шкодою.

Законодавче регулювання правовідносин, які виникають у зв'язку з цивільним позовом викликає ряд проблем практичного характеру, тому їх необхідно знати і вміти обґрунтовувати шляхи їх розв'язання. Немає єдиного погляду щодо можливості внесення регресного позову в кримінальній справі. Зустрічаються протилежні рішення з цього питання і у судовій практиці.

Слід пам'ятати, якщо шкода, завдана спільними діями кількох осіб, то позов може бути пред'явлений до всіх осіб, що вчинили злочин. Звільнення від кримінальної відповідальності і закриття справи в суді з підстав, зазначених у

статтях 7, 7¹ КПК України, не звільняє особу від обов'язку відшкодувати у встановленому законом порядку матеріальні збитки, завдані їй протиправними діями.

Обов'язково треба з'ясувати особливості процесуального порядку доказування цивільного позову в кримінальній справі і засоби забезпечення цивільного позову у кримінальному процесі.

Проблематичними у процесуальній науці є питання про можливість відшкодування збитків, яких зазнав потерпілий у зв'язку з неотриманням через вчинення злочину очікуваного прибутку, а також щодо можливості відшкодування завданої злочином шкоди шляхом відновлення пошкодженого майна.

Тема 7. Процесуальні строки та судові витрати

Ця тема має важливе практичне значення, оскільки вміння правильно орієнтуватися у строках кримінально-процесуальної діяльності дозволяє працівникам органів досудового розслідування своєчасно вживати процесуальних заходів щодо встановлення обставин у кримінальних справах і швидко, без порушень закону розкривати злочини.

Під процесуальним строком слід розуміти передбачений кримінально-процесуальним законом період часу, термін протягом якого органи, що ведуть процес, повинні вчинити певні процесуальні дії (прийняти рішення) або утриматися від їх вчинення (прийняття), а інші учасники судочинства реалізувати свої права чи виконати покладені на них обов'язки.

Точне обчислення і дотримання процесуальних строків забезпечує швидкість і ефективність досудового розслідування і судового розгляду кримінальної справи, а також права осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. В деяких випадках порушення процесуальних строків призводить до зволікання у розслідуванні справ, до порушення прав та інтересів людини під час здійснення правосуддя і тягне за собою притягнення винуватих посадових осіб до відповідальності. Якщо ж такі порушення пов'язані з обмеженням права особи на захист, то вони розглядаються як суттєві порушення кримінально-процесуального закону і тягнуть за собою скасування основного рішення у справі. Пропуск відповідного строку учасником провадження у кримінальній справі може призвести до втрати ним можливості реалізувати своє процесуальне право (наприклад, це стосується права осіб на принесення апеляційної скарги). В той же час законодавець іноді передбачає можливість продовження або поновлення процесуальних строків, якщо це обумовлено об'єктивними обставинами.

У кримінальному процесі строки обчислюються годинами, добами (днями) і місяцями. При обчисленні строків в годинах і добах (днях) не береться до уваги той день (доба) і та година, від яких починається відлік строку. Якщо строк обчислюється в добах, то він закінчується о 24 годині останньої доби, але якщо відповідну дію належить провести в суді або органах досудового

розслідування чи прокуратури, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах.

Строк не вважається пропущеним, коли скаргу або інший документ здано особою до закінчення строку на пошту.

Глава 7 КПК України включає також статті, які регулюють питання відшкодування витрат, що були понесені в результаті розслідування і розгляду кримінальної справи. Такі судові витрати складаються: 1) із сум, що видані та мають бути видані свідкам, потерпілим, експертам, спеціалістам, перекладачам і понятим; 2) із сум, витрачених на зберігання, пересилку і дослідження речових доказів; 3) з інших витрат, що їх зробили органи досудового розслідування і суд при провадженні у кримінальній справі.

Судові витрати покладаються на засуджених або приймаються на рахунок держави.

Свідки, потерпілі, експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті мають право на відшкодування витрат, які пов'язані з їх явкою за викликом (кошти на проїзд, витрати по найму житла, добові). За вказаними особами зберігається середня заробітна плата за місцем їх роботи. Особам, які не є працівниками підприємств, організацій, установ виплачується винагорода за відрив їх від звичайних занять.

Розміри сум, які підлягають виплаті у зв'язку з явкою або в якості винагороди, а також порядок таких виплат врегульований спеціальною інструкцією, що затверджена Урядом держави.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Тема 8. Порушення кримінальної справи

Порушення кримінальної справи – одна з важливих тем особливої частини курсу кримінального процесу. Необхідно звернути увагу на те, що порушення кримінальної справи є першою стадією кримінального процесу. Суть її полягає в тому, що компетентні органи повинні встановити наявність чи відсутність передбачених законом приводів і підстав для того, щоб прийняти рішення про порушення або відмову в порушенні кримінальної справи. Ця стадія процесу не зводиться лише до прийняття відповідного процесуального акта – постанови про порушення кримінальної справи чи відмову в цьому. Вона включає в себе систему процесуальних дій і правовідносин, зокрема, прийняття, розгляд і перевірку заяв і повідомлень про злочин, вжиття заходів щодо попередження і припинення злочинів, прийняття рішень про порушення кримінальної справи або про її відмову, направлення заяви або повідомлення за належністю, прокурорський нагляд і судовий контроль за законністю й обґрунтованістю вказаних дій.

Необхідною передумовою до порушення кримінальної справи є наявність законних приводів і підстав. Приводи – це передбачені законом джерела, з яких органи дізнання, слідчий, прокурор, суддя і суд одержують відомості про

вчинені злочини або злочини, які готуються. Слід зазначити, що перелік приводів наведений у законі (ч.1 ст. 94 КПК України) є вичерпним і більш широкому тлумаченню не підлягає. Неповним буде вивчення названої проблеми без чіткого з'ясування поняття підстав до порушення кримінальної справи. Не менш важливим є вивчення процесуального порядку проведення невідкладних слідчих дій до порушення кримінальної справи і вирішення питання про порушення кримінальної справи.

Схема № 9

Порушення кримінальної справи

Суб'єкти	Приводи	Підстави	Оформлення
Орган дізнання, слідчий, прокурор, суддя	Заява або повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян; повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення злочину; явка з повинною; повідомлення, опубліковані в пресі; безпосереднє виявлення органом дізнання, слідчим, прокурором або судом ознак злочину.	Наявність достатніх даних, які вказують на ознаки злочину	Постанова органу дізнання, слідчого прокурора, судді

Тема 9. Загальні умови досудового розслідування

Досудове розслідування, як і інші стадії кримінального процесу, має самостійний характер, що обумовлено як специфічними завданнями, що ставляться на цьому етапі кримінального судочинства, так і певними особливостями процесуальної форми. Однією з основних особливостей цієї стадії є те, що провадження в ній може відбуватися в двох формах: у формі дізнання і формі досудового слідства. Тому в курсі кримінального процесу відводиться значна увага вивченню теми "Загальні умови досудового розслідування", під якими розуміють систему встановлених кримінально-процесуальним законом правових положень, що визначають процесуальний порядок провадження досудового розслідування. Загальними умовами вони є тому, що містять вимоги, які регламентують для всіх органів дізнання і досудового слідства процесуальний порядок проведення досудового розслідування злочинів, від якого не можна відступати. Потрібно чітко

розуміти сутність і співвідношення таких понять як "досудове розслідування", "дізнання", "досудове слідство".

За чинним кримінально-процесуальним законодавством досудове слідство обов'язково проводиться за всіма злочинами, крім тих, за кримінальна справа порушується не інакше як за скаргою потерпілого КПК України), а також тоді, коли закон передбачає протокольну форму досудової підготовки матеріалів про вчинений злочин (ст. 425 КПК України). В таких випадках кримінальна справа порушується в суді, а за протокольною формою прокурором (ст. 430 КПК України).

Дізнання є початковим етапом досудового розслідування кримінальної справи, на якому працівники органу дізнання, в межах компетенції, виявляють і фіксують сліди злочину, проводять слідчі дії, спрямовані на розкриття злочину та викриття винуватих у його вчиненні осіб. Порядок провадження дізнання залежить від характеру суспільної небезпеки злочину і передбачає дізнання двох видів: дізнання у справах про тяжкі або особливо тяжкі злочини і дізнання у справах про злочини, що не є тяжкими або особливо тяжкими. У справах про тяжкі або особливо тяжкі злочини дізнання обмежується проведенням невідкладних слідчих дій і не може тривати більше десяти днів, починаючи з моменту порушення справи. У справі про злочин, що не є тяжким або особливо тяжким, дізнання проводиться з моменту встановлення особи, яка його вчинила.

У випадку, коли таку особу не встановлено, дізнання зупиняється за п. 3 ст. 206, ст. 209 КПК України, а якщо до підозрюваного застосовано запобіжний захід у порядку, передбаченому ст. 165 КПК України, дізнання проводиться у строк не більше п'яти діб з моменту обрання запобіжного заходу. Дізнання у справах закінчується складанням постанови про направлення справи для провадження досудового слідства, яка підлягає затвердженню прокурором або мотивованою постановою про закриття кримінальної справи за наявності обставин, передбачених ст. 6 КПК України.

В теорії кримінально-процесуального права загальними (основними) положеннями (умовами) досудового розслідування називають визначені законом, на основі принципів кримінального процесу, основні положення, правила, які відображають характерні риси та особливості досудового розслідування як стадії. Це зобов'язує органи дізнання та досудового слідства швидко, всебічно, повно й об'єктивно дослідити всі обставини справи, виконати завдання цієї стадії. Існує декілька класифікацій загальних умов досудового розслідування.

КПК України містить главу 11, якою передбачені основні положення досудового слідства. В той же час наукова і навчальна література частіше використовує поняття – загальні умови досудового розслідування, яке є за своєю суттю більш точним, оскільки вказані умови стосуються не лише досудового слідства, а й дізнання.

До загальних умов досудового розслідування, що містяться в нормах КПК України, належать правила, що регулюють початок провадження досудового розслідування, підслідність кримінальних справ; строки дізнання і досудового слідства; об'єднання і виділення справ; взаємодію слідчого і органу дізнання; провадження слідства в справі групою слідчих; забезпечення прав учасників процесу; недопустимість розголошення даних досудового слідства; складання процесуальних документів при провадженні досудового розслідування; використання науково-технічних засобів при розкритті та розслідуванні злочину та інші. Необхідно знати зазначені положення, розуміти їх сутність і значення, уявляти їх дію в кримінально-процесуальній діяльності органів досудового розслідування.

Схема № 10

Органи досудового слідства

слідчі прокуратури	слідчі органів внутрішніх справ	слідчі органів податкової міліції	слідчі органів безпеки
--------------------	---------------------------------	-----------------------------------	------------------------

Схема № 11

Органи дізнання

міліція	органи безпеки	командири військових частин, з'єднань і начальники військових установ, начальники органів управління Військової служби правопорядку у Збройних силах України та їх заступники з питань провадження дізнання	начальники установ виконання покарань, слідчих ізоляторів
податкова міліція			командири підрозділів Державної служби транспорту
митні органи	органи державного пожежного нагляду	органи прикордонної служби	капітани морських суден, які перебувають у далекому плаванні
			командири кораблів

Схема № 12

Форми досудового розслідування

Дізнання	Досудове слідство
----------	-------------------

Схема № 13

Дізнання

У справах про тяжкі або особливо тяжкі злочини	У справах про злочини невеликої або середньої тяжкості
--	--

Тема 10. Провадження слідчих дій

Провадження слідчих дій одна з найбільших за обсягом інформації тем курсу кримінального процесу. Враховуючи те, що в юридичній літературі висловлюються різні думки і погляди відносно змісту самого поняття слідчих дій, необхідно вивчення питань цієї теми почати з чіткого засвоєння поняття слідчих дій та їх характерних рис.

Насамперед треба пам'ятати, що усі слідчі дії чітко визначені у КПК України і їх перелік є вичерпним; законом докладно регламентовано порядок проведення кожної такої дії; слідчі дії можуть проводитися лише відповідними державними органами та посадовими особами (особою, яка проводить дізнання, органом дізнання, слідчим, начальником слідчого відділу, прокурором); ці дії спрямовані на виявлення, фіксацію та перевірку доказів; вони обов'язково повинні бути оформлені відповідно до вимог ст. 84-85 КПК України.

Досить дискусійним серед науковців є питання щодо класифікації слідчих дій, тобто умовного поділу їх на певні види. Обов'язково слід звернути увагу на те, що слідчі дії відрізняються за своєю процесуальною формою. При визначенні поняття та кола слідчих дій, потрібно керуватися двома критеріями: спрямованістю процесуальної дії на встановлення обставин, які мають значення для справи, і наявності самостійної детальної процедури провадження. З цього погляду, слідчі дії можна визначити як такі, що являють собою групу кримінально-процесуальних дій, які є основними засобами встановлення обставин, що мають значення для кримінальної справи, і характеризуються, самостійною, детальною процедурою провадження.

Схема № 14

Слідчі дії

Допит	Очна ставка	Виїмка	Обшук	Огляд
Освідування	Пред'явлення для впізнання	Призначення експертизи	Відтворення обстановки і обставин події	Накладення арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку

Тема 11. Притягнення як обвинуваченого

Розглядаючи цю тему, необхідно знати, що питання притягнення особи як обвинуваченого у кримінальній справі залишається дещо дискусійними в процесуальній теорії.

Так, щодо змісту акта притягнення особи як обвинуваченого, тобто з яких дій він складається і коли завершується, існують думки Л.М. Карнеєвої, С.А. Шейфера, А.Я. Дубинського, які значно відрізняються між собою. В той же час, законодавець в ст. 131 КПК України чітко визначив, що цей акт за часом збігається з моментом винесення слідчим відповідної постанови.

Цікавими є погляди Л.М. Карнеєвої, А.Я. Дубинського з приводу розуміння змісту "достатніх" доказів для притягнення особи як обвинуваченого у справі; погляди М.С. Строговича і В.А. Стремовського на те, чи повинні докази з достовірністю підтверджувати вину особи, чи достатньо встановити такі дані, які лише з вірогідністю підтверджують висновок про наявність злочину і вчинення його певною особою; погляди М.С. Строговича, В.В. Шимановського, М.М. Михеєнка щодо ролі внутрішнього переконання слідчого про винуватість особи у вчиненні злочину при вирішенні питання про притягнення її як обвинуваченого.

Значення процесуального рішення про притягнення особи як обвинуваченого має як політичний, так і юридичний характер.

Постанова про притягнення як обвинуваченого хоч і має структуру зовнішньо схожу з іншими постановами слідчого, тобто складається зі вступної, описової (мотивувальної) і резолютивної частин, але й має специфічні реквізити та вимоги, які передбачені в ст. 132 КПК України.

Передусім не слід забувати про вимогу індивідуалізації та конкретизації обвинувачення, що суттєво впливає на характер оформлення цього важливого процесуального рішення. Рекомендується звернути увагу на підходи Дубинського А.Я., Шейфера С.А. щодо формування обвинувачення та умотивованість постанови про притягнення як обвинуваченого, які наведені в літературних джерелах.

Процесуальний порядок пред'явлення обвинувачення, виклик і допит обвинуваченого регламентовані нормами гл. 12 КПК України. Звертаючись до відповідних норм, доцільно звернути увагу на доказове значення визнання обвинуваченим своєї вини у вчиненні злочину; на особливості пред'явлення обвинувачення і допиту як обвинувачених глухих, німих, сліпих, неповнолітніх; на встановлені законодавством України особливості процесуального порядку притягнення як обвинувачених окремих категорій осіб. Порядок пред'явлення обвинувачення включає обов'язок слідчого вручити обвинуваченому копію постанови про притягнення як обвинуваченого. Про пред'явлення обвинувачення, роз'яснення суті та вручення копії постанови слідчий складає протокол із зазначенням години та дати пред'явлення обвинувачення, який підписується обвинуваченим, слідчим і

захисником. В процесі допиту обвинуваченого забороняється ставити йому навідні запитання.

Також необхідно звернути увагу на запитання, пов'язані з порядком виклику та приводу обвинуваченого; відсторонення обвинуваченого від посади; встановлення місця перебування та розшуку обвинуваченого; зміни та доповнення обвинувачення.

Тема 12. Застосування запобіжних заходів

Засвоєння цієї теми має важливе практичне значення тому, що своєчасне застосування запобіжного заходу при наявності для цього підстав створює сприятливі умови для встановлення об'єктивної істини у кримінальній справі, і, навпаки, безпідставне, необгрунтоване застосування запобіжного заходу, завжди пов'язаного з обмеженням свободи обвинуваченого чи підозрюваного, веде до істотного порушення прав людини, тягне за собою несприятливі наслідки для посадових осіб, які його обрали, у вигляді дисциплінарної, матеріальної чи кримінальної відповідальності. Слід знати систему заходів кримінально-процесуального примусу, яка складається з чотирьох окремих груп, серед яких особливе місце посідають запобіжні заходи (заходи, які забезпечують неможливість ухилення обвинуваченого від правосуддя). Потрібно відзначити, що в теорії кримінального процесу немає єдиного погляду щодо визначення поняття запобіжних заходів. Так, М.С. Строгович насамперед говорить про те, що це примусові заходи, які обмежують свободу підозрюваного, обвинуваченого, а вже потім вказує на їх мету (виходячи із вказаних у законі підстав для їх обрання); М.М. Михеєнко більш докладно вказує відносно кого та ким застосовуються запобіжні заходи; І.М. Гуткін. зазначає, що сутність запобіжних заходів полягає у позбавленні чи обмеженні свободи обвинуваченого (підозрюваного) чи встановленні за ним нагляду. Найбільш повним та вдалим є визначення запобіжних заходів, яке пропонують А. Я. Дубинський та А.М. Сербулов. Вони підкреслюють, що запобіжні заходи – це передбачені законом засоби процесуального примусу, які застосовуються у визначеному процесуальному порядку органами дізнання, слідчим, прокурором і судом до підозрюваних, обвинувачених (засуджених) і полягають в позбавленні чи обмеженні свободи цих осіб або у встановленні за ними спостереження (нагляду) з тим, щоб забезпечити їх участь у судочинстві і перешкодити їх можливим спробам ухилитися від слідства і суду, завадити встановленню істини або виконання вироку, а також продовженню злочинної діяльності.

Серед запобіжних заходів особливу увагу слід приділити взяттю під варту. Необхідно розуміти відмінність цього запобіжного заходу від затримання особи за підозрою у вчиненні злочину і позбавлення волі як кримінального покарання. Необхідно також знати суть запобіжних заходів, які не пов'язані з позбавленням волі і дати характеристику кожного з них. відокремлювати від

них зобов'язання з'являтися за викликом і повідомляти про зміну місця проживання.

Порядок обрання, зміни і скасування запобіжних заходів докладно врегульований нормами, які містяться в гл. 13 КПК України, але, готуючись до державного екзамену, доцільно не лише вивчити положення цієї глави КПК України, а й пригадати з раніш вивченої теми "Принципи кримінального процесу" такі загальні положення, як недоторканність особи, право на захист, презумпція невинуватості. Слід звернути увагу й на особливості процесуального порядку зміни або скасування на досудовому слідстві запобіжного заходу, який обирався з дозволу суду чи органом дізнання, слідчим, прокурором (ст. 165, 165¹ КПК України).

Схема № 15

Запобіжні заходи

підписка про невийзд
особиста порука
порука громадської організації або трудового колективу
нагляд командування військової частини
відання неповнолітнього під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи
застава
взяття під варту
затримання підозрюваного (тимчасовий запобіжний захід)

Тема 13. Зупинення і закінчення досудового розслідування

Засвоєння цієї теми при підготовці до екзамену має важливе значення. Вміння правильно застосовувати норми КПК України у випадках зупинення і відновлення провадження у кримінальній справі визначає рівень професійної здібності спеціалістів-правознавців, а від законного та обґрунтованого прийняття рішень про закінчення досудового розслідування залежать результати діяльності органів досудового розслідування у боротьбі зі злочинністю. Відсутність же знань запитань теми при розслідуванні злочинів може призвести до порушення законності та потягнути притягнення винних у ньому осіб до суворої відповідальності.

Необхідно знати, що закінчення досудового слідства є вимушеною тимчасовою перервою процесуальної діяльності слідчого або органу дізнання у кримінальній справі, яка викликана вказаними в законі обставинами (ст. 206-209 КПК України): 1) місцезнаходження обвинуваченого невідоме; 2) психічне або інше тяжке тимчасове захворювання обвинуваченого перешкоджає закінченню провадження у справі; 3) не встановлено особу, яка вчинила злочин; 4) зупинення судом слідчих дій на час розгляду скарги на постанову про порушення кримінальної справи. Слід звернути увагу на умови, за яких дозволяється зупинити провадження, а також відмінність повноважень слідчих

і органів дізнання у прийнятті рішення щодо зупинення досудового розслідування. Тільки в сукупності: наявність відповідної підстави та виконання необхідних умов за тією чи іншою підставою дає можливість слідчому, органу дізнання зупинити досудове розслідування. В ч. 2,3 ст. 206 КПК наведено перелік умов зупинення. Таким чином, *підстави* – це обставини, які перешкоджають подальшому розслідуванню кримінальної справи, внаслідок чого виникає перерва в провадженні, *а умови* – це фактори, які разом з будь-якою обставиною впливають на її розвиток до винесення постанови про зупинення провадження у кримінальній справі.

Відновлення провадження відбувається не лише у випадках, коли підпали підстави для його зупинення, а й годі, коли необхідно провести будь – які процесуальні або слідчі дії у справі.

Що стосується закінчення провадження у стадії досудового розслідування, то воно відбувається в декількох формах і є припустимим лише після виконання завдань вказаної стадії. Слід відрізнити форми закінчення дізнання від форм закінчення досудового слідства, оскільки вони не тотожні. Існують три форми закінчення досудового слідства: 1) складання постанови про закриття кримінальної справи; 2) закінчення досудового слідства складанням обвинувального висновку; 3) закінчення досудового слідства складанням постанови про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру і дві форми закінчення дізнання: 1) складання постанови про направлення справи для провадження досудового слідства, яка підлягає затвердженню прокурором; 2) складання мотивованої постанови про закриття кримінальної справи згідно її ст. 6 КПК України.

Закриття кримінальної справи відбувається за мотивованим рішенням слідчого або органу дізнання за наявності підстав, вказаних у законі. Необхідно також знати, що підстави для закриття кримінальної справи є як реабілітуючі, так і нереабілітуючі. В останніх випадках застосовується інститут звільнення від кримінальної відповідальності. Слідчий за згодою прокурора, який здійснює нагляд, виносить мотивовану постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності. Суд, розглянувши матеріали справи в судовому засіданні, виносить постанову про закриття справи.

Рекомендуємо вивчити зміст ст. 53¹ КПК України, в якій йде мова про обов'язок органу дізнання, слідчого, прокурора і суду щодо вжиття заходів до відшкодування шкоди, заподіяної громадянину їх незаконними діями. Також необхідно ознайомитись з особливістю закриття зупинених провадженням кримінальних справ.

Рішення прокурора у справах, що надійшли до нього з обвинувальним висновком

затвердити обвинувальний висновок
повернути справу на додаткове розслідування
закрити кримінальну справу
скласти новий обвинувальний висновок

Тема 14. Прокурорський нагляд за виконанням закону при проведенні досудового розслідування

Вивчаючи цю тему, слід засвоїти зміст ст. 25 КПК України, яка визначає необхідність прокурорського нагляду в кримінальному судочинстві, ст. 100 КПК України "Нагляд прокурора за законністю порушення кримінальної справи", гл. 21 КПК України "Нагляд прокурора за виконанням законів органами дізнання і досудового слідства", а також ст. 121 Конституції України і гл. 2 Закону "Про прокуратуру". Треба чітко розуміти суть, види і значення прокурорського нагляду, його форми і методи, зміст дій прокурора. Обов'язково необхідно звернути увагу і на акти прокурорського нагляду, завдяки яким він керує діяльністю органів дізнання і досудового слідства, а також реагує на виявлені порушення: вказівки, постанови про скасування незаконних рішень, вилучення справ із провадження одного органа досудового слідства і передача іншому тощо.

Прокурорський нагляд за виконанням законів про провадженні дізнання і досудового слідства сприяє виконанню завдань кримінального процесу в його досудових стадіях і є найважливішою гарантією законності органів дізнання і слідчих, він здійснюється на всіх етапах досудового провадження, починаючи із надходження заяви або повідомлення про злочин і до затвердження обвинувального висновку та направлення справи в суд. Об'єктом прокурорського нагляду є діяльність органів дізнання, слідчих, начальника слідчого підрозділу.

Характерною рисою цього виду прокурорського нагляду є наявність широкого кола повноважень, які дозволяють прокурору швидко втручатися в процес розслідування з метою попередження порушень законності, виявлення та припинення, а також для відновлення порушеної законності притягнення в необхідних випадках до відповідальності винних осіб.

При здійсненні нагляду за виконанням законів органами дізнання досудового слідства прокурор наділений повноваженнями: 1) організацій розпорядчого характеру; 2) для виявлення можливих порушень 3) з реагування на виявлені порушення законності.

Вказівки прокурора, його заступника органам дізнання і досудові слідства щодо порушення кримінальних справ і провадження розслідування, які даються відповідно до кримінально-процесуального законодавства, є для цих органів обов'язковими. Оскарження одержаних вказівок вище прокурору не

зупиняє їх виконання (ч. 3 ст. 227 КПК України). Виняток становлять п'ять випадків, коли слідчий у разі його незгоди з вказівками прокурора, має право їх не виконувати (ч. 2 ст. 114 КПК України). В цих випадках вищестоящий прокурор, якому слідчий подає справу зі своїми запереченнями або скасовує дані у справі вказівки, передає справу іншому слідчому для подальшого розслідування.

Слід пам'ятати, що закон містить вичерпний перелік випадків, коли для прийняття і реалізації рішень слідчого потрібно одержати санкцію, згоду прокурора або необхідно затвердити процесуальний документ (постанову, обвинувальний висновок).

Тема 15. Попередній розгляд справи суддею

Головну увагу під час вивчення цієї теми потрібно звернути на поняття підсудності, її значення і ознаки. Під підсудністю кримінальної справи слід розуміти сукупність ознак кримінальної справи, що визначає, який повинен розглядати цю справу. Підсудність слід відрізняти від компетенції (обсягу повноважень суду). Якщо у першому випадку йде мова про ознаки кримінальної справи, то у другому, – про права суду. Компетенція – більш широке поняття, ніж підсудність. Вона включає в себе також право розглядати ті чи інші справи. Підсудність справи визначається: складом злочину (предметна чи родова); місцем, де був вчинений злочин чи проводилось досудове слідство (територіальна ознака); особливостями суб'єкта злочину (персональна ознака). Необхідно також знати: ким і як визначається підсудність, коли неможливо встановити точне місце вчинення злочину, в якому порядку передається кримінальна справа з одного суду до іншого.

Необхідно чітко уявляти з якого моменту починається стадія попереднього розгляду справи суддею, які питання підлягають з'ясуванню на цій стадії, які має повноваження суддя під час їх вирішення. Слід знати підстави для повернення справи на додаткове розслідування (ст. 246 КПК України).

Схема № 17

Рішення, які приймаються на стадії попереднього розгляду справи

Про призначення справи до судового розгляду	Про зупинення провадження в справі	Про повернення справи прокуророві
Про направлення справи за підсудністю	Про закриття справи	Про повернення справи на додаткове розслідування

Тема 16. Судовий розгляд

Судовий розгляд кримінальної справи – це встановлена законом система процесуальних дій суду та учасників судового розгляду, послідовне

проведення яких спрямоване на всебічне, повне і об'єктивне дослідження матеріалів справи, встановлення в ній істини і винесення законного, обґрунтованого та справедливого вироку.

Розглядаючи цю тему, необхідно мати на увазі, що судовий розгляд – це центральна і найважливіша стадія кримінального процесу. Однак це не применшує значення попередніх стадій. Судовий розгляд не зводиться до перевірки матеріалів досудового розслідування. Це – якісно нове дослідження обставин справи як за процесуальною формою, так і за методами. У судовому розгляді кримінальної справи керівна роль належить судам. Він є головним суб'єктом цієї стадії: здійснює правосуддя, постановляє вирок, виносить ухвали та постанови і несе всю повноту відповідальності за правильне вирішення кожної справи.

Необхідно знати загальні положення судового розгляду. Під ними слід розуміти такі вимоги кримінально-процесуального закону, як: незмінність складу суду при розгляді справи, безперервність судового розгляду, рівність прав учасників судового розгляду, наслідки їх неявки до суду, межі судового розгляду та інші положення цієї стадії.

Кримінально-процесуальний закон виділяє декілька структурних елементів судового розгляду – частин, які об'єднують окремі процесуальні дії в певні групи з чітко окресленим змістом:

- 1) підготовча частина судового засідання;
- 2) судове слідство;
- 3) судові дебати;
- 4) останнє слово підсудного;
- 5) постановлення і проголошення вироку.

Схема № 18

Види вироків	
Обвинувальний	Виправдувальний

Схема № 19

Структура вироку

Вступна частина (ст. 333 КПК України)
Мотивувальна частина (ст. 334 КПК України)
Резолютивна частина (ст. 335 КПК України)

Тема 17. Проведення щодо перевірки вироків, постанов і ухвал суду

Кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок було переглянуто судовою інстанцією вишого рівня згідно із законом (ст. 5 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права). У п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України визначено, що однією з основних засад судочинства є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом.

В Україні судові рішення мають право переглядати апеляційні та касаційні суди. Здійснюють вони це у кримінальному судочинстві в межах стадій апеляційного провадження (Глава 29, 30 КПК України), касаційного провадження (Глава 31 КПК України) та перегляду судових рішень в порядку виключного провадження (Глава 32 КПК України).

Потрібно обов'язково звернути увагу на такі важливі питання:

а) суди апеляційної, касаційної інстанції та особи, які вправі приносити апеляції, касації (скарга, подання), подання в порядку виключного провадження;

б) процесуальний порядок принесення апеляції, касації (скарга, подання), подання в порядку виключного провадження;

в) процесуальний порядок, строки і наслідки розгляду кримінальної справи за апеляцією, касацією, в порядку виключного провадження.

В результаті розгляду справ у апеляційній інстанції відповідно до ст. 366 КПК України може бути прийнято одне із зазначених рішень: апеляційний суд виносить ухвалу про залишення вироку чи постанови без зміни, а апеляції – без задоволення; скасування вироку чи постанови і повернення справи прокуророві на додаткове розслідування або на новий судовий розгляд в суд першої інстанції; скасування вироку чи постанови і закриття справи; зміна вироку чи постанови; постановляє свій вирок, скасовуючи повністю чи частково вирок суду першої інстанції; виносить свою постанову, скасовуючи повністю чи частково постанову суду першої інстанції. У результаті розгляду справи в касаційній інстанції відповідно до ст. 396 КПК України суд касаційної інстанції може прийняти одне з таких рішень: залишити вирок, постанову чи ухвалу без зміни, а касаційні скарги чи подання без задоволення; скасувати вирок, постанову чи ухвалу і направити справу на нове розслідування або новий судовий розгляд; скасувати вирок, постанову чи ухвалу і закрити справу; змінити вирок, постанову чи ухвалу.

З'ясування підстав для скасування чи зміни вироку передбачає усвідомлення сутності однобічності і неповноти дізнання, досудового чи судового слідства і суті визнання невідповідності висновків суду, які викладені у вироку, фактичним обставинам справи. Необхідно правильно давати тлумачення істотних порушень вимог кримінально-процесуального закону, неправильного застосування кримінального закону, невідповідності призначеного покарання тяжкості злочину та особі засудженого, які ведуть до скасування чи зміни вироку. Обов'язково треба знати дії суду при скасуванні вироку і правила щодо процесуального оформлення такого рішення.

Тема 18. Виконання вироку, ухвали і постанови суду

Виконання вироку є однією з стадій кримінального процесу. Саме в цій стадії, за умов постановлення судом законного, обґрунтованого і справедливого вироку, який не викликає ні в кого заперечень і вступив в законну силу, повністю відбувається реалізація загальних завдань судочинства

у кримінальних справах. Специфіка цієї теми полягає в тому, що вона містить в собі широкий комплекс питань, частина з яких регламентується нормами не лише кримінально-процесуального, а й кримінального, виправно-трудоного та деяких інших галузей права. Хоч зрозуміло, що в предмет вивчення теми входять питання процесуального характеру, які виникають при виконанні вироку.

При вивченні теми основну увагу слід звернути на такі моменти, як вступ вироку, ухвали, постанови суду в законну силу і приведення вироку до виконання, процесуальний порядок вирішення питань, пов'язаних з виконанням вироку.

Вивчаючи цю стадію процесу, необхідно засвоїти, що виконання вироку є досить складним правовим явищем, яке охоплює діяльність суду, прокурора, а в окремих випадках і органів внутрішніх справ, інших органів, установ із звернення вироку до виконання, здійснення його виконання, нагляду й контролю за виконанням судового рішення.

Необхідно уявити, що таке вступ вироку в законну силу, коли цей момент настає і якими властивостями характеризується вирок, що вступив у законну силу.

Слід засвоїти, яке коло питань вирішується судом у стадії виконання вироку, і який процесуальний порядок його вирішення передбачається в чинному кримінально-процесуальному законодавстві.

Тема 19. Застосування примусових заходів медичного характеру

Особливості провадження в справах про неосудних осіб і осіб, які захворіли душевною хворобою після вчинення злочину, зумовлені специфічним суб'єктом суспільно небезпечного діяння і кримінально – процесуальних відносин. Саме враховуючи психічний стан таких осіб на момент вчинення суспільно небезпечного діяння або провадження у справі, коли вони не усвідомлюють своїх дій чи не можуть належним чином керувати ними, законодавець передбачив специфічні гарантії дотримання прав і законних інтересів цих осіб у кримінальному судочинстві, специфічний предмет доказування у справах цієї категорії і спеціальні засоби впливу медичного характеру, які передбачені в ст. 94 КК України.

Основні особливості провадження полягають у тому, що в таких справах обов'язковим є провадження судово-психіатричної експертизи; при встановленні факту душевного захворювання особи обов'язковою є участь захисника; після закінчення досудового слідства складається постанова про направлення справи до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру; в цих справах немає стадії попереднього розгляду справи суддею; в судовому засіданні, яке провадиться за загальними правилами, участь особи, щодо якої розглядається справа, не є обов'язковою і може мати місце лише в тому разі, якщо цьому не перешкоджає характер її захворювання, у випадку присутності в суді ця особа

не допитується, а її пояснення не можуть розглядатися як джерело доказів, в судовому розгляді бере участь законний представник неосудного; після закінчення судового слідства висловлюються захисник і прокурор, після чого суд видається у нарадчу кімнату для винесення ухвали.

При підготовці до екзамєну треба чітко засвоїти зміст норм, що викладені в главі 34 (ст. 416-424) КПК України, ст. 92-96 КК України та інші положення, що регламентують порядок провадження у справах про неосудних осіб і осіб, які захворіли душевною хворобою після вчинення злочину.

Тема 20. Протокольна форма досудової підготовки матеріалів

Протокольна форма досудової підготовки матеріалів є одним з основних проявів диференційованого підходу до кримінально-процесуальної форми. Провадження за такою формою було введено для того, щоб розвантажити органи досудового слідства з тим, щоб вони не займалися встановленням обставин подій, які не являють великої суспільної небезпеки і не потребують провадження досудового слідства, а змогли зосередити свої зусилля на розслідуванні тяжких злочинів.

Необхідно знати, що здійснення провадження за протокольною формою досудової підготовки матеріалів покладається виключно на органи дізнання. В ст. 425 КПК України наведено перелік передбачених кримінальним законом діянь, встановлення обставин подій яких може відбуватися в порядку протокольного провадження. Цей перелік є вичерпним. Провадження за протокольною формою щодо інших видів кримінально-караних діянь є незаконним. Крім того, треба враховувати, що й навіть ті діяння, які входять в означений перелік, не можуть бути об'єктом дослідження за протокольною формою, якщо вони були вчинені невідомою особою, неповнолітніми, особами, які через свої фізичні або психічні вади не можуть самостійно здійснювати своє право на захист.

За загальним правилом, при наявності діяння, що передбачено нормою КК, яка міститься в переліку, наведеному в ст. 425 КПК України, орган дізнання у десятиденний термін встановлює обставини вчиненого злочину; особу правопорушника; одержує від останнього, очевидців та інших осіб пояснення щодо події злочину; витребує необхідні для розгляду справи документи, довідку про наявність або відсутність судимості у правопорушника, характеристику його особистості з місця роботи, навчання чи проживання (ч. 1 ст. 426 КПК України). За протокольною формою не допускається провадження слідчих дій, крім тих, які закон дозволяє проводити за певних умов до порушення кримінальної справи.

Про обставини вчинення злочину складається протокол, який обов'язково повинен бути затвердженим начальником органу дізнання. Реквізити цього протоколу і його додатки передбачені в ст. 426 КПК України.

При провадженні за протокольною формою рішення про порушення кримінальної справи, обрання запобіжного засобу приймає прокурор. Він же і

направляє матеріали справи із складеним ним обвинувальним висновком до суду.

Зрозуміло, що в такому випадку стадія досудового розслідування є фактично відсутньою, але це не говорить про те, що відбувається нехтування принципами кримінального процесу і не діють кримінально-процесуальні гарантії забезпечення прав людини та інтересів правосуддя, оскільки розгляд справи у суді відбувається на загальних засадах, без будь-яких винятків.

В тих випадках, коли в передбачений законом термін встановити обставини злочину за протокольною формою є практично неможливо, законодавець дозволяє прокурору продовжити провадження до 20 днів. Якщо і в цей термін обставини не встановлені, то немає іншого виходу, як порушити кримінальну справу і провести досудове розслідування на загальних засадах.

Потрібно добре усвідомлювати суть і значення протокового провадження, розуміти практичне значення цієї теми. Необхідно знати, які дії вчиняють суб'єкти, уповноважені здійснювати провадження за протокольною формою, які питання вирішує прокурор при надходженні до нього протоколу про обставини злочину і відповідних матеріалів, як і в якому порядку приймається рішення про порушення кримінальної справи за такими матеріалами та подальше провадження у справі. Слід звернути увагу на склад злочинів, за якими передбачено протокове провадження, а також на випадки, коли у цих злочинах визнається за необхідне проведення досудового розслідування.

Необхідно запам'ятати процесуальні терміни, які передбачені законом для підготовки матеріалів за протокольною формою, підстави та порядок їх продовження, визначитися з колом учасників, які беруть участь у цьому провадженні, з'ясувати їх процесуальний статус.

Вивчаючи процесуальний порядок досудової підготовки матеріалів за протокольною формою, необхідно знати, які документи складаються за таким провадженням, які джерела доказів можуть використовуватися для отримання фактичних даних, звернувши особливу увагу на правову природу предметів та речей, що вилучаються під час здійснення цієї специфічної форми діяльності працівників органу дізнання.

Тема 21. Провадження у справах про злочини неповнолітніх

У всіх справах про злочини неповнолітніх досудове слідство є обов'язковим і проводиться слідчими органів внутрішніх справ. Провадження у справах про злочини неповнолітніх, в порівнянні з загальними правилами розслідування кримінальних справ, має певні особливості, які полягають у такому:

1. у випадку, коли неповнолітній брав участь у вчиненні злочину разом з дорослим, слідчий повинен з'ясувати питання про можливість виділення справи щодо неповнолітнього в окреме провадження (ст. 439 КПК України);

2. неповнолітній викликається до слідчого, прокурора чи суду як правило, через його батьків або інших законних представників. Інший порядок виклику

допускається лише тоді, коли це зумовлюється обставинами справи. Неповнолітній, який перебуває під вартою, викликається через адміністрацію місця попереднього ув'язнення (ст. 437 КПК України);

3. у справах про злочини неповнолітніх участь захисника є обов'язковою з моменту визнання неповнолітнього підозрюваним чи пред'явлення йому обвинувачення;

4. у справах про суспільно небезпечні діяння, вчинені неповнолітніми, які не досягли віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, захисник попускається до участі в справі з моменту першого допиту неповнолітнього або з моменту поміщення його до приймальника-розподільника.

Затримання і взяття під варту як запобіжний захід може застосовуватися до неповнолітнього лише у виняткових випадках, коли це викликається тяжкістю вчиненого злочину (ст. 434 КПК України). Крім запобіжних заходів, які можуть застосовуватися і до дорослих обвинувачених (ст. 149 КПК України), до неповнолітнього обвинуваченого може застосовуватися такий особливий захід, як передача під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи, у якій він виховується (ст. 436 КПК України).

Пред'явлення обвинувачення неповнолітньому та його допит проводяться в присутності захисника, а в окремих випадках і в присутності педагога або лікаря, батьків чи інших його законних представників (ст. 438 КПК України).

Оголошення слідчим неповнолітньому обвинуваченому про закінчення досудового слідства і пред'явлення йому для ознайомлення матеріалів справи проводиться за загальними правилами, але обов'язково за участю захисника (ст. 440 КПК України).

Закон також передбачає порядок звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру (ст. 9 КПК України).

Також, при провадженні досудового слідства і розгляді справ про злочини неповнолітніх, крім обставин, які підлягають доказуванню в кожній кримінальній справі (ст. 64, ст. 23 КПК України), необхідно встановити обставини, які вказані в ст. 433 КПК України.

Важливо підкреслити, що для встановлення цих обставин повинні бути допитані як свідки батьки неповнолітнього та інші особи, які можуть дати потрібні відомості, а також витребувані необхідні документи.

При розслідуванні справ такої категорії в передбачених законом випадках повинна бути проведена експертиза спеціалістами в галузі дитячої та юнацької психології чи психіатрії.

Слід зазначити, що судовий розгляд справ проводиться за загальними правилами, але є і важливі особливості, зумовлені необхідністю надання додаткових гарантій, спрямованих на захист прав неповнолітнього підсудного, забезпечення виховного і запобіжного впливу судового процесу:

1. так, за ухвалою суду, допускається закритий судовий розгляд (ст. 20 КПК України);

2. в судові засідання викликаються батьки або інші законні представники неповнолітнього підсудного (ст. 441 КПК України);

3. про час і місце розгляду справи неповнолітнього суд повідомляє місцеву службу та міліцію у справах дітей, підприємство, установу та організацію, в яких навчався або працював неповнолітній, а при необхідності - інші організації (ст. 442, 443 КПК України);

4. суд вправі своєю ухвалою видалити неповнолітнього із залу судового засідання на час дослідження обставин, які можуть негативно вплинути на нього (ст. 444 КГІК України) та ін.

При підготовці до державного екзамену необхідно чітко засвоїти зміст норм, що викладені в главі 36 (ст. 432-449) КПК України та інші норми процесуального законодавства, що регламентують порядок провадження у справах про злочини неповнолітніх.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття та завдання кримінального процесу України.
2. Кримінально-процесуальна форма та її значення. Уніфікація та диференціація кримінально-процесуальної форми.
3. Конституційний принцип презумпції невинуватості.
4. Кримінально-процесуальні функції, їх види та характеристика.
5. Принцип державної мови судочинства.
6. Принцип гласності у кримінальному процесі.
7. Поняття та особливості кримінально-процесуальних відносин.
8. Поняття стадій кримінального процесу, їх система, зміст і завдання.
9. Кримінально-процесуальні гарантії та їх значення для судочинства.
10. Обставини, що виключають можливість провадження в кримінальній справі.
11. Недоторканність житла, охорона особистого життя громадян, таємниця листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень.
12. Незалежність суддів і підкорення їх тільки законам. Одноособовий і колегіальний розгляд справ.
13. Конституційний принцип забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, підсудному та засудженому права на захист.
14. Всебічне, повне і об'єктивне дослідження обставин кримінальної справи.
15. Виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину.
16. Притягнення до кримінальної відповідальності не інакше як за скаргою потерпілого.
17. Обвинувачений і його процесуальне становище.
18. Підозруваний і його процесуальне становище.
19. Захисник, його права та обов'язки у кримінальному процесі.
20. Потерпілий і його представник, їх повноваження.
21. Цивільний позивач і відповідач, їх права та обов'язки.
22. Загальні положення досудового слідства.

23. Слідчий та його процесуальне становище.
24. Прокурор у кримінальному процесі.
25. Суб'єкти доказування, їх класифікація.
26. Обставини, що підлягають доказуванню у кримінальній справі.
27. Поняття доказів та їх класифікація.
28. Оцінка доказів, її відмінність від перевірки.
29. Предмет доказування та його межі.
30. Свідок у кримінальному судочинстві. Права та обов'язки свідка. Особи, які не можуть бути допитані як свідки.
31. Показання потерпілого як джерело доказів.
32. Протоколи слідчих дій, їх структура. Додатки до протоколу слідчої дії.
33. Висновок експерта. Види експертиз за процесуальною ознакою.
34. Речові докази, правила їх зберігання.
35. Показання підозрюваного, обвинуваченого, їх оцінка.
36. Документи як джерело доказів.
37. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності в процесі доказування.
38. Процесуальні строки і судові витрати.
39. Приводи і підстави до порушення кримінальної справи.
40. Протокол судового засідання. Фіксування судового процесу технічними засобами.
41. Процесуальний порядок порушення та відмови в порушенні кримінальної справи.
42. Оскарження рішень про порушення кримінальної справи і відмову в порушенні кримінальної справи.
43. Поняття джерел доказів та їх види.
44. Дізнання у справах про злочини невеликої та середньої тяжкості.
45. Дізнання у справах про тяжкі та особливо тяжкі злочини.
46. Протокольна форма досудової підготовки матеріалів.
47. Закінчення дізнання та досудового слідства. Підстави та форми закінчення.
48. Оскарження дій і рішень органів дізнання і досудового слідства.
49. Повноваження начальника слідчого відділу.
50. Строки досудового слідства, порядок їх продовження.
51. Недопустимість розголошення даних досудового розслідування.
52. Участь спеціаліста при проведенні слідчих дій.
53. Пред'явлення обвинувачення і допит обвинуваченого. Зміна і доповнення обвинувачення.
54. Змагальність і диспозитивність у кримінальному процесі.
55. Відсторонення обвинуваченого від займаної посади як захід процесуального примусу.
56. Мета і підстави застосування запобіжних заходів. Види запобіжних заходів.

57. Застава як запобіжний захід у кримінальному судочинстві.
58. Підписка про невиїзд та її процесуальне оформлення.
59. Взяття під варту. Строки тримання під вартою. Порядок їх продовження.
60. Особиста порука.
61. Огляд і виїмка кореспонденції та дослідження інформації, знятої з каналів зв'язку (ст. 187-1 КПК).
62. Загальні положення щодо порядку застосування, скасування і зміни запобіжного заходу. їх процесуальне оформлення (ст. 165-1 КПК).
63. Затримання та взяття під варту неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого).
64. Очна ставка. Мета та процесуальний порядок проведення.
65. Виїмка. Підстави, зміст та процесуальне оформлення.
66. Пред'явлення особи і предметів для впізнання.
67. Обшук. Особистий обшук.
68. Накладення арешту на кореспонденцію, зняття інформації з каналів зв'язку.
69. Огляд і його види. Процесуальний порядок його проведення.
70. Освідчування та його види.
71. Відтворення обстановки і обставин події.
72. Проведення експертизи. Права обвинуваченого при її призначенні.
73. Підстави та процесуальний порядок зупинення дізнання і досудового слідства.
74. Загальні положення судового розгляду.
75. Підстави до закриття справи. Процесуальний порядок закриття справи.
76. Оскарження постанови про закриття справи.
77. Закінчення досудового слідства з направленням справи до суду.
78. Обвинувальний висновок. Додатки до нього.
79. Попередній розгляд справи суддею.
80. Безпосередність, усність судового розгляду.
81. Рівність прав учасників судового розгляду.
82. Межі судового розгляду.
83. Підстави направлення справи на додаткове розслідування.
84. Підготовча частина судового розгляду.
85. Судове слідство.
86. Порядок судових дебатів.
87. Види процесуальних норм, структура норми.
88. Оскарження рішення про порушення кримінальної справи щодо особи.
89. Розгляд справи в порядку касаційного провадження.
90. Підстави для скасування або зміни вироку чи постанови.
91. Апеляційне провадження: загальна характеристика.
92. Обсяг перевірки справи касаційним судом.
93. Перегляд судових рішень в порядку виключного провадження.
94. Порядок звернення вироку до виконання.

95. Порядок провадження досудового слідства в справах і небезпечні діяння неосудних або обмежено осудних осіб.
96. Обставини, що підлягають встановленню в справах про злочини неповнолітніх.
97. Запобіжне обмеження щодо особи, відносно якої порушено кримінальну справу.
98. Порядок вирішення справ про суспільно небезпечні діяння вчинені особою, яка не досягла віку кримінальної відповідальності (ст. 7-3 КПК).
99. Поняття підслідності, її види. Розв'язання спорів про підслідність. Подання органу дізнання, слідчого, прокурора в кримінальній справі.
100. Результати розгляду справи судом касаційної інстанції.
101. Забезпечення безпеки учасників процесу і процесуальне оформлення цього рішення.
102. Вирок (постанова) апеляційного суду.
103. Заходи, які застосовуються до порушників порядку судового засідання.
104. Органи дізнання і досудового слідства.
105. Здійснення правосуддя на засадах рівності громадян перед законом і судом.
106. Дії прокурора у справах про застосування до неповнолітніх примусових заходів виховного характеру.
107. Порядок застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру.
108. Цивільний позов у кримінальному процесі та його значення.
109. Пред'явлення обвинувачення глухим, німим, сліпим та їх допит.
110. Оскарження рішень про відмову в застосуванні заходів безпеки або про їх скасування.
111. Нерозголошення відомостей про особу, щодо якої здійснюються заходи безпеки.
112. Порядок скасування заходів безпеки.
113. Судове доручення.
114. Заходи із за забезпечення безпеки при пред'явленні осіб для впізнання.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Адміністративне право є базовою навчальною дисципліною, яка обов'язково входить до планів і програм підготовки юристів. У її межах вивчається складний комплекс теоретичних положень, правових інститутів і нормативного матеріалу щодо регламентації відносин адміністративних зобов'язань у виконавчо-розпорядчій діяльності публічної адміністрації.

Останні роки адміністративне право перебуває у стані системної трансформації, параметри якої визначені Концепцією адміністративної реформи в Україні. Відповідно до її положень формується нова ідеологія взаємовідносин між державою і громадянином. Докорінних змін зазнає адміністративно-правова доктрина. Оновлюється адміністративне законодавство. У практичну площину переведені теоретичні доробки щодо адміністративної юстиції. В результаті адміністративне право перетворилося з права державного управління на галузь, яка нормативно визначає і регулює права та обов'язки публічної адміністрації щодо суб'єктів громадянського суспільства. Воно стає обов'язковим чинником формування правової держави.

Оновлена сутність адміністративного права віддзеркалена у змісті його предмета. Відповідно до сучасних уявлень він складається з відносин а) публічного управління, або публічно-управлінських відносин; б) відносини, що виникають при наданні адміністративних послуг; в) відносин відповідальності публічної адміністрації, або судового і адміністративного оскарження її дій; г) відносин відповідальності за порушення загальнообов'язкових правил, встановлених публічною адміністрацією.

Центральне місце у забезпеченні системності предмета адміністративного права належить категоріям "публічна адміністрація", "публічне адміністрування", "відносини адміністративних зобов'язань".

Категорія "публічна адміністрація" фактично займає місце, яке у радянському адміністративному праві належало категорії "державне управління". Це не є простою зміною термінів. Теорія публічної адміністрації має принципові відмінності від теорії державного управління, як за юридичним наповненням, так і за ідеологічною сутністю.

Її становлення і визнання ставить крапку на спробах пристосувати вчення про державне управління до доктрини правової демократичної держави. Держави де нормативно визнається її відповідальність перед людиною, де права людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Сьогодні наукове осмислення і подальша розробка теорії публічної адміністрації є одним з головних напрямків доктринального оновлення адміністративного права України, важливим підґрунтям його трансформації у сучасну юридичну галузь європейського змісту.

Публічна адміністрація в адміністративному праві європейських країн, у більшості випадків, визначається як сукупність органів та установ, які

реалізують публічну владу шляхом виконання закону, підзаконних актів та вчинення інших дій в публічних інтересах. Таке її розуміння є актуальним і для української правової системи.

"Публічне адміністрування" – це діяльність суб'єкта публічної адміністрації на виконання владних повноважень публічного змісту (управління, надання адміністративних послуг, застосування адміністративних стягнень тощо). Вона спрямована на реалізацію публічного інтересу і, як правило, регламентована процесуальними нормами.

Поняття "відносини адміністративних зобов'язань" базується на нормах Конституції України щодо відповідальності держави перед людиною, визнання головним обов'язком держави утвердження і забезпечення прав і свобод людини (ст.3), верховенства права (ст.8), обмеження повноважень і дій публічної адміністрації Конституцією та законами України. Вони обумовлюють прийняття публічною адміністрацією зобов'язань щодо задоволення інтересів суспільства і громадян. Серед них є зобов'язання публічного характеру, виконання яких потребує використання публічною адміністрацією владних повноважень. Це зобов'язання ефективно управляти, надавати необхідні послуги, нести юридичну відповідальність за вчинення протиправних діянь, забезпечувати правопорядок. В ході їх реалізації виникають відносини, які позначаються як "відносини адміністративних зобов'язань".

Важливу роль у розумінні змісту адміністративно-правових відносин відіграє наявність чітких уявлень про сутність розмежування адміністративного права з правом кримінальним, цивільним, корпоративним, і відповідних галузей законодавства; а також про співвідношення відповідальності адміністративної з відповідальністю дисциплінарною і кримінальною.

Ретельної уваги потребує функціонування адміністративно-правових інститутів адміністративних послуг і адміністративного судочинства. Саме вони стали чинниками, які перетворили адміністративне право з права державного управління на право захисту громадянина від свавілля влади.

Концептуальне значення для уясування сучасної теоретичної доктрини адміністративного права і нормативно-інституціональних засад побудови публічної адміністрації мають матеріали, що стосуються здійснення адміністративної реформи в Україні.

Основним документом, який містить вихідні положення щодо системного реформування адміністративно-правових механізмів є Концепція адміністративної реформи в Україні, яка втілюється в життя згідно із Указом Президента України від 22.07.1998р. "Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні".

Відповідно до цих реалій змінився зміст навчальної дисципліни і сформувався якісно нові вимоги до набуття адміністративно-правових знань.

Сьогодні вони базуються на творчій активності, самостійному опануванні теоретичних і нормативних положень, дослідницькій ініціативності.

На завершення загальних методичних вказівок, вважаємо за необхідне зазначити, що не може бути юридичної освіти без знань адміністративного права. Вони складають важливу і необхідну частину правової культури людини, забезпечують активну громадянську позицію, надають їй можливість приймати участь у здійсненні влади, а саме головне – є фундаментом правового розуміння свободи громадянина у всіх сферах його життєдіяльності.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ДИСЦИПЛІНИ

Адміністративна відповідальність – примусове застосування до осіб, що вчинили адміністративні проступки, передбачених законодавством заходів впливу, які виконані правопорушником.

Адміністративна дієздатність – це здатність суб'єкта самостійно (свідомими діями) реалізовувати надані йому права і виконувати покладені на нього обов'язки у сфері адміністративних зобов'язань публічної адміністрації. Складовою дієздатності є адміністративна деліктоздатність, тобто здатність суб'єкта нести відповідальність на підставі адміністративно-правових норм.

Адміністративна послуга – це державна послуга, яка є результатом здійснення суб'єктом повноважень щодо прийняття згідно з нормативно-правовими актами на звернення фізичної або юридичної особи адміністративного акта, спрямованого на реалізацію та захист її прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків (отримання дозволу (ліцензії), сертифіката, посвідчення та інших документів, реєстрація тощо)..

Адміністративна правоздатність – це здатність суб'єкта мати права та обов'язки у сфері адміністративних зобов'язань публічної адміністрації. Правоздатність з'являється з моменту виникнення суб'єкта. Якщо йдеться про фізичну особу, то з моменту народження громадянина; про юридичну – з моменту державної реєстрації підприємства, установи, організації. Припиняється правоздатність з моменту зникнення суб'єкта, тобто з моменту ліквідації підприємства, установи, організації, а якщо йдеться про фізичну особу, то з моменту смерті.

Адміністративна справа (справа адміністративної юрисдикції) – 1) форма об'єктивізації (зовнішній вираз, матеріальна оболонка) будь-якого питання, яке вирішується шляхом застосування норм адміністративного права і прийняття владного рішення компетентним суб'єктом; 2) переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є суб'єкт, який основи законодавства здійснює владні функції.

Адміністративна юрисдикція – 1) у широкому розумінні це юридично оформлене право компетентного суб'єкта здійснювати свої функції щодо об'єктів, структур, сфер. Наприклад: юрисдикція України щодо штучних

островів; реєстрація банку в юрисдикції, де він фактично не знаходиться; 2) у вузькому розумінні це підсудність (підвідомчість) справ.

Адміністративне право – це галузь права, засобами якої (норми, відносини, законодавство, методи, форми, статуси суб'єктів, способи реалізації норм, нормативні і індивідуальні акти) формуються, охороняються і захищаються публічні правовідносини, організується і забезпечується функціонування публічної адміністрації (публічне адміністрування).

Адміністративна юстиція (лат. *justicia* – справедливість, від лат. *jus* – право) – 1) правосуддя у сфері адміністративно-правових відносин у формі адміністративного судочинства (до 2002 року у формі цивільного судочинства); 2) система установ, до компетентні яких віднесено розгляд справ у сфері адміністративно-правових відносин.

Адміністративне судочинство – 1) форма адміністративної юстиції (правосуддя у сфері адміністративно-правових відносин); 2) діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішенню публічно-правового спору, у якому однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень; 3) діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства.

Адміністративний примус – це владне, здійснюване в односторонньому порядку та передбачених правовими нормами випадках застосування до суб'єктів правовідносин, по-перше, заходів попередження, по-друге, заходів припинення, по-третє, заходів відповідальності за порушення нормативно-правових установлень.

Адміністративний процес – це узагальнена назва нормативно регламентованої діяльності публічної адміністрації щодо реалізації владних повноважень.

Адміністративний суд – суд загальної юрисдикції, до компетенції якого Кодексом адміністративного судочинства віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ.

Адміністративно-правова норма – це юридично оформлене правило поведінки суб'єктів, які реалізують свої повноваження у сфері адміністративних зобов'язань публічної адміністрації.

Адміністративно-правовий режим (режим від фр. *regime*, лат. *regimen* – управління) – форма реалізації адміністративної влади. Режим формується як результат взаємодії адміністративно-правових норм, актів, відносин, способів реалізації норм, статусів суб'єктів та інших адміністративно-правових засобів, які утворюють систему адміністративно-правового регулювання у відповідній сфері або на відповідній території. Інтегративні властивості таких систем об'єктивуються у відповідних режимах.

Адміністративно-правовий статус (лат. *status* – стан, положення) це форма у якій знаходить вираз система адміністративно-правових властивостей відповідного суб'єкта. Такими властивостями є: 1) компетенція; 2) порядок

утворення і набрання юридичних ознак; 3) назва; 4) місце дислокації; 5) структура; 6) цілі функціонування; 6) відповідальність.

Адміністративно-правові відносини – це відносини, які виникають з приводу виконання адміністративних зобов'язань публічною адміністрацією. Характерною ознакою адміністративно-правових відносин є те, що органи публічної адміністрації виступають у них владною стороною, яка реалізує свої виконавчо-розпорядчі повноваження. Тобто, має право на прийняття владного (обов'язкового) рішення.

Адміністративно-правові методи діяльності публічної адміністрації – це способи, прийоми та засоби виконання публічною адміністрацією адміністративних зобов'язань шляхом: а) здійснення публічного управління; б) надання адміністративних послуг; в) здійснення адміністративного судочинства; г) реалізації адміністративної відповідальності.

Адміністративно-правові форми діяльності публічної адміністрації – це юридично оформлені (зовнішньо виражені) дії публічної адміністрації щодо виконання адміністративних зобов'язань (акти, договори, реєстрації, ухвали, протоколи, постанови тощо).

Адміністративно-правові форми публічного адміністрування – це юридично оформлені (зовнішньо виражені) дії публічної адміністрації щодо виконання адміністративних зобов'язань (акти, договори, реєстрації, ухвали, протоколи, постанови тощо).

Апеляція (від лат. "appellation" – звернення). Форма оскарження і перегляду судового рішення, яке не набрало законної сили за фактичними обставинами (повторний розгляд справи по суті).

Законність – це адміністративно-правовий режим, за допомогою якого забезпечується верховенство права і закону, виконання нормативних установлень в суспільстві.

Заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

Звернення громадян – викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги.

Метод адміністративно-правового регулювання – сукупність прийомів впливу, що містяться в адміністративно-правових нормах, за допомогою яких встановлюється юридичне владне і юридичне підвладне положення сторін у правовідносинах.

Предмет адміністративного права – це сукупність правових відносин, які виникають в результаті владної виконавчо-розпорядчої діяльності публічної

адміністрації щодо виконання адміністративних зобов'язань. Такими є: а) відносини публічного управління; б) відносини адміністративних послуг; в) відносини відповідальності публічної адміністрації за неправомірні дії або бездіяльність (відносини судового і адміністративного оскарження); г) відносини відповідальності за порушення встановленого публічною адміністрацією порядку і правил (адміністративно-деліктні відносини).

Провадження (адміністративне) – 1) розгляд і вирішення справи (однорідної сукупності справ) компетентним суб'єктом; 2) сукупність процесуальних дій компетентного суб'єкта, які здійснюються у межах справи з метою її вирішення.

Пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Публічна адміністрація – 1) сукупність органів, які утворюються для здійснення (реалізації) публічної влади; 2) система організаційно-структурних утворень, які на законних підставах набули владних повноважень для реалізації публічних інтересів.

Публічна служба – діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування.

Публічне адміністрування – діяльність суб'єкта публічної адміністрації на виконання владних повноважень публічного змісту (управління, надання адміністративних послуг, застосування адміністративних стягнень тощо).

Публічне управління – цілеспрямований, владний, в рамках правових установлень і обов'язковий для виконання вплив уповноважених суб'єктів на суспільну систему з метою її удосконалення відповідно до публічних інтересів. Як правило такий вплив здійснюється публічною адміністрацією шляхом прийняття управлінських актів.

Скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Соціальне призначення адміністративного права – Визнання публічними інтересів суб'єктів суспільних відносин і забезпечення реалізації цих інтересів владною, виконавчо-розпорядчою діяльністю публічної адміністрації. Воно конкретизується: а) в опосередкуванні функціонування публічної влади; б) регламентації діяльності публічної адміністрації;

в) забезпечені додержання правових стандартів у відносинах публічної адміністрації і суб'єктів громадянського суспільства.

Стадія провадження (адміністративного) – 1) складова частина провадження; 2) відносно самостійні сукупності процесуальних дій, які вирішують локальні завдання в межах провадження (наприклад, порушення справи).

Суб'єкт владних повноважень – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, інший суб'єкт публічної адміністрації, їхня посадова чи службова особа, при здійсненні ним владних функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

ЛІТЕРАТУРА ДО ВСІХ ТЕМ

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // ВВРУ. – 1996. – №30. – Ст.141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р., № 2747-IV // ВВРУ. – 2005. – № 5. – (№№ 35-36, 37). – Ст. 446.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Введений в дію Постановою Верховної Ради Української РСР від 07.12.1984 // Відомості Верховної Ради Української РСР – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.
4. Митний кодекс України від 17.07.2002 р. // Internet. – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-15>.
5. Про заходи щодо упорядкування державних, у тому числі адміністративних послуг: Постанова КМУ від 17 липня 2009 р. №737 // Internet. – <http://comin.kmu.gov.ua/control/.../article?art>.
6. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України № 810 від 22.07.1998 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21. – Ст. 943.
7. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 07.10.2010 р. // ВВРУ. – 2011. – № 9. – Ст. 58.
8. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р.// ВВРУ. – 1996. – №47. – Ст. 256.
9. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. // ВВРУ. – 1997. – №24. – Ст. 170.
10. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. // Internet. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
11. Про об'єднання громадян: Закон України від 16.06.1992 р. // ВВРУ. – 1992. – №34. – Ст.504.
12. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. // Internet. – <http://zakon.rada.gov.ua/go/3773-17>.
13. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. // ВВРУ, 1993. – №52. – Ст. 490.
14. Про державну службу: Закон України від 17.11.2011 р. (набуває чинності

- з 01.01.2013 р.) // Internet. – <http://zakon2.rada.gov.ua/go/4050-17>.
15. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р. // Офіційний вісник України. – 13 липня 2001 р. – № 26. – Ст. 1151.
 16. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 р. // Internet. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
 17. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. // Internet. – <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>.
 18. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України № 1085/2010 від 09.12.2010 р. // Internet. – <http://www.president.gov.ua/documents/12584.html>.
 19. Схема організації та взаємодії центральних органів виконавчої влади: Додаток до Указу Президента України від 15.12.1999 р. // Internet. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
 20. Адміністративна процедура та адміністративні послуги: Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Відп.ред. І.Б. Коліушко– К.: Факт, 2003. – 495 с.
 21. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У 2-х т. / Відповід. ред. В.Б. Авер'янов: Т.1: Загальна частина. – К.: Юридична думка, 2007. – 591с. Т.2: Особлива частина. – К.: Юридична думка, 2009. – 600 с.
 22. Адміністративне право України: Підручник / Заг. ред. Т.О. Коломоець – К.: Істина, 2009. – 475с.
 23. Адміністративне судочинство: Підручник / Заг.ред. Т.О. Коломоець. – К.: Запоріжжя : Істина, 2009. – 344 с.
 24. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади – К.: Наукова думка, 2004. – 304 с.
 25. Анпілогов О.В. Захист прав та свобод громадянина прокурором в адміністративному судочинстві: Монографія. – К.: Ін Юре, 2008. – 167 с.
 26. Бахрах Д.Н. Действие норм права во времени. – М.: Норма, 2004. – 224 с.
 27. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади – Х.: Право, 2005. – 304 с.
 28. Горбунова Л.М. Принцип законності у нормотворчій діяльності органів виконавчої влади: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 240 с.
 29. Громадські організації та органи державного управління: питання взаємовідносин / Заг.ред. Н.Р. Нижник-Хмельницький : ХУУП, 2007. – 236 с.
 30. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 495 с.
 31. Елистратов А.И. Основные начала административного права. – Симферополь: Оригинал М., 2007. – 512 с.
 32. Слістратов А.И. Адміністративне право: Лекції. – Херсон : ВАТ "ХМД",

2007. – 268с.
33. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 256 с.
 34. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник., 3-є видання, доповнене – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 752 с.
 35. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
 36. Колпаков В.К., Гордєєв В.В. Докази і доказування в адміністративному судочинстві: Монографія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 128с.
 37. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.
 38. Комзюк А.Т., Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Адміністративний процес в Україні / Навч.посібник. – К.: Прецедент, 2007. – 531с.
 39. Кравченко С.О. Державно-управлінські реформи: теоретико-методологічне обґрунтування та напрями впровадження: Монографія. – К.: НАДУ, 2008. – 296 с.
 40. Кузьменко О.В. Адміністративна юстиція в Україні / Навч. посібник. – К.: Атіка, 2007. – 156 с.
 41. Кузьменко О.В. Курс адміністративного процесу: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 350 с.
 42. Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу: Монографія. – К.: Атіка, 2005. – 352с.
 43. Курс адміністративного права України: Підручник. / Ред. Колпаков В.К., Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Сущенко В.Д.– К.: Юрінком Інтер, 2012. – 780 с.
 44. Лазор О.Д., Лазор О.Я. Державна служба в Україні: Навч. посіб. – К.: Дакор, 2009. – 560 с.
 45. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту: Монографія / Заг.ред. В.Б. Авер'янов – Д.: Ліра, 2008. – 585 с.
 46. Публічна влада та управління: принципи і механізми реалізації: Монографія. / Заг.ред. Н.Р. Нижник – Чернівці: Технодрук, 2008. – 432 с.
 47. Ярмак Х.П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні / Одеський юридичний ін. – О.: Юридична література, 2006. – 336с.

РОЗДІЛ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Тема 1. Поняття адміністративного права

Дефініція адміністративного права. Предмет адміністративного права. Відносини публічного управління, або публічно-управлінські відносини.

Відносини відповідальності публічної адміністрації, або судового і адміністративного оскарження її дій. Відносини, що виникають при наданні адміністративних послуг. Відносини відповідальності за порушення загальнообов'язкових правил, установлених публічною адміністрацією. Публічна адміністрація і відносини адміністративних зобов'язань. Публічне адміністрування.

Тема 2. Метод адміністративного права

Поняття методу правового регулювання суспільних відносин. Метод субординації. Метод координації. Метод реординації. Приписи в адміністративно-правовому регулюванні. Заборони в адміністративно-правовому регулюванні. Дозволи в адміністративно-правовому регулюванні. Владність адміністративно-правового регулювання.

Тема 3. Соціальне призначення адміністративного права

Виникнення адміністративного права. Публічність адміністративного права. Адміністративне право у галузевій класифікації правової системи. Структура адміністративного права. Функції адміністративного права. Джерела адміністративного права. Взаємодія адміністративного права з іншими галузями права. Відмежування адміністративного права від інших галузей права. Розмежування адміністративного і цивільного права. Розмежування адміністративного і фінансового права. Розмежування адміністративного і корпоративного права.

Тема 4. Адміністративно-правові норми

Поняття адміністративно-правової норми. Державні гарантії дії адміністративно-правових норм. Відміни адміністративно-правових норм від норм інших галузей права. Структура адміністративно-правової норми. Гіпотеза та її види. Диспозиція та її особливості. Санкція. Класифікація адміністративно-правових норм за спрямованістю змісту. Класифікація адміністративно-правових норм за адресатами або суб'єктами. Класифікація адміністративно-правових норм за формою припису. Класифікація адміністративно-правових норм за галузевою належністю. Класифікація адміністративно-правових норм за межею дії. Класифікація адміністративно-правових норм за ступенем спільності. Класифікація адміністративно-правових норм за повнотою викладених велінь. Класифікація адміністративно-правових норм за юридичною силою. Реалізація норм адміністративного права. Види реалізації (виконання, використання, додержання, застосування). Вимоги до застосування норм адміністративного права (законність, обґрунтованість, доцільність).

Тема 6. Адміністративно-правові відносини

Поняття адміністративно-правових відносин. Публічне адміністрування – сфера виникнення адміністративних правовідносин. Адміністративно-правові та суспільні відносини. Адміністративно-правові відносини та адміністративно-правові норми. Адміністративно-правові відносини та юридичні факти. Особливості адміністративно-правових відносини. Види адміністративних правовідносин.

Тема 5. Джерела адміністративного права

Поняття джерел адміністративного права. Конституція України як основне джерело адміністративного права. Характеристика конституційних норм адміністративно-правової спрямованості. Законодавчі акти як джерела адміністративного права. Акти Президента України як джерела адміністративного права. Акти Уряду України як джерела адміністративного права. Акти центральних органів виконавчої влади як джерела адміністративного права. Акти місцевих органів державної влади як джерела адміністративного права. Акти органів місцевого самоврядування як джерела адміністративного права. Міждержавні угоди, що містять адміністративно-правові норми, як джерела адміністративного права.

Тема 6. Суб'єкти адміністративного права

Поняття суб'єктів адміністративного права. Соціальні та юридичні ознаки суб'єкта адміністративного права. Суб'єкт адміністративного права і суб'єкт адміністративних правовідносин. Складові адміністративної правосуб'єктності. Адміністративна правоздатність. Адміністративна дієздатність. Наявність прав у сфері державного управління. Наявність адміністративно-правових обов'язків. Система суб'єктів адміністративного права. Публічна адміністрація як суб'єкт адміністративного права. Громадяни як суб'єкти адміністративного права. Іноземці як суб'єкти адміністративного права. Адміністративно-правовий статус об'єднань громадян. Види об'єднань громадян. Способи легалізації об'єднань громадян.

Тема 7. Адміністративний процес

Зміст адміністративного процесу. Адміністративний процес і предмет адміністративного права. Специфіка адміністративно-процесуальних норм. Специфіка адміністративно-процесуальних відносин. Вузкий та широкий підходи до розуміння адміністративного процесу: історичний і сучасний аспекти. Адміністративна юрисдикція: традиційні уявлення і нормативна сучасність. Структура адміністративного процесу. Поняття адміністративної справи. Поняття адміністративного провадження. Поняття стадії адміністративного провадження.

Тема 8. Адміністративна реформа

Передумови проведення в Україні адміністративної реформи. Концепція адміністративної реформи 1998 р. Мета і завдання адміністративної реформи. Напрями і етапи адміністративної реформи. Принципові засади функціонування виконавчої влади за Концепцією адміністративної реформи. Організаційне, правове, кадрове, фінансово-економічне, інформаційне, науково-просвітницьке забезпечення адміністративної реформи. Систематизація законодавства за Концепцією адміністративної реформи. Концепція реформи адміністративного права.

РОЗДІЛ II

ПУБЛІЧНА АДМІНІСТРАЦІЯ

Тема 9. Поняття публічної адміністрації

Категорія "публічна адміністрація" в нормативних і літературних джерелах. Функціональний підхід до розуміння публічної адміністрації. Організаційно-структурний підхід до розуміння публічної адміністрації. Публічна влада (влада народу, державна влада (законодавча, виконавча, судова), місцеве самоврядування) і публічна адміністрація. Дефініція категорії "публічна адміністрація". Органи публічної адміністрації.

Тема 10. Президент України і публічна адміністрація

Президент України і система органів публічної адміністрації. Співвідношення Президента України з гілками влади. Повноваження Президента України у сфері виконавчої влади. Повноваження Президента України щодо формування структур публічної адміністрації. Повноваження Президента України щодо визначення змісту діяльності структур публічної адміністрації. Повноваження Президента України щодо забезпечення законності у сфері публічного адміністрування. Повноваження Президента України щодо керівництва у сферах національної безпеки та оборони держави. Консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби Президента України. Акти Президента України.

Тема 11. Кабінет Міністрів України і публічна адміністрація

Місце Кабінету Міністрів України в системі органів публічної адміністрації. Основні завдання Кабінету Міністрів України. Принципи діяльності Кабінету Міністрів України. Правові засади діяльності Кабінету Міністрів України. Склад Кабінету Міністрів України та статус його членів. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. Компетенція Кабінету Міністрів України. Взаємодія Кабінету Міністрів України з іншими у суб'єктами публічної адміністрації. Акти Кабінету Міністрів України.

Тема 12. Центральні органи виконавчої влади в публічній адміністрації

Поняття центральних органів виконавчої влади як суб'єктів публічної адміністрації. Види центральних органів виконавчої влади. Міністерства і системи органів публічної адміністрації. Правові засади діяльності міністерств. Акти міністерств. Адміністративно-правовий статус державних служб, державних агентств, державних інспекцій. Центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом в системі органів публічної адміністрації. Правові засади діяльності центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом. Акти центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом. Взаємодія центральних органів виконавчої влади з іншими у суб'єктами публічної адміністрації.

Тема 13. Місцеві органи виконавчої влади в публічній адміністрації

Поняття місцевих органів виконавчої влади як суб'єктів публічної адміністрації. Види місцевих органів виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації в системі органів публічного адміністрування. Основні завдання місцевих державних адміністрацій. Принципи діяльності місцевих державних адміністрацій. Правові засади діяльності місцевих державних адміністрацій. Повноваження місцевих державних адміністрацій. Делегування місцевим державним адміністраціям повноважень обласних і районних рад. Відносини місцевих державних адміністрацій з іншими суб'єктами публічного адміністрування. Відносини місцевих державних адміністрацій з громадянами. Акти місцевих державних адміністрацій. Оскарження та скасування актів місцевих державних адміністрацій. Апарат місцевих державних адміністрацій. Особливості здійснення виконавчої влади в м. Києві.

Тема 14. Органи місцевого самоврядування в публічній адміністрації

Поняття органів місцевого самоврядування як суб'єктів публічної адміністрації. Правові засади функціонування органів місцевого самоврядування. Закон України від 21 травня 1997 р. "Про місцеве самоврядування в Україні". Види органів місцевого самоврядування. Ради – сцевих державних адміністрацій. Делегування місцевим державним адміністраціям повноважень обласних і районних рад. Загальна компетенція сільських, селищних, міських рад. Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад. Повноваження районних і обласних рад. Делегування повноважень районних і обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям. Сільський, селищний, міський голова. Органи самоорганізації населення. Виконавчі органи рад. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад. Власні (самоврядні) повноваження. Делеговані повноваження. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Взаємодія місцевих органів місцевого самоврядування з іншими у суб'єктами публічного адміністрування.

Тема 15. Публічна служба

Поняття публічної служби. Види публічної служби. Державна служба. Поняття державної служби. Прийняття на державну службу. Обмеження, пов'язані з прийняттям на державну службу. Проходження державної служби. Обмеження, пов'язані з проходженням державної служби. Класифікація посад. Ранги державних службовців. Припинення державної служби. Служба в органах місцевого самоврядування. Дипломатична служба. Служба в органах внутрішніх справ. Військова та альтернативна (невійськова) служба. Інші види публічної служби.

Тема 16. Методи публічного адміністрування

Поняття методів публічного адміністрування. Види методів публічного адміністрування. Переконавання в публічному адмініструванні. Заохочення в публічному адмініструванні. Примус в публічному адмініструванні. Види примусових заходів в публічному адмініструванні. Заходи запобігання. Заходи попередження. Заходи відповідальності за порушення установлень публічної адміністрації.

Тема 17. Форми публічного адміністрування

Поняття форм публічного адміністрування. Види форм публічного адміністрування. Адміністративна нормотворчість. Адміністративне розпорядництво. Адміністративний договір. Реєстраційні та інші юридично значущі дії. Організаційні дії. Матеріально-технічні операції.

Тема 18. Забезпечення законності публічного адміністрування

Поняття законності. Гарантії забезпечення законності. Правовий механізм забезпечення законності. Способи забезпечення законності. Контроль як спосіб забезпечення законності. Нагляд як спосіб забезпечення законності. Звернення громадян як спосіб забезпечення законності.

РОЗДІЛ III

ВІДНОСИНИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Тема 19. Сутність управління і його роль в суспільстві

Загальне поняття управління. Основні універсальні (кібернетичні) категорії управління. Управлінська система і її компоненти. Характеристика суб'єкта управління. Його роль у забезпеченні функціонування управлінської системи. Характеристика об'єкта управління. Його роль у забезпеченні функціонування управлінської системи. Характеристика управлінського впливу. Його роль у забезпеченні функціонування управлінської системи. Характеристика зворотних зв'язків. Їх роль у забезпеченні функціонування управлінської системи. Значення інформації в управлінні. Її роль у забезпеченні функціонування

управлінської системи. Глобальні управлінські системи. Їх особливості. Управління як соціальне явище. Сутність соціального управління. Види соціального управління: публічне, корпоративне, приватне.

Тема 20. Зміст публічного управління

Публічний інтерес. Публічна влада. Влада публічної адміністрації (адміністративна влада). Публічне управління як спосіб реалізації публічної влади. Види публічного управління. Державне управління. Місцеве самоврядування. Громадське управління.

Тема 21. Державне управління

Державне управління – різновид публічного управління. Основні ознаки (рисни) державного управління. Виконавчо-розпорядчий характер. Підзаконність. Масштабність і універсальність. Безпосередньо організуючий характер. Ієрархічність. Принципи державного управління. Конституційні принципи (демократизм, народність, рівноправність національностей, рівність громадян перед законом, законність, гласність і урахування громадської думки, об'єктивність). Організаційні принципи побудови апарату державного управління (галузевий, функціональний, територіальний). Організаційні принципи діяльності апарату державного управління (колегіальність, єдиноначальність, розподілення управлінської праці, відповідальність за прийняте рішення, оперативна самостійність). Державне управління і виконавча влада.

Тема 22. Місцеве самоврядування

Поняття місцевого самоврядування. Сучасні концепції місцевого самоврядування. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні. Основні принципи місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування. Територіальні громади. Форми безпосередньої участі громадян у здійсненні місцевого самоврядування. Місцевий референдум. Місцеві вибори. Загальні збори громадян. Місцеві ініціативи. Громадські слухання. Гарантії місцевого самоврядування. Захист прав та інтересів місцевого самоврядування.

Тема 23. Громадське управління

Поняття громадського управління. Суб'єкти громадського управління. Роль статутних документів в управлінській діяльності суб'єктів громадського управління. Морально-організаційний характер громадського управління. Нормативне забезпечення громадського управління. Громадське управління у сфері охорони навколишнього природного середовища. Громадське управління у сфері охорони громадського порядку. Співвідношення громадського і державного управління.

РОЗДІЛ IV

ВІДНОСИНИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Тема 24. Поняття адміністративних послуг

Адміністративні послуги в Концепції адміністративної реформи. Детермінація відносин реординачії в адміністративно-правовій літературі. Особливості реординачійних відносин. Реординачійність відносин –головна ознака адміністративних послуг. Інші ознаки адміністративних послуг. Контрольна (інша втручальна) діяльність і адміністративні послуги. Суб'єкти надання адміністративних послуг. Суб'єкти отримання адміністративних послуг. Юридичний зміст адміністративної послуги. Адміністративні послуги як засіб реалізації прав громадян. Акти адміністративних послуг. Дефініція адміністративної послуги.

Тема 25. Класифікація адміністративних послуг

Поняття класифікації адміністративних послуг. Критерії класифікації адміністративних послуг. Класифікація за рівнем регулювання процедури надання послуги (централізоване регулювання, локальне регулювання, змішане регулювання). Класифікація за платністю послуги. Класифікація за статусом суб'єкта надання послуги (державні адміністративні послуги, муніципальні адміністративні послуги). Класифікація за статусом суб'єкта отримання послуги (фізичні і юридичні особи). Класифікація за сферою призначення послуги (підприємницькі послуги, соціальні послуги, комунальні послуги).

Тема 26. Нормативне забезпечення адміністративних послуг

Нормативні акти, які встановлюють загальні засади щодо надання адміністративних послуг. Нормативні акти, які встановлюють підстави та процедури надання окремих видів адміністративних послуг. Регулювання адміністративних послуг законами. Регулювання адміністративних послуг актами Кабінету Міністрів. Регулювання адміністративних послуг актами центральних органів виконавчої влади. Регулювання адміністративних послуг місцевими органами публічної адміністрації.

РОЗДІЛ V

ВІДНОСИНИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Тема 27. Загальні положення адміністративного судочинства

Поняття адміністративного судочинства. Характеристика Кодексу адміністративного судочинства України. Завдання адміністративного

судочинства Принципи адміністративного судочинства. Поняття адміністративного позову.

Тема 28. Організація адміністративного судочинства

Система адміністративних судів. Місцеві адміністративні суди. Апеляційні адміністративні суди. Вищий адміністративний суд України. Компетенція адміністративних судів. Предметна підсудність адміністративних справ. Територіальна підсудність адміністративних справ. Інстанційна підсудність адміністративних справ. Особи, які беруть участь у справі. Сторони в судовому адміністративному процесі. Інші учасники адміністративного судового процесу. Докази в адміністративному судочинстві.

Тема 29. Види проваджень за Кодексом адміністративного судочинства

Провадження в суді першої інстанції. Право на звернення до адміністративного суду. Форма і зміст адміністративного позову. Вимоги до позовної заяви. Підготовче провадження. Судові рішення за наслідками підготовчого провадження. Апеляційне провадження. Поняття апеляції в адміністративному судочинстві. Суд апеляційної інстанції. Порядок і строки апеляційного оскарження. Касаційне провадження. Поняття касації в адміністративному судочинстві. Суд касаційної інстанції. Право на касаційне оскарження. Провадження за нововиявленими обставинами. Підстави для провадження за нововиявленими обставинами.

Тема 30. Особливості щодо окремих проваджень

Особливості провадження у справах щодо оскарження нормативно-правових актів. Особливості провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій. Особливості провадження у справах щодо уточнення списку виборців. Особливості провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації, які порушують законодавство про вибори та референдум. Особливості провадження у справах щодо оскарження дій або бездіяльності кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії (блоку місцевих організацій партій), їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, інших суб'єктів ініціювання референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу. Особливості провадження у справах щодо скасування реєстрації кандидата на пост Президента України. Особливості судових рішень за наслідками розгляду справ, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, та їх оскарження. Особливості провадження у справах про дострокове припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності.

Особливості провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби. Особливості провадження у справах за адміністративними позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання. Особливості провадження у справах за адміністративними позовами про усунення обмежень у реалізації права на мирні зібрання.

Тема 31. Процесуальний примус

Поняття заходів процесуального примусу. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Попередження. Видалення із залу судового засідання. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом. Привід. Особливості застосування заходів процесуального примусу.

РОЗДІЛ VI

ВІДНОСИНИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ УСТАНОВЛЕНЬ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Тема 32. Законодавче забезпечення відповідальності за адміністративні правопорушення (проступки)

Конституційність відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень. Законодавство України про адміністративні правопорушення. Характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення. Характеристика інших актів законодавства щодо адміністративних правопорушень. Завдання Кодексу України про адміністративні правопорушення. Взаємодія Кодексу України про адміністративні правопорушення з іншими актами законодавства, що регулюють адміністративну відповідальність. Повноваження місцевих рад щодо прийняття рішень, за порушення яких передбачається адміністративна відповідальність. Чинність закону про відповідальність за адміністративні правопорушення.

Тема 33. Поняття адміністративного правопорушення (проступку)

Визначення адміністративного проступку в законодавстві. Історія поняття "адміністративний проступок" і його співвідношення з поняттям "адміністративне правопорушення". Апостеріорні і апріорні ознаки адміністративного проступку. Суспільна небезпечність і шкідливість адміністративного проступку. Співвідношення адміністративного проступку і злочину. Співвідношення адміністративного і дисциплінарного проступку.

Тема 34. Склад адміністративного проступку

Поняття складу адміністративного проступку. Види складів адміністративного проступку. Система ознак складу. Об'єкт адміністративного проступку. Об'єктивна сторона адміністративного проступку. Суб'єкт адміністративного проступку. Суб'єктивна сторона адміністративного проступку. Вчинення адміністративного правопорушення умисно. Вчинення адміністративного правопорушення з необережності. Види адміністративних правопорушень. Запобігання адміністративним правопорушенням.

Тема 35. Адміністративна відповідальність

Поняття і підстави адміністративної відповідальності. Законодавче забезпечення адміністративної відповідальності. Відокремлення адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності. Принципи адміністративної відповідальності. Вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність. Відповідальність посадових осіб. Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів. Відповідальність іноземних громадян і осіб без громадянства. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність (крайня необхідність, необхідна оборона, неосудність). Можливість звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення.

Тема 36. Відповідальність неповнолітніх

Вікові межі адміністративної відповідальності неповнолітніх. Застосування до неповнолітніх заходів впливу. Зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого. Застереження. Догана або сувора догана. Передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання. Застосування до неповнолітніх загальних підстав адміністративної відповідальності.

Тема 37. Адміністративні стягнення

Поняття адміністративного стягнення. Мета адміністративного стягнення. Система адміністративних стягнень. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх. Основні і додаткові адміністративні стягнення. Попередження. Штраф. Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві. Громадські роботи. Виправні роботи. Адміністративний арешт.

Тема 38. Накладення адміністративного стягнення

Загальні правила накладення стягнення за адміністративне правопорушення. Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення. Обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення. Накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень. Обчислення строків адміністративного стягнення. Строки накладення адміністративного стягнення. Строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню. Покладення обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду. Забезпечення законності при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення.

Тема 39. Загальні засади адміністративно-деліктного провадження (провадження в справах про адміністративні проступки)

Поняття адміністративно-деліктного провадження. Завдання адміністративно-деліктного провадження. Порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення. Звичайне і спрощене провадження. Принципи адміністративно-деліктного провадження. Принцип законності. Принцип охорони інтересів держави і особи. Принцип публічності (офіційності). Принцип самостійності і незалежності суб'єктів юрисдикції у прийнятті рішень. Принцип гласності. Принцип сполучення диспозитивності і імперативності. Принцип рівності учасників процесу перед законом. Принцип оперативності та економічності. Принцип провадження процесу національною мовою. Принцип встановлення об'єктивної (матеріальної) істини. Принцип права на захист. Обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення.

Тема 40. Заходи забезпечення адміністративно-деліктного провадження (заходи процесуального примусу)

Загальна характеристика заходів забезпечення адміністративно-деліктного провадження. Доставлення порушника. Адміністративне затримання. Особистий огляд і огляд речей. Вилучення речей і документів (у тому числі посвідчення водія, ліцензійної картки на транспортний засіб). Тимчасове затримання транспортного засобу. Відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції. Привід. Суб'єкти, яким надано право застосовувати заходи процесуального примусу.

Тема 41. Протокол у справі про адміністративні проступки

Складення протоколу про адміністративне правопорушення. Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення.

Надіслання протоколу. Випадки, коли протокол про адміністративне правопорушення не складається. Місце протоколу про адміністративне правопорушення у системі процесуальних документів адміністративно-деліктного провадження.

Тема 42. Постанова у справі про адміністративні проступки

Зміст постанови по справі про адміністративне правопорушення. Види постанов по справі про адміністративне правопорушення. Оголошення постанови по справі про адміністративне правопорушення і вручення копії постанови. Доведення постанови про накладення адміністративного стягнення до відома громадськості. Місце постанови у системі процесуальних документів адміністративно-деліктного провадження.

Тема 43. Суб'єкти адміністративно-деліктного провадження

Компетентні органи і особи, наділені правом на владні дії (акти), що впливають на рух і долю справи. Суб'єкти, що мають особистий інтерес у справі. Суб'єкти, що сприяють встановленню об'єктивної істини шляхом надання відомої їм інформації про обставини правопорушення. Суб'єкти, які мають спеціальні знання і залучаються для дослідження фактичних даних, що фігурують у справі. Суб'єкти, що засвідчують важливі для встановлення об'єктивної істини факти, дії, обставини. Суб'єкти, що сприяють виконанню постанови по справі.

Тема 44. Стадії адміністративно-деліктного провадження

Поняття стадії адміністративно-деліктного провадження. Порушення справи. Адміністративне розслідування. Докази і доказування у справі про адміністративне правопорушення. Види доказів. Оцінка доказів. Розгляд справи. Суб'єкти, які розглядають справи про адміністративні правопорушення. Підготовка справи до розгляду. Винесення постанови. Види постанов. Перегляд постанови. Оскарження постанови. Опротестування постанови. Перегляд постанови вищестоящим керівником. Виконання постанови. Звернення постанови до виконання. Безпосереднє виконання постанови. Особливості виконання постанов про накладення окремих адміністративних стягнень.

РОЗДІЛ VII

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ЩОДО СОЦІАЛЬНО-ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

Тема 45. Публічне адміністрування у сфері економіки

Поняття сфери економіки. Структура сфери економіки. Державний і недержавний сектори. Нормативне забезпечення публічного адміністрування у

сфері економіки. Антимонопольний контроль. Інвестування. Роздержавлення власності (приватизація). Суб'єкти публічного адміністрування у сфері економіки. Відносини публічного управління у сфері економіки. Відносини адміністративних послуг у сфері економіки. Відносини відповідальності у сфері економіки. Забезпечення законності у сфері економіки.

Тема 46. Публічне адміністрування у соціально-культурній сфері

Поняття соціально-культурної сфери. Структура соціально-культурної сфери. Державний і недержавний сектори. Суб'єкти публічного адміністрування у соціально-культурній сфері. Відносини публічного управління у соціально-культурній сфері. Відносини адміністративних послуг у соціально-культурній сфері. Відносини відповідальності у соціально-культурній сфері. Забезпечення законності у соціально-культурній сфері.

Тема 47. Публічне адміністрування в адміністративно-політичній сфері

Поняття адміністративно-політичної сфери. Структура адміністративно-політичної сфери. Суб'єкти публічного адміністрування в адміністративно-політичній сфері. Відносини публічного управління в адміністративно-політичній сфері. Відносини адміністративних послуг в адміністративно-політичній сфері. Відносини відповідальності в адміністративно-політичній сфері. Забезпечення законності в адміністративно-політичній сфері.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Адміністративна відповідальність неповнолітніх.
2. Адміністративна відповідальності військовослужбовців.
3. Адміністративна правосуб'єктність.
4. Адміністративне затримання.
5. Адміністративне право у юридично-галузевій класифікації.
6. Адміністративний договір в публічному адмініструванні.
7. Адміністративний нагляд.
8. Адміністративні послуги в публічному адмініструванні.
9. Адміністративно-правовий статус громадян.
10. Адміністративно-правовий статус державних служб, інспекцій, агентств.
11. Адміністративно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства.
12. Адміністративно-правовий статус об'єднань громадян.
13. Адміністративно-правові відносини.
14. Адміністративно-правові норми.
15. Акти публічної адміністрації.
16. Апеляційна інстанція в адміністративному судочинстві.
17. Апеляційні адміністративні суди.
18. Види адміністративних проваджень.
19. Види заходів процесуального примусу.
20. Види об'єднань громадян.

21. Види органів виконавчої влади.
22. Види постанов по справі про адміністративний проступок.
23. Види примусових заходів в публічному адмініструванні.
24. Види проваджень за Кодексом адміністративного судочинства України.
25. Вищий адміністративний суд України.
26. Відмежування адміністративного права від інших галузей права.
27. Відповідальність іноземних громадян та осіб без громадянства.
28. Гарантії забезпечення законності.
29. Державне управління.
30. Джерела адміністративного права.
31. Докази в адміністративному судочинстві.
32. Докази у справах про адміністративні проступки.
33. Завдання адміністративного судочинства.
34. Загальна характеристика Концепції адміністративної реформи.
35. Законодавство про адміністративні правопорушення.
36. Заходи попередження в публічному адмініструванні.
37. Заходи припинення в публічному адмініструванні.
38. Звернення громадян у забезпеченні законності.
39. Зміст постанови по справі про адміністративний проступок.
40. Зміст протоколу про адміністративне правопорушення.
41. Інстанційна підсудність адміністративних справ.
42. Кабінет Міністрів України і публічна адміністрація.
43. Касаційна інстанція в адміністративному судочинстві.
44. Компетенція адміністративних судів.
45. Контроль в публічному адмініструванні.
46. Легалізація об'єднань громадян.
47. Мета, завдання і напрями адміністративної реформи.
48. Метод адміністративного права.
49. Методи публічного адміністрування.
50. Механізм адміністративно-правового регулювання.
51. Міністерства в публічній адміністрації.
52. Місце розгляду справ про адміністративні проступки.
53. Місцеві адміністративні суди.
54. Місцеві органи виконавчої влади.
55. Нагляд як спосіб забезпечення законності.
56. Нормативне забезпечення адміністративних послуг.
57. Нормативне забезпечення діяльності органів внутрішніх справ.
58. Нормативне забезпечення митної справи.
59. Об'єкт адміністративного проступку.
60. Об'єктивна сторона адміністративного проступку.
61. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність.
62. Обставини, що виключають провадження в справах про адміністративні проступки.

63. Обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність.
64. Обставини, що пом'якшують адміністративну відповідальність.
65. Ознаки адміністративного проступку.
66. Органи місцевого самоврядування.
67. Органи, що розглядають справи про адміністративні проступки.
68. Особливості здійснення виконавчої влади в м. Києві.
69. Підстави адміністративної відповідальності.
70. Поняття адміністративного позову.
71. Поняття адміністративного права.
72. Поняття адміністративного проступку.
73. Поняття адміністративного процесу.
74. Поняття адміністративного судочинства.
75. Поняття адміністративної відповідальності.
76. Поняття адміністративної юрисдикції.
77. Поняття апеляції в адміністративному судочинстві.
78. Поняття державної служби.
79. Поняття і види стягнень за Кодексом України про адміністративні правопорушення.
80. Поняття касації в адміністративному судочинстві.
81. Поняття публічної адміністрації.
82. Поняття публічної служби.
83. Поняття суб'єктів адміністративного права.
84. Правила і строки накладення адміністративних стягнень.
85. Предмет адміністративного права.
86. Предметна підсудність адміністративних справ.
87. Президент України і публічна адміністрація.
88. Призначення Кодексу адміністративного судочинства України.
89. Примус в публічному адмініструванні.
90. Принципи адміністративного судочинства.
91. Припинення державної служби.
92. Прокурорський нагляд в публічному адмініструванні.
93. Проходження державної служби.
94. Публічне управління.
95. Реалізація норм адміністративного права.
96. Розмежування адміністративних і дисциплінарних проступків.
97. Розмежування адміністративних проступків і злочинів.
98. Система адміністративних судів.
99. Співвідношення адміністративної юстиції і адміністративного судочинства.
100. Способи забезпечення законності.
101. Стадії провадження в справах про адміністративні проступки.
102. Сторони в судовому адміністративному процесі.
103. Строки розгляду справ про адміністративні проступки.

104. Суб'єкт адміністративного проступку.
105. Суб'єктивна сторона адміністративного проступку.
106. Територіальна підсудність адміністративних справ.
107. Форми публічного адміністрування.
108. Центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом.

АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Поліцейська діяльність держави з'явилась з необхідності постійно охороняти громадський порядок. Про цей порядок держава зобов'язана постійно турбуватися під страхом втрати свого авторитету в очах населення і, навіть, під загрозою власної ліквідації.

В цілому, поліцейська діяльність на Україні, ким би вона не здійснювалась – міліцією громадської безпеки, пожежним наглядом, санітарно-епідеміологічним наглядом чи іншими наглядовими службами, – складається з трьох частин: наглядової діяльності за піднаглядними об'єктами; вживання заходів прямого адміністративного примусу з метою попередження та припинення протиправного діяння; здійснення адміністративної юрисдикції.

В поліцейській діяльності наглядово-контрольних органів виконавчої влади суттєве значення має застосування адміністративного примусу. Адміністративне затримання громадянина працівником міліції з метою припинення та знищення протиправних дій, заборона інспектором ДАІ експлуатації несправного транспорту, призупинення роботи кафе санітарним лікарем, накладення штрафу залізничним контролером на громадянина за безквитковий проїзд в електричці являють собою заходи адміністративного примусу, які доповнюють адміністративне спостереження у випадках, передбачених законом. Будь-який примусовий захід стосовно непідлеглого по службовій лінії є поліцейським заходом.

Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ України – одна з основних спеціальних юридичних дисциплін, що вивчає закономірності державного управління у сфері боротьби зі злочинністю; охорони громадського порядку та забезпечення безпеки суспільства; конституційні основи та поняття громадського порядку; завдання, функції та організаційне утворення різних ланцюгів системи органів внутрішніх справ; зміст, форми та методи адміністративно-правової охорони громадського порядку. Складовою частиною адміністративної діяльності є діяльність міліції громадської безпеки.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ДИСЦИПЛІНИ

Адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень.

Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ – це врегульована нормами адміністративного права їх виконавчо-владна діяльність, спрямована на забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних

інтересів, прав і інтересів юридичних осіб, громадського порядку, громадської безпеки та боротьбу з правопорушеннями.

Адміністративний нагляд органів внутрішніх справ – це систематичний нагляд працівниками органів внутрішніх справ за точним і неухильним дотриманням посадовими особами та громадянами правил, що регламентують громадський порядок і громадську безпеку з метою попередження та припинення правопорушень, виявлення порушників і притягнення їх до відповідальності.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів внутрішніх справ – це урегульована нормами адміністративного права специфічна різновидність їх адміністративної діяльності, пов'язана з розглядом та вирішенням по суті підвідомчих їм справ про адміністративні правопорушення, а також із здійсненням інших адміністративно-юрисдикційних дій забезпечуючого характеру.

Дисциплінарний проступок – невиконання чи неналежне виконання особою рядового або начальницького складу службової дисципліни.

Забезпечення законності в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ – це створення такого адміністративно-правового режиму в суспільстві, при якому вся система органів, виконуючи функції щодо охорони громадського порядку, громадської безпеки та боротьби зі злочинністю, зобов'язана суворо дотримуватись вимог законів, а також вимагати від посадових осіб і громадян безумовного виконання цих законів та інших законодавчих актів, здійснювати інші правоохоронні та правозастосовні заходи з метою зміцнення правопорядку в державі.

Заява (клопотання) – звернення громадян із проханням про сприяння реалізації закріплених Конституцією та чинним законодавством їх прав та інтересів або повідомлення про порушення чинного законодавства чи недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, народних депутатів України, депутатів місцевих рад, посадових осіб, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. Клопотання – письмове звернення з проханням про визнання за особою відповідного статусу, прав чи свобод тощо.

Збройний опір – це активна протидія будь-якої особи здійсненню працівником міліції своїх службових повноважень, поєднаних із застосуванням чи загрозою застосування вогнепальної, холодної зброї, а також інших речей і предметів в якості зброї.

Методи адміністративної діяльності органів внутрішніх справ – це способи цілеспрямованого впливу на поведінку громадян, а також діяльність підприємств і організацій в інтересах охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки.

Міліція в Україні – державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань.

Організаційно-штатна робота – це управлінська діяльність, яка спрямована на оптимальний розподіл та ефективне використання штатної чисельності, удосконалення структури органів і підрозділів, дотримання штатної дисципліни, ощадливе витрачання коштів, що виділяються органам і підрозділам для виконання покладених на них завдань та функцій на основі широкого використання наукових методів і підходів.

Перепідготовка – це вид навчання, який здійснюється з метою одержання особами рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ нової спеціальності або в разі переміщення їх на іншу роботу виконання якої потребує нових знань, умінь і навичок.

Підвищення кваліфікації – це вид навчання, спрямований на послідовне оволодіння новими знаннями та вдосконалення професійної майстерності, підвищення морально-ділових якостей, вивчення найновіших досягнень науки і техніки, використання позитивного досвіду в роботі.

Посадовими особами – це керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій.

Правовий захист працівників органів внутрішніх справ – це прайвороча та правозастосовна діяльність державних органів щодо захисту життя, здоров'я, честі, гідності, особистої недоторканності, інших громадянських та політичних прав, а також майна працівників органів внутрішніх справ та їх близьких, як осіб, наділених відповідним спеціальним правовим статусом, з метою досягнення стану правової захищеності.

Пропозиція (зауваження) – звернення громадян, де висловлюються порада, рекомендація щодо діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, депутатів усіх рівнів, посадових осіб, а також висловлюються думки щодо врегулювання суспільних відносин та умов життя громадян, вдосконалення правової основи державного і громадського життя, соціально-культурної та інших сфер діяльності держави і суспільства.

Пройходження служби – це сукупність юридичних фактів, які тягнуть за собою зміни службово-правового положення працівників органів внутрішніх справ.

Самостійна підготовка – це один із найважливіших видів який проводиться самостійно працівником упродовж усього строку служби в органах внутрішніх справ з метою безперервного, систематичного поповнення і поглиблення знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання функціональних обов'язків.

Скарга – звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, посадових осіб.

Службова дисципліна – це дотримання особами рядового і начальницького складу вимог, які містяться у законодавчих та підзаконних актах, а також наказах начальників ОВС усіх рівнів з питань їх службової та позаслужбової діяльності.

Службові особи – це особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, місцевого самоврядування, на державних чи комунальних унітарних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані із виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Форми адміністративної діяльності органів внутрішніх справ – це однорідні за своїм характером і правовою природою групи адміністративних дій, за допомогою яких органи внутрішніх справ охороняють громадський порядок, забезпечують громадську безпеку та веде боротьбу зі злочинністю.

ЛІТЕРАТУРА ДО ВСІХ ТЕМ

1. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підруч. / Братель С.Г., Константинов С.Ф., Лошицький М.В. та ін. / За ред. В.В.Коваленка, Ю.І.Римаренка, В.І.Олефіра. – К.: ПП Директ Логін, 2012. – 816 с.
2. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Особлива частина: Підруч. / Братель С.Г., Константинов С.Ф., Лошицький М.В. та ін. / За ред. В.В.Коваленка, Ю.І.Римаренка, В.І.Олефіра. – К.: ПП Директ Логін, 2012. – 672 с.
3. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ. Спеціальна частина: Підруч. / Братель С.Г., Константинов С.Ф., Лошицький М.В. та ін. / За ред. В.В.Коваленка, Ю.І.Римаренка, В.І.Олефіра. – К.: ПП Директ Логін, 2012. – 528 с.
4. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: Навч. посіб. / Братель С.Г., Константинов С.Ф., Лошицький М.В. та ін. / За ред. В.В.Коваленка. – 3-є вид., доопр. – К.: КНТ, 2011. – 512 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення: чинне законодавство із змінами та допов. на 17 січня 2012 року. – К.: Алерта, ЦУЛ, 2012. – 240 с.
6. Коментар Закону України "Про міліцію": Науково-практичний посібник / В.Д.Сущенко, О.М.Джужа, С.Г.Братель та ін. / За заг. ред. Є.М.Моїсєєва. – К.: КНТ, 2010. – 304 с.

7. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
8. Організація діяльності міліції громадської безпеки: Навч. посіб. / Братель С. Г., Константинов С. Ф., Куліков В.А. та ін. / За заг. ред. В.І. Олефіра. – 2-е вид., доопр. – К.: ПП "Директ Лайн, 2012. – 180 с.
9. Охорона громадського порядку під час проведення футбольних матчів : Навч.-практ. посіб. / Братель С.Г., Константинов С. Ф., Сокурєнко В.В. та ін. / За ред. В.В. Ковалєнка. – К. : КНТ, 2012. – 360 с.
10. Правила застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку в Україні: Постанова Ради Міністрів УРСР від 27 лютого 1991 р. №49.
11. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 20 грудня 1994 р. // ВВРУ. – 1994. – №52. – Ст. 455.
12. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – №59. – С. 83.
13. Про вдосконалення реагування на повідомлення про злочини, інші правопорушення і події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 4 жовтня 2003 р. №1155.
14. Про дорожній рух: Закон України від 30 червня 1993 р. // ВВРУ. – 1993. – №31. – Ст. 338.
15. Про затвердження Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2010 р. № 357 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 39. – С. 44.
16. Про затвердження інструкції з питань діяльності підрозділів дорожньо-патрульної служби Державтоінспекції МВС: Наказ МВС України від 27 березня 2009 р. №111.
17. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів: Наказ МВС України від 21 серпня 1998 р. №622.
18. Про затвердження Інструкції про роботу ізоляторів тимчасового тримання органів внутрішніх справ України та Інструкції з організації конвоювання затриманих і взятих під варту осіб в органах внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 20 січня 2005 р. №60.
19. Про затвердження Положення про Головний штаб МВС України: Наказ МВС України від 05 травня 2011 р. №180.
20. Про затвердження Положення про Департамент охорони громадського порядку Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 08 червня 2011 р. №321.

21. Про затвердження Положення про Департамент профілактики правопорушень Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 09 червня 2011 р. №312.
22. Про затвердження положення про Державну службу охорони при Міністерстві внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1993 р. №615.
23. Про затвердження Положення про підрозділ міліції особливого призначення "Беркут": Наказ МВС України від 18 травня 2004 р. №529.
24. Про затвердження Положення про порядок роботи зі зверненнями громадян і організації їх особистого прийому в системі Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 10 жовтня 2004 р. №1177.
25. Про затвердження Положення про приймальники-розподільники для дітей органів внутрішніх справ: Наказ МВС України від 13 липня 1996 р. №384.
26. Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 11 листопада 2010 р. №550.
27. Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції "Грифон": Наказ МВС України від 19 листопада 2003 р. №1390.
28. Про затвердження Положення про спеціальний приймальник для утримання осіб, підданих адміністративному арешту: Наказ МВС України від 18 вересня 1992. – №552.
29. Про затвердження Порядку розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003. – №616.
30. Про затвердження Статуту патрульно-поступової служби міліції України: Наказ МВС України від 28 липня 1994. – №404.
31. Про звернення громадян: Закон України від 02 жовтня 1996 р. // ВВРУ. – 1996. – №47. – Ст. 256.
32. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // ВВРУ. – 1991. – №4. – Ст. 20.
33. Про організацію діяльності чергових частин органів і підрозділів внутрішніх справ України, направленої на захист інтересів суспільства і держави від протиправних посягань: Наказ МВС України від 28 квітня 2009. – № 181.
34. Про організацію та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні: Закон України від 19 квітня 2007 р. // ВВРУ.– 2007. –№31. – Ст. 405.
35. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листопада 2001 р. // ВВРУ. – 2002. – №10. – Ст. 70.

36. Про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про злочини, що вчинені або готуються: Наказ МВС України від 14 квітня 2004. – №400.
37. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – №83. – С. 7.
38. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22 червня 2000 р. // ВВРУ. – 2000. – №40. – Ст. 338.

Тема 1. Предмет та система навчальної дисципліни "Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ". Форми та методи адміністративної діяльності органів внутрішніх справ

Поняття та види адміністративної діяльності ОВС, предмет і система навчального навчальної дисципліни. Характерні риси адміністративної діяльності ОВС. Призначення та напрями адміністративної діяльності ОВС. Форми адміністративної діяльності ОВС, їх характеристика. Методи адміністративної діяльності ОВС, їх характеристика. Зміст і види адміністративної діяльності ОВС. Предмет і систему навчальної дисципліни "Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ". Характеристика основних форм адміністративної діяльності ОВС. Акти управління в адміністративній діяльності ОВС. Класифікація методів адміністративної діяльності ОВС. Характеристика адміністративно-попереджувальних заходів. Характеристика заходів адміністративного припинення та забезпечення адміністративного провадження. Характеристика адміністративних стягнень.

Тема 2. Система та структура органів внутрішніх справ України

Поняття, система та структура ОВС. Організаційна побудова та основні завдання міліції. Принципи та правова основа діяльності міліції. Основні обов'язки та права міліції. Характеристика основних положень Закону України "Про міліцію" щодо системи та структури ОВС. Поняття органів внутрішніх справ та їх системи. Принципи діяльності ОВС. Місце міліції в системі ОВС України.

Тема 3. Проходження служби та дисципліна в органах внутрішніх справ України

Правова основа проходження служби в ОВС України. Особливості державної служби в ОВС. Правовий та соціальний захист працівників міліції. Дисципліна в ОВС, її значення та способи зміцнення. Поняття та форми забезпечення законності в адміністративній діяльності ОВС. Оскарження дій (бездіяльності) та рішень працівників ОВС. Основні положення нормативних документів, які регламентують проходження служби рядовим і начальницьким складом ОВС. Порядок атестації особового складу ОВС. Відповідальність осіб рядового і начальницького складу ОВС. Державне обов'язкове особисте

страхування працівників міліції. Сутність права на об'єднання у професійні спілки в ОВС. Зміст контролю за діяльністю міліції органами державної влади та управління. Особливості здійснення громадського контролю за діяльністю ОВС.

Тема 4. Адміністративний нагляд органів внутрішніх справ

Поняття та види адміністративного нагляду, що здійснюється ОВС. Правова основа, підстави та порядок встановлення спеціального адміністративного нагляду за матеріалами Державної пенітенціарної служби України. Правова основа, підстави та порядок встановлення спеціального адміністративного нагляду за матеріалами ОВС. Порядок здійснення спеціального адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Обмеження, які можуть встановлюватися судом, щодо адмінпіднаглядних. Підстави припинення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.

Тема 5. Діяльність штабів і чергових частин органів внутрішніх справ

Призначення, структура, завдання та функції штабних апаратів ОВС. Структура та система штабних апаратів ОВС. Правова основа, призначення чергових частин ОВС. Основні функції чергових частин, їх характеристика. Права осіб добового наряду чергової частини та обов'язки добового наряду чергової частини. Система та структура чергових частин ОВС. Завдання чергових частин ОВС. Обов'язки оперативного чергового щодо управління нарядами патрульної служби. Основні права оперативного чергового. Принципи роботи чергових частин ОВС. Характеристика прийому, реєстрації та реагування на заяви, скарги та повідомлення.

Тема 6. Організація діяльності служби дільничних інспекторів міліції

Організація діяльності Департаменту профілактики правопорушень МВС України. Правове положення дільничних інспекторів міліції. Основні завдання та функції адміністративної діяльності дільничних інспекторів міліції. Організація охорони громадського порядку на адміністративній дільниці. Зміст роботи дільничного інспектора міліції щодо організації прийому громадян, розгляду та вирішення їх заяв, скарг і пропозицій. Завдання, основні напрями організації роботи, обов'язки та права громадських помічників дільничних інспекторів міліції. Організація роботи старшого дільничного інспектора міліції на адміністративній дільниці. Підстави та порядок взяття на профілактичний облік і зняття з обліку осіб, які вчинили насильство в сім'ї. Права та обов'язки дільничного інспектора міліції. Порядок здійснення прийому на дільниці, планування роботи. Сутність індивідуально-профілактичної роботи на адміністративній дільниці. Категорії осіб, які беруться на профілактичний облік ОВС. Заходи щодо вдосконалення організації роботи служби дільничних інспекторів міліції.

Тема 7. Здійснення дозвільної системи органами внутрішніх справ

Поняття, призначення дозвільної системи, перелік об'єктів на які поширюються її правила. Правова основа та порядок видачі дозволів на придбання зброї та боеприпасів. Правова основа та вимоги щодо перевірки об'єктів дозвільної системи та власників мисливської зброї. Порядок приймання, обліку, знищення та реалізації вилученої, добровільно зданої чи знайденої зброї. Характеристика предметів та об'єктів на які поширюються правила дозвільної системи. Порядок здійснення обліку об'єктів дозвільної системи.

Тема 8. Організація діяльності патрульної служби

Організація діяльності Департаменту охорони громадського порядку МВС України. Види та характеристика міліцейських нарядів, які використовуються для охорони громадського порядку. Порядок підготовки та проведення інструктажу нарядів патрульної служби міліції. Організація контролю за несенням служби патрульними нарядами міліції. Порядок здійснення планування роботи служби охорони громадського порядку. Характеристика завдань служби охорони громадського порядку. Функції служби охорони громадського порядку. Система та структура служби охорони громадського порядку.

Тема 9. Організація діяльності Державної міграційної служби України

Завдання, правова основа та організаційна побудова Державної міграційної служби України. Організація діяльності підрозділів міліції міграційного контролю МВС України. Порядок в'їзду в Україну, реєстрації та виїзду за кордон іноземних громадян та осіб без громадянства. Оформлення документів іноземцям на право перебування в Україні. Організація та порядок здійснення нагляду міліції за дотриманням іноземними громадянами та особами без громадянства правил перебування в Україні та транзитного проїзду через територію України. Порядок виїзду з України та в'їзду в Україну громадян України. Відповідальність іноземців, юридичних і фізичних осіб, які їх приймають чи надають їм послуги за порушення законодавства України.

Тема 10. Організація діяльності підрозділів органів внутрішніх справ, що забезпечують безпеку дорожнього руху

Завдання, система, структура та правове положення ДАІ МВС України. Види адміністративної діяльності ДАІ МВС України. Організація провадження у справах про адміністративні правопорушення правил, що стосуються безпеки дорожнього руху. Структура УДАІ МВС України. Система ДАІ МВС України. Завдання ДАІ МВС України. Права працівників ДАІ МВС України. Форми контролю ДАІ МВС України за роботою автогосподарств. Функції дорожньо-патрульної служби МВС України. Облік дорожньо-транспортних пригод. Порядок накладення стягнень за вчинення адміністративних порушень, пов'язаних з порушенням правил дорожнього руху. Посадові особи,

які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення від імені органів ДАІ МВС України. Провадження у справах про порушення правил дорожнього руху іноземцями та особами без громадянства. Підстави для вилучення посвідчення водія та заборони експлуатації транспортних засобів.

Тема 11. Організація діяльності спеціальних установ міліції

Правове положення, призначення та завдання спеціального приймальника для утримання осіб, підданих адміністративному арешту. Правове положення, призначення та завдання ізоляторів тимчасового тримання ОВС. Організація конвоювання затриманих і взятих під варту осіб. Дії конвою під час надзвичайних подій та в особливих умовах. Завдання та режим утримання в спеціальних приймальниках для утримання осіб, підданих адміністративному арешту. Правове положення, призначення та завдання приймальника-розподільника для дітей ОВС. Завдання та режим утримання приймальника-розподільника для дітей ОВС.

Тема 12. Охорона громадського порядку та безпеки при проведенні масових заходів

Поняття громадського порядку, правопорядку та громадської безпеки. Заходи МВС України щодо вдосконалення охорони громадського порядку на вулицях та в інших громадських місцях. Форми участі громадян в охороні громадського порядку. Поняття та види масових заходів. Діяльність ОВС по забезпеченню охорони громадського порядку при проведенні масових заходів у підготовчий, виконавчий та заключний періоди. Обов'язки особового складу патрульної служби, залученого на охорону громадського порядку під час проведення несанкціонованого масового заходу. Переведення особового складу на посиленій варіант оперативно-службової діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ДЕРЖАВНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Поняття, предмет і система дисципліни "Адміністративна діяльність".
2. Види адміністративної діяльності органів внутрішніх справ та їх характеристика.
3. Форми адміністративної діяльності органів внутрішніх справ та характеристика.
4. Методи адміністративної діяльності органів внутрішніх справ та характеристика.
5. Заходи адміністративного примусу, що застосовуються міліцією та їх характеристика.
6. Організаційна побудова та підпорядкованість міліції.
7. Основні завдання та напрями діяльності міліції.
8. Правове регулювання діяльності міліції.
9. Характеристика основних положень Закону України "Про міліцію".

10. Характеристика прав міліції відповідно до Закону України "Про міліцію".
11. Діяльність міліції та права громадян відповідно до Закону України "Про міліцію".
12. Загальна характеристика Кодексу адміністративного судочинства України. Завдання адміністративного судочинства.
13. Підстави та порядок оскарження рішень та бездіяльності працівників міліції.
14. Поняття законності та способи її забезпечення в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ.
15. Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо контролю за діяльністю ОВС.
16. Правова основа, підстави та порядок застосування заходів впливу.
17. Види спеціальних засобів, правова основа та порядок їх застосування працівниками міліції.
18. Правова основа та порядок застосування (використання) працівниками міліції вогнепальної зброї. Гарантії особистої безпеки озброєного працівника міліції.
19. Характеристика правового та соціального захисту працівників міліції.
20. Особливості державної служби в ОВС.
21. Характеристика основних положень нормативних документів, які регламентують проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ.
22. Дисципліна в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ та способи її забезпечення.
23. Поняття, види та характеристика адміністративного нагляду, що здійснюється органами внутрішніх справ.
24. Правова основа, підстави та порядок встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі.
25. Порядок здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. Відповідальність за порушення правил адміністративного нагляду.
26. Поняття правопорядку, громадського порядку, громадської безпеки та їх характеристика.
27. Поняття, мета та зміст громадського порядку і його адміністративно-правової охорони.
28. Поняття та види громадських місць.
29. Форми організації охорони громадського порядку та їх характеристика.
30. Організаційні форми участі громадян в охороні громадського порядку, їх характеристика.
31. Характеристика основних положень Закону України "Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону".
32. Компетенція органів законодавчої та виконавчої влади у сфері охорони громадського порядку.

33. Правове положення, призначення, структура та завдання чергових частин органів внутрішніх справ.
34. Права та обов'язки чергового ОВС.
35. Перелік картотек, що ведуться в міськрайліноргані та зберігаються в його черговій частині.
36. Організація реагування на повідомлення про злочини, інші правопорушення і події та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України.
37. Правова основа та порядок розгляду пропозицій, заяв, скарг громадян в ОВС. Організація особистого прийому громадян в ОВС.
38. Порядок складання та подання запитів на отримання публічної інформації, розпорядником якої є Міністерство внутрішніх справ України.
39. Правове положення, структура та завдання Департаменту профілактики правопорушень МВС України.
40. Правове положення, структура та завдання Департаменту охорони громадського порядку МВС України.
41. Правове положення та завдання служби дільничних інспекторів міліції в системі МВС України.
42. Організація роботи дільничного інспектора міліції на адміністративній дільниці.
43. Організація індивідуально-профілактичної роботи дільничного інспектора міліції з особами, які перебувають на профілактичному обліку в ОВС.
44. Правова основа, підстави та порядок взяття на профілактичний облік і зняття з обліку осіб, які вчинили насильство в сім'ї.
45. Організація діяльності, завдання та обов'язки громадських помічників дільничних інспекторів міліції.
46. Реалізація органами внутрішніх справ міграційної політики в Україні.
47. Правова основа та порядок в'їзду іноземців в Україну, їх перебування на території держави, виїзду з України та транзитного проїзду.
48. Правове регулювання та порядок продовження терміну перебування в Україні іноземців і осіб без громадянства.
49. Поняття та призначення дозвільної системи, перелік об'єктів, предметів на які поширюються її правила.
50. Правова основа та порядок видачі дозволів на придбання зброї та боєприпасів.
51. Правова основа, порядок придбання, використання та застосування пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії.
52. Правова основа та вимоги щодо перевірки об'єктів дозвільної системи та власників мисливської зброї.

53. Правова основа та порядок приймання, обліку, знищення та реалізації вилученої, добровільно зданої чи знайденої зброї.
54. Характеристика правопорушень, пов'язаних з порушенням правил дозвільної системи щодо зброї та засобів самооборони.
55. Правове положення та завдання підрозділів міліції щодо забезпечення безпеки дорожнього руху та основні напрями їх адміністративної діяльності.
56. Правова основа, підстави та порядок направлення громадян для огляду на стан сп'яніння.
57. Правове положення, призначення та завдання ізоляторів тимчасового тримання ОВС.
58. Правове положення, призначення та завдання приймальника-розподільника ОВС для дітей.
59. Правове положення, призначення та завдання спеціального приймальника ОВС для утримання осіб, підданих адміністративному арешту.
60. Правове регулювання та організація конвоювання затриманих і взятих під варту осіб в ОВС. Дії конвою під час надзвичайних подій та в особливих умовах.
61. Види та призначення міліцейських нарядів, які використовуються для охорони громадського порядку.
62. Правове положення та завдання внутрішніх військ МВС України.
63. Зміст та характеристика плану комплексного використання сил і засобів з охорони громадського порядку.
64. Порядок підготовки та управління нарядами патрульної служби міліції черговим по ОВС.
65. Особливості охорони громадського порядку на залізничному, повітряному та водному транспорті. Форми взаємодії ОВС на транспорті з територіальними органами.
66. Призначення, завдання та правове положення підрозділів міліції особливого призначення "Беркут".
67. Правове регулювання та організація охорони власності підрозділами Державної служби охорони при МВС України.
68. Призначення, завдання та правове положення спеціального підрозділу судової міліції "Трифон".
69. Поняття правового режиму надзвичайного стану, правова основа, умови та порядок його введення.
70. Перелік заходів, що запроваджуються органами внутрішніх справ в умовах правового режиму надзвичайного стану.
71. Поняття та види масових заходів. Організація забезпечення охорони громадського порядку й безпеки громадян при їх проведенні.
72. Організаційні заходи ОВС з ліквідації масових заворушень та їх характеристика.

73. Особливості охорони громадського порядку під час проведення спортивних змагань.
74. Характеристика адміністративних правопорушень на транспорті.
75. Характеристика адміністративних правопорушень, які посягають на громадський порядок і громадську безпеку.
76. Адміністративно-правові заходи держави, спрямовані на боротьбу з пияцтвом і алкоголізмом та діяльність ОВС по їх реалізації.
77. Адміністративно-правові засоби боротьби з проституцією, торгівлею людьми та діяльність ОВС щодо протидії цим негативним явищам.
78. Характеристика адміністративних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних та психотропних речовин.
79. Адміністративно-правові заходи держави, спрямовані на боротьбу з наркоманією та діяльність ОВС по їх реалізації.
80. Поняття корупції, її характеристика та відмежування від хабарництва. Адміністративно-правові заходи держави, спрямовані на боротьбу з корупцією та діяльність ОВС по їх реалізації.
81. Поняття і характеристика посадової та службової особи в ОВС.
82. Обставини, що впливають на ступінь адміністративної відповідальності, їх характеристика.
83. Мета, порядок і строки адміністративного затримання громадян в ОВС, відмежування його від адміністративного доставлення.
84. Особливості адміністративної відповідальності державних службовців, посадових осіб і депутатів.
85. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх.
86. Особливості адміністративної відповідальності працівників органів внутрішніх справ та військовослужбовців.
87. Особливості адміністративної відповідальності іноземців і осіб без громадянства.
88. Характеристика адміністративних правопорушень у сфері встановленого порядку управління.
89. Види адміністративних стягнень та їх характеристика.
90. Поняття та характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності ОВС.
91. Повноваження ОВС щодо складання протоколів та застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.
92. Повноваження ОВС щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень.
93. Характеристика та строки провадження органами внутрішніх справ у справах про адміністративні правопорушення.

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА	3
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО	18
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС	74
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО	119
АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ	144

Підписано до друку _____ Формат 60x84/16. Ум.-друк.арк. _____.
Обл. вид. арк. _____. Тираж _____ прим. Зам. № _____

Видавництво Національна академія внутрішніх справ,
03035, Київ-35. Солом'янська пл., 1

Лист ознайомлення
з навчально-методичними матеріалами для підготовки
до державних екзаменів слухачів ННІЗДН

№ п.п.	П.І.Б.	Дата	Підпис
1.	Мозоль А.П.		
2.	Микитчик В.Я.		
3.	Мотиль І.І.		
4.	Безуглий Л.А.		
6.	Кукла В.В.		